

**T.C.
GİRESUN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI**

**II. ABDÜLHAMİT DÖNEMİ'NDE GİRESUN VE ÇEVRESİNDE
MADENLER
MINING IN GİRESUN AND ITS NEIGHBORHOODS DURING
II. ABDULHAMİT PERİOD**

**Hazırlayan
ERDEM SAKA
(20122004004)**

Yüksek Lisans Tezi

**Tez Danışmanı
YRD. DOÇ. DR. OKTAY KARAMAN**

GİRESUN 2016

JÜRİ ÜYELERİ ONAY SAYFASI

Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün ..... tarihli toplantısında oluşturulan jüri, Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilimdalı Yüksek Lisans Sanatta Yeterlilik öğrencisi Erdem SAKA'nın "II. Abdülhamit Dönemi'nde Giresun ve Çevresinde Madenler" başlıklı tezini incelemiş olup aday 10/02/2016 tarihinde saat 11:00'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın çalışması, sınav sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Sanatta Yeterlilik tezi olarak kabul edilmiştir.

Sınav Jürisi	Ünvanı, Adı, Soyadı	İmzası
Üye (Başkan)	Prof. Dr. İlhan EKİNCİ	
Üye	Doç. Dr. Sezai BALCI	
Üye	Yrd. Doç. Dr. Oktay KARAMAN	

...../...../2016

Prof. Dr. Ali İhsan KOLCU

Enstitü Müdürü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Sanatta Yeterlilik tezi olarak sunduğum “II. Abdülhamit Dönemi'nde Giresun ve Çevresinde Madenler” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

...../...../2016

Erdem SAKA

ÖNSÖZ

Giresun tarihi ve madenleriyle ilgili geçmişten günümüze kadar birçok çalışma yapılmış, madenlerle ilgili bazı bilgiler gün yüzüne çıkarılmıştır. Ancak konumuz olan “II. Abdülhamit Döneminde Giresun ve Çevresinde Madenler” hakkında yerel kaynaklar ve akademik çalışmalarda detaylı bilgiler yoktur. Çalışmamızda bu dönemde Giresun'daki faal ve metrük olan maden ocaklarını, arama ve işletme ruhsatı verilen madenleri, madenlerin üretimi, yerel ihtiyaçları karşılaması ve maden ihracatına dair bilgiler vermeye çalışacağız. Bu çalışmamızda, ilk ve en önemli prensibimiz tarihi hakikatlere ve akademik ahlaka uygun davranmaktır.

Çalışmamızın kapsamı II. Abdülhamit dönemi (1876-1909) olmakla, bu dönemdeki maden ocaklarının daha kadim dönemlerde işletilmiş olması ve madenciliğin tarihinin şehrin tarihinden bağımsız olarak ele alınamaması sebebiyle bu dönemin öncesi ve sonrasına da kısaca değineceğiz. Ayrıca Giresun'da madenciliğin hukuki ve bürokratik safahatı Osmanlı Devleti ile müşterek kaidelere dayandığı için Osmanlı Devleti'nde madencilik, madenciliği etkileyen siyasi-iktisadi faktörler ve maden işletme hukuku gibi kaidelere de değineceğiz. Çünkü Osmanlı Devleti'nin madencilik sektöründeki umûmi vaziyeti Giresun madenciliğinin hususi ve yerel safahatını tayin etmiştir. Giresun, zengin madenlerine rağmen sermaye, teknolojik imkanlar ve ihtisaslaşma gibi sorunlar nedeniyle madenlerden yeterince yararlanamamıştır.

II. Abdülhamit döneminde Giresun'da birçok maden ocağı işletmesinin ihale vb. usullerle imtiyaz olarak girişimcilere verildiği kayıtların tetkikinden anlaşılmaktadır. Devletin iktisadi kudretinin zayıf olması nedeniyle özel teşebbüse yönelmesinin olumlu ve olumsuz etkileri olmuştur. İmparatorluğun kurucu ve asli unsurları olan Türk-İslam tebaasının madenleri işletecek finansmana sahip olmaması Giresun'daki imtiyazların gayrimüslim tebaa ve ecnebi sermayedarlara tevdi edilmesine sebep olmuştur. Bu durumun Giresun'a sermaye girişine, istihdama ve istihsale müspet ve menfi tesirlerini tetkik etmeye çalışacağız.

II

II. Abdülhamit döneminde Giresun'un birçok ilçesi (nahiye)'nde maden imtiyazları verilmiş olduğu sabittir. Konunun geniş olması, bazı ilçelerde farklı madenler ve birden fazla imtiyaz verilmesi nedeniyle çalışmamızı ilçe başlıkları altında incelemeyi uygun bulduk. Zikredeceğimiz bazı imtiyazlarla ilgili II. Abdülhamit döneminden sonra da çeşitli idari ve hukuki işlemler yapılmaya devam edilmiştir. Bunları da Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi kayıtlarından yararlanarak kısaca zikretmekte fayda gördük.

Bu dönemde imzalanan maden mukavelenameleri, şartnameleri ve teminat senetlerine bakıldığında Giresun maden ocakları ve çevresinde istihlal ve istihdama büyük önem verildiği aşikardır. Ayrıca çıkarılan madenlerin bir kısmının yerel ihtiyaçları karşılaması ve bazı madenlerin Avrupa'ya nakledilmesi Giresun'un madenler açısından iktisadi öneme haiz olduğunu göstermektedir.

Trabzon Vilayeti Salnameleri'nde, II. Abdülhamit döneminde Giresun'daki madenler ile ilgili birçok bilgi olmakla Ordu, Gümüşhane, Bayburt, Rize ve Artvin sancaklarına nazaran daha fazla maden çeşidi ve maden ocağı bulunduğu kayıtlı olmakla bazı tespitleri paylaşmaya tevessül edeceğiz. Diğer önemli kaynak ise Başbakanlık Osmanlı Arşivleri kayıtlarıdır. İlgili dönemde muazzam bilgilere havi vesikalar olmakla bunları da nakledeceğiz. Ayrıca diğer akademik çalışmalardan da yararlanacağız. Ayrıca danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Oktay Karaman'ın bu konudaki çalışmaları, ilham ve esin kaynağım olmakla çalışmalarımda verdiği destekten dolayı kendisine teşekkür ederim.

III

ÖZET

Giresun maden çeşitliliği ve maden cevherleri yönünden zengin olmakla bu madenlerin bazıları kadim dönemlerden itibaren işletilmiştir. Kadim dönemlerde bakır ve demir gibi madenler işletilirken, II. Abdülhamit döneminde ise bakır, simli kurşun, antimon, çinko, şap ve manganez madenleri çıkarılmış, kısmen de gümüş, demir ve altın madenleri istihsal edilmiştir. Çıkarılan bu madenler hem yerel ihtiyaçlarda kullanılmış hem de ülke içinde ve dışında ihracatı yapılarak iktisadi ehemmiyete haiz olmuştur. Ayrıca II. Abdülhamit döneminde, Giresun'da üretim ve istihdam tezayüd etmiştir.

Giresun'da madencilik faaliyetleri özellikle XIX. Yüzyılda artış göstermiştir. Devletin finansal gücünün zayıflamasıyla devletçilik politikası esnetilmeye başlanmış ve özel teşebbüs burada madencilik sektörünü ele geçirmiştir. Öyle ki aşağıda zikredeceğimiz üzere Giresun'da imtiyaz alanların tamamına yakını yabancılar ve Gayrimüslimlerdir. Yerli müteşebbisler de imtiyaz almışlarsa da bir süre sonra işletme masraflarını finanse edemedikleri için hisselerinin tamamını ya da bir kısmını devretmişlerdir. Yabancı yatırımcılarla birlikte bölgeye sıcak para girdiği, üretim ve istihdamın arttığı da diğer bir husustur. II. Abdülhamit Dönemi'nde Giresun'da verilen maden imtiyazlarına ve anlaşmalarına aşağıda değinilecektir. Dönemin öncesine ve sonrasına da kısaca değinilecektir.

Anahtar Kelimeler: Giresun, Maden, Madencilik, II. Abdülhamit, Osmanlı İmparatorluğu

ABSTRACT

Giresun is a rich city in terms of mine and ores diversity, some of these mines have been operated since the ancient periods. While operating metals such as copper and iron was common in ancient times, silvery lead, antimony, zinc, alum and manganese mines were mostly and copper, silver, iron and gold mines were partly produced in the period of II. Abdulhamit. The extracted metals were used to meet local needs and export services, and as a consequence, this led to growth in national economy. Also, in the period of II. Abdulhamit, there appeared production and employment increase.

Mining activities increased especially in XIX. century in Giresun. The state began to stretch the weakening of the financial strength of statist policy and therefore, private enterprises invaded the mining industry. As it will also be mentioned in the following part, foreigners and non-muslims occupied nearly whole concession area in Giresun. Although domestic entrepreneurs got a privilege later, they could not afford costs for operation and thus, they delegated some or all of their shares. Entry of hot money due to foreign investors and the increase in production employment were other issues. Mining concession granted in Giresun during the reign of II. Abdulhamit and agreements will be mentioned below. Before and after the period will also be discussed briefly.

Key Words: Giresun, Mine, Mining, II. Abdulhamit, Ottoman Empire

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	I
ÖZET.....	III
ABSTRACT.....	III
İÇİNDEKİLER.....	IV
KISALTMALAR.....	VI
TABLO LİSTESİ.....	VII
GİRİŞ.....	1
1. OSMANLI DEVLETİ'NDE MADEN İŞLETME HUKUKU, MADEN NİZAMNAMESİ VE GİRESUN'DA MADENCİLİK.....	13
1.1. Madencilik'in Bürokratik Safahatı.....	21
2. AKKÖY (BULANCAK)'DE MADENCİLİK.....	23
2.1. Akköy Nahiyesi, Ada Köyü Simli Kurşun Madeni.....	24
2.2. Akköy Nahiyesi, Boztekke Köyü Simli Kurşun, Bakır, Çinko ve Manganez Madeni.....	28
2.3. Akköy Nahiyesi, Kavaklıkara, Kurt ve Büyüktepe Mevkileri Simli Kurşun Madeni.....	29
3. ESİYE'DE MADENCİLİK.....	30
4. GÖRELE'DE MADENCİLİK.....	33
4.1. Görele, Kelete Karyesi Bakır, Simli Kurşun ve Çinko Madenleri.....	35
5. KEŞAP'TA MADENCİLİK.....	40
5.1. Keşap Nahiyesi, Çakırlı, Karabulduk, Valid ve Yivdincik Köyleri	

Simli Kurşun ve Antimon Madeni.....	41
6. PİRAZİZ'DE MADENCİLİK.....	51
6.1. Piraziz Nahiyesi, Piraziz Bozat Mevkii Simli Kurşun Madeni.....	52
6.2. Piraziz Nahiyesi, Bozat Karyesi Bakır, Simli Kurşun, Çinko, Manganez ve Demir Madenleri.....	59
6.3. Piraziz Nahiyesi, Elmalı Kızıl Ev Bakır, Simli Kurşun ve Manganez	61
6.4. Piraziz Nahiyesi, Manganez Madeni.....	61
6.5. Piraziz Nahiyesi, Abdal Suyu Mevkii Manganez Madeni.....	62
7.ŞEBİNKARAHİSAR'DA MADENCİLİK.....	66
7.1. Şebinkarahisar Sancağı Licese Simli Kurşun Madeni ve Giresun Kazası Uzundere Köyü Kâlhânesi.....	68
8. TİREBOLU'DA MADENCİLİK.....	75
8.1. Tirebolu Danişmend Köyü Bakır Madeni.....	83
8.2. Tirebolu, Harkköy Köyü Kükürtlü Bakır Madeni.....	84
8.3. Tirebolu, Görele ve Kürtün Madeni Simli Kurşun ve Bakır Madeni.....	84
9. YOMRAHİSAR'DA MADENCİLİK.....	89
SONUÇ.....	90
KAYNAKÇA.....	93
EKLER.....	99
ÖZGEÇMİŞ.....	112

KISALTMALAR

A.DVN.MKL	: Sadaret Divan Mukavelenameler
A.g.e.	: Adı geçen eser
A.g.m.	: Adı geçen makale
A.g.t.	: Adı geçen tez
BEO.	: Babıali Evrak Odası
Bkz.	: Bakınız
BOA	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi
DTCF.	: Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi
DUİT.	: Dosya Usulü İradeler Tasnifi
H.	: Hicri
İ.MMS.	: İrade-i Meclisi Mahsûs
İ.ŞD	: İrade- Şura-yı Devlet
MV.	: Meclis-i Vûkela Mazbataları
M.Ö.	: Milattan Önce
Nr.-no.	: Numara
s.	: Sayfa
ŞD.	: Şûrâ-yı Devlet
TTK	: Türk Tarih Kurumu
T.V.S.	: Trabzon Vilayeti Salnamesi
vb.	: Ve benzeri
vs.	: Ve saire
Yay.	: Yayınları/Yayınevi
OTAM	:Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi

TABLO LİSTESİ

Tablo-1: Giresun Yöresinde Çıkarılan Madenleri ve Çıkarıldıkları Yerleri Gösterir Tablo.....	5
Tablo-2: Trabzon Vilâyeti Salnâmeleri'ne Göre II. Abdülhamit Döneminde Giresun ve Çevresinde Bulunan Maden Ocakları ve Verilen İmtiyazları Gösterir Tablo.....	7
Tablo-3: II. Abdülhamit Dönemi'nde Devletin Verdiği İmtiyazları Gösterir Tablo	9
Tablo-4: Cumhuriyet Arşivlerinin Kayıtlarına Göre Giresun'da Verilen Bazı Maden İmtiyazları ve İmtiyazların Nihai İşlemleri Hakkında Tablo.....	10
Tablo-5: II. Abdülhamit Dönemi'nde Görele'de Mültezimlere Verilen Madenleri Gösterir Tablo.....	35
Tablo-6: Cumhuriyet Arşivlerinin Kayıtlarına Göre Görele'de Verilen Bazı Maden İmtiyazları ve İmtiyazların Nihai İşlemleri Hakkında Tablo.....	38
Tablo-7: Şebinkarahisar İlçesinde Maden Arama ve İşletme Talepli Ruhsat Sayısını Gösterir Tablo.....	68
Tablo-8: Ticaret Nazırı İsmail Paşa'nın 1850 Yılındaki Raporunu Gösterir Tablo....	76
Tablo-9: II. Abdülhamit Dönemi'nde Tirebolu'da Verilen İmtiyazları Gösterir Tablo.....	81
Tablo-10: Cumhuriyet Arşivlerinin Kayıtlarına Göre Tirebolu'da Verilen Bazı Maden İmtiyazları ve İmtiyazların Nihai İşlemleri Hakkında Tablo.....	82
Tablo-11: Cumhuriyetin İlk Yıllarında Tirebolu'daki Madenleri Gösterir Tablo.....	87

GİRİŞ

Madenler, tarihin kadim dönemlerinden beri basit ev aletlerinden, tarım ve savaş aletlerine kadar çeşitli malzemelerin hammaddesidir. Madencilik sektörü savaş sanayiinden tekstile, boya sanayinden tıp sektörüne, otomotiv sanayinden inşaat sektörüne, petro kimya sanayinden elektrikli cihazlara kadar birçok alt sektörü kendisine bağımlı kılar. Bu öneminden dolayı maden kaynakları açısından zengin olan ülkeler ve bölgeler her zaman tehdit altında olmuşlardır.

Tarihin seyrini belirleyen birçok olayın nedeni iktisadi faktörler olduğu gibi bu faktörler arasında yeraltı ve yerüstü kaynakları önemli yer tutar. Öyle ki insanlığın tarihi bir anlamda madenciliğin tarihiyle eşdeğer kabul edilebilir, insanoğlu önce çevresiyle ilgilenmiş değişik renk ve ağırlıktaki taşları keşfetmiştir.¹ Bazı tarihi çağların madenlerin işleniş şekline ve tekâmülüne göre tasnif edilmiş olması konunun ehemmiyetini izah etmek zaviyesinden önemlidir. Hatta dünyamızı kasıp kavuran etkileri hala devam eden I. ve II. Dünya Savaşları bile sömürgecilik yarışı neticesinde tezahür etmiş ve bunun neticesinde dünyamız, I. Dünya Savaşı'nda 16 milyon, II. Dünya Savaşında ise 70 milyon insanını kaybetmişti. Sömürgecilik, madenler ve çeşitli kaynaklar için dünyanın beşeri kaynaklarını bile yok etmiştir. Yani bir bakıma müstevlilerin halkının müreffeh olması için müstemleke halkı gayri insani bir tutumla yoksullaştırılmış hatta öldürülmüştür. Osmanlı Devleti de bu durumdan büyük oranda etkilenmiştir.

Osmanlı Devleti'nin 1838 Balta Limanı Anlaşması ve 1862 Paris Anlaşması ile gümrük duvarları yıkılmış ve ülke yarı sömürge haline gelmiştir. 1838'de İngiltere'ye verilen imtiyazlar, daha sonra diğer Avrupa ülkelerine de verilmişti. Avrupa'nın bu süreçte sanayileşme aşamasında ileri düzeyde olması Osmanlı Devleti'nin açık pazar olma sürecini hızlandırmıştır. Batılı kapitalist ülke tüccarları ve sanayicileri kendi ülkelerinde görmedikleri ölçülerde liberal, özgür bir iş ortamında faaliyet göstermeye başladılar.² Osmanlı Devleti'nin sanayileşmemiş olması ve kendi kaynaklarını işleyememesi olayın diğer vahim yönü olmakla

¹ Murat Turan, "Madenciliğimizin Tarihsel Gelişimi", *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, İletişim Yay. İstanbul 1983, s.48.

² Musa Çadırcı, *Tanzimat Döneminde Anadolu Kentlerinin Sosyal ve Ekonomik Yapısı*, TTK., (3. Baskı), Ankara 2013, s.354.

Osmanlı ekonomisi Avrupa ekonomisine bağımlı hale gelmiştir.

Osmanlı Devleti özellikle yeraltı kaynaklarını finansal ve teknik sıkıntılar nedeniyle hammadde halinde satmaya ve sınai ürün almaya başlamıştı. Osmanlı ülkesi bir yandan Avrupa sanayi ürünlerine pazar olurken, öte yandan hammadde üretimiyle Avrupa ekonomilerinin tamamlayıcı birer parçası olmuştur.³ İngiliz ve Fransız endüstrisinin ileri bir safhaya ulaşması, Almanya ve Avusturya'nın hızla sanayileşmeye başlamış olmaları, Osmanlı topraklarının hammadde kaynağı ve pazar olarak değerini bir kat daha artırmaktaydı.⁴ Bu iktisadi tavizler tüm dönemlerde siyasi zaafiyetleri de beraberinde getirmiştir. Siyasi denetim sağlamanın en güvenceli ve en basit yöntemlerinden biri sermaye kaynakları üzerinde egemenlik sağlamaktır.⁵ Zaten Osmanlı Devleti'nde Müslüman halk sermaye sahibi olmadığı gibi Giresun'da da maden işletmeleri gayrimüslim tebaya ve yabancı yatırımcılara verilmiştir.

II. Abdülhamit döneminde Giresun'un hemen her ilçesinde maden arama ruhsatları verilmiş, çeşitli maden ocakları açılmış ve çoğunluğu yabancı sermayedarlara ihale usulüyle verilmişse de bu madencilik sektörünün tarihi mezkûr dönemden daha mukaddemdir. Öyle ki madencilik tarihini yakın bir dönemle sınırlamak tarihi hakikate aykırı olduğu için madencilik tarihini şehrin tarihinden bağımsız olarak da değerlendiremeyiz. Bu açıdan kısaca mezkûr dönem öncesinden bahsetmekte fayda vardır.

Kadim dönemlerde şehir halkının önemli geçim kaynaklarından birisi de madenciliktir. Antikçağda madenleriyle ün yapan Giresun,⁶ bu iktisadi statüsünü Osmanlı Devleti döneminde de sürdürmüştür. Ortaçağ'da Giresun şehrinin ticarî faaliyeti bir canlılık arzemiştir.⁷ Ayrıca iç kesimdeki Şebinkarahisar'la yol bağlantısı bir avantaj sağlayarak, buradaki hububat, maden ve dokuma ürünleri Giresun limanından ihrac edilmiştir.⁸ Şehirde meslek dalları olarak kuyumculuk, dokumacılık, marangozluk, demir ve bakır işlemesi ile ilgilenilmiştir.⁹

³ Gündüz Ökçün, *Osmanlı Sanayi*, Hil Yay., Ankara 1970, s.12.

⁴ Kemal Karpat, *Kısa Türkiye Tarihi*, Timaş Yay., (3. Baskı) İstanbul 2013, s.53.

⁵ Korkut Boratav, *Türkiye İktisat Tarihi (1908-2009)*, İmge Kitabevi Yay., (18. Baskı) Ankara 2013, s.19.

⁶ Feridun Emecen, "Giresun", *Diyânet İslâm Ansiklopedisi*, C. XIV, İstanbul 1996, s.80.

⁷ Oktay Karaman, "*Giresun Kazası (1850-1900)*", Erzurum Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum 1999.

⁸ Emecen, a.g.m., s.79.

⁹ Oktay Karaman, "Seyahatnamelere Göre Giresun" *Giresun Tarihi Sempozyumu (24-25 Mayıs 1996)*, *Bildiriler*, Giresun Belediyesi Kültür Yay., İstanbul 1997, s.170.

Osmanlı Devleti'nden önce de bölgede madencilik faaliyetlerinin olduğu kayıtların tetkikinden anlaşılmaktadır. M.Ö. I. Yüzyılda Pontus krallarından VI. Mitritad zamanında buranın askeri lojistik öneminden başka balıkçılık ve demir madeninden dolayı iktisadi bakımdan canlılık taşıdığı ifade edilmektedir.¹⁰ Günümüzde Giresun'un birçok ilçesinde eski maden ocaklarının kalıntıları gözle görülür derecede mevcuttur. Çeşitli yerlerde çok eski bir dönemin dehliz ve oylukları hâlâ mevcuttur.¹¹ Çoğu yerlerde arazinin maden damarlarıyla ağ gibi her yana yayıldığını gösteren maden tabakaları bulunmaktadır.¹²

II . Abdülhamit döneminde Giresun ve çevresinde umumi olarak bakır, simli kurşun, antimon, çinko, şap ve manganez madenleri çıkarılmış, kısmen de gümüş, demir ve altın madenleri istihsal edilmiştir. Mezkûr dönemde Giresun limanına yabancı bandıralı vapur vb. vasıtalar maden alımı ve fındık başta olmak üzere hububat alımı için gelmekteydi. İhraç malları arasında maden (gümüş, bakır) başta geliyordu.¹³ Madenlerden çıkarılan bakır cevheri “kalhane” denilen tesislerde işlenerek külçe haline getirilmiş ve çevre illerle birlikte yurt dışına gönderilmiştir.¹⁴

Osmanlı Devleti birçok maden ihraç etmiştir. İstatistiklere dayanarak yapmış olduğumuz hesaplara göre 1902 ile 1911 yılları arasında hemen hemen tamamı yurt dışına ihraç edilen madenler şunlardır:¹⁵ Krom, zımpara, simli kurşun, manganez, demirli prit, antimon, çinko, ham borasit, çinkolu simli kurşun, kurşunlu prit, cıva, ham bakır, arsenik, lüle taşı, külçe simli kurşun ve zift. Ökçün'ün aktardığı bu madenlerden Giresun'dan ihracatı yapılanlar simli kurşun, bakır ve gümüş gibi madenlerdir. Külçe simli kurşun ile ziftin çok az bir kısmı ile linyit ve maden kömürünün oldukça önemli kısımları yurt içinde tüketilmekle linyit ve maden kömürü sanayide ve donanmada yakıt olarak kullanılmaktadır.¹⁶

Trabzon Vilayeti Salnamelerinde vilayetin madenleri ve madenciliğiyle ilgili

¹⁰ Mehmet Fatsa, *15. ve 16. Yüzyıllarda Giresun Kırsalının İdari ve Sosyal Tarihi*, ÜBL Yay., 2005, s.140.

¹¹ Oktay Karaman, “XIX. ve XX. Yüzyılda Giresun ile Çevresinde Madenler ve Maden İşletmeciliği”, *Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt II, Sayı I, Haziran 2003, s.64.

¹² Karaman, a.g.m., s.64.

¹³ Emecen, a.g.m., s.82.

¹⁴ Gazanfer İltar, Sevinç Eren, “Giresun'da Bakırcılık”, *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt. IV, Sayı: XIV, 2012, s.157.

¹⁵ Ökçün, a.g.e., s.12.

¹⁶ Ökçün, a.g.e., s.12.

birçok bilgi bulunmakta, devletin madencilik politikası ve bilimsel- ekonomik durumu hakkında da bilgiler verilmektedir. Umumi bilgilerin verildiği 1898 yılı salnamesinde: *"Gerek Rumeli gerekse Anadolu'daki Osmanlı Vilayetlerinin yerin yapısıyla ilgili birer mükemmel haritası yapılmamış ve bazı Rus ve İngiliz ulemâsı tarafından bilirkişi raporlarını içeren eserler dahi lisanımıza tercüme edilmemiş olduğundan dolayı herşeyin bilinmesi imkân haricinde kalır. Yalnız köylülerin ve çobanların veya tabiatı iyi bilen birinin gözüne ilişip işlenebilecek maden olduğu tahlil edilip anlaşılın madenlerin resmi kurumlarca elde edilen kayıtlarına ve miktarlarına nazaran bir hüküm vermek ihtimali vardır."*¹⁷ şeklinde bilgiler mevcuttur. Buradan hareketle devlet eliyle maden haritaları iyi bir şekilde çizilmemiş ve bu alanda gelişmiş ülkelerin eserlerinden yararlanılmadığı vs. hususlara atıfta bulunulmuştur. Ayrıca eritme ve ayrıştırma gibi işlemler yapılırken teknik altyapı yeterli olmadığı için cevherlerde kayıplar yaşanmıştır. Madenler devrin ileri usulleriyle işletilemediği için eritilmede ve tasfiyede, gümüşün % 32'si, kurşunun % 12 'si, bakırın da % 40'ı kaybedilmekte idi.¹⁸

Salnamelerde Osmanlı Devleti'nde madenciliğin yeterince gelişmemiş oluşu ise şöyle ifade edilmektedir: *"Çoğu bir cinsten olmak üzere yüz elli parçaya baliğ olabilen vilayet madeninin tamamından istifade olunamamasının sebebi cevherlerinin kuvvetsizliği yani derece-i servetlerinin azlığından olmayıp bilakis kaynaklarının, giriş ve çıkışlarının kötü yerlere denk gelmesinden ve imtiyaz sahibinin oralarda birçok yol inşası ve nakliyat için bazı masrafların yapılması gerektiği için ihracatı terk eylemelerinden ileri gelmektedir"*¹⁹ Buradan anlaşılacağı üzere madenlerin işletilememesinin sebebi cevher oranının azlığı değil, cevherin zengin olduğu, yol vs. yapımı masraflarının imtiyaz sahibine ait olmasından dolayı üretimi terk etmelerinden kaynaklanmaktadır. Arazi şartları, yeni ihtiyaçların finanse edilememesi, ulaşım sorunları, sermaye eksikliği, ihtisaslaşmanın çok zayıf olması, yeterli altyapı olmaması ve teknolojik geri kalmışlık diğer sorunlardandır.

Salnamelerde madenlerin çeşitliliği ve türleri ile ilgili bilgiler de vardır. Mesela: *"Bakır, demir, kesretle, simli kurşun ve manganez, çinko, antimon (gümüş,*

¹⁷ Trabzon Vilayeti Salnameleri (T.V.S.), (Haz. Kudret Emiroğlu), 1898, C. XVII., s.158.

¹⁸ Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi*, TTK., Cilt. VI, (4. Baskı), Ankara 1988, s.249.

¹⁹ T.V.S., 1898, s.160.

anton), borasit, bakır, nefli katran, hacer-i tutia, necef billur-i yeşim, yahut bir nev kuvars ve menba tuzu gibi memlekete faydalı olabilecek serveti olan maden mevcut olduğuna göre, arazinin madenler yönünden zengin olduğuna hiç şüphe yoktur”,²⁰ denmektedir. Kemal Saylan'ın verdiği bilgilere dayanarak Giresun'daki madenleri genel olarak aşağıdaki şekilde tasnif etmek gerekir.

Tablo-1: Giresun Yöresinde Çıkarılan Madenleri ve Çıkarıldıkları Yerleri Gösterir Tablo²¹

Maden Türü	Maden Adı	Köy Adı	Nahiye Adı	Kaza Adı
Gümüş	Eğrimon	Çakırlı	Keşap	Giresun
Gümüş	Cuçan	Kuzca	Görece	Giresun
Gümüş	Cuçan	Şadi	Görece	Giresun
Gümüş	Cuçan	Karaburun	Görece	Giresun
Demir	-	Akköy	Merkez	Giresun
Manganez	-	Abdalsuyu	Piraziz	Giresun
Bakır	İsalı	Çimide	Görece	Giresun
Bakır	Karaburun	Çimide	Görece	Giresun
Bakır	Kırlak	Çimide	Görece	Giresun
Bakır	-	Şadi	Görece	Giresun
Bakır	-	Hark	Merkez	Tirebolu
Bakır	-	Sadegöre	Merkez	Tirebolu
Bakır	-	Sile?	Akköy	Tirebolu
Bakır	-	Oğraca?	Akköy	Tirebolu
Bakır	-	Kızılkaya	Akköy	Tirebolu
Bakır	-	Ağalık	Akköy	Tirebolu
Bakır	-	Karayürek	Akköy	Tirebolu
Bakır	-	Keban	Akköy	Tirebolu
Kurşun	-	-	Merkez	Tirebolu
Kurşun	-	Şadi	Görece	Giresun
Kurşun	-	Yivdincik	Keşap	Giresun
Mermer	-	-	Merkez	Giresun
Maden Suyu	Ağalık	İsrail	Merkez	Giresun
Maden Suyu	İsrail	İsrail	Merkez	Giresun

Kaynak: Kemal Saylan

Salnamelerde ayrıca simli kurşun, bakır ve manganez madenlerinin Fatsa-

²⁰ T.V.S., 1898, s.158-159.

²¹ Kemal Saylan, “Ordu ve Giresun Yöresinde Madenler ve Maden İşletmeciliği (1860-1914)”, *OTAM*, 25, 2009, s. 171-172-173.

Ünye hattından başlayıp Görele'ye kadar uzandığından bahsedilmektedir. “Maadin-i mezkûreden ekseriyeti teşkil eden simli kurşun, bakır ve manganez madenleri Fatsa ile Ünye'den, yani Fatsa'nın Eski Ordu mevkiinden başlayarak Ordu, Giresun, Tirebolu Kazalarından Görele Kazasının Karaburun, İselü Köyleri'ne kadar uzanır”.²²

Devlet ekonomisine önemli bir girdi sağlayan şehrin limanı da ihracat açısından büyük bir önem ihtiva eder. Giresun madenlerinin Trabzon ve Giresun limanlarından sevk edilmesi ticari hayatın önemine vakıf olmayı da iktiza eder. Öyle ki Giresun Limanı'nın gümrük geliri XV. ve XVI. yüzyıllarda 3000 akçe idi²³ ve bu gelirin önemli bir kısmı maden ihracından elde ediliyordu. II. Abdülhamit döneminde de Giresun limanından maden ihracatı yapılmıştır. Osmanlı maden istatistiklerinden öğrendiğimize göre, Osmanlı ülkesinde üretilen madenlerin tümü ya da çok büyük bir çoğunluğu yurt dışına ihraç edilmektedir.²⁴ Giresun Kazası'ndaki simli kurşun madeni ocaklarınca sahilden ve Giresun-Karahisar yolundan istifade edilerek ihracatı devam olunmaktadır.²⁵

Madenler ve diğer şeylerin limana ulaşımı her zaman sıkıntılı olmuştur. Deniz yolu ulaşımı kolay olmakla zor olan kısım madenlerin iskeleye ulaştırılması olmuştur. Karadeniz sahil yolu ve Giresun limanının²⁶ II. Abdülhamit döneminden çok sonraları yapıldığı dikkate alındığında zamanın ulaşım sorunları tahayyül edilebilir. Osmanlı Devleti döneminde sahil yolu yapılamamış olsa da iç kesimlerden sahile indirilen yollar önemlidir. En önemlisi ise Şebinkarahisar'dan Giresun limanına madenleri ve sair şeyleri nakletmek için yapılan yoldur. Giresun iskelesine bağlı olarak bu yol Giresun'un ilk kara yoludur. Zaten sahil yolunun yapımına 1950'lerin sonunda başlanılmış ve bu yol 2000'li yıllarda tamamlanabilmişti.

Giresun'daki maden işletme imtiyazlarının çoğu yabancı sermayedarlara verilmekte olup bazıları şunlardır. “Piraziz Nahiyesi'nin Abdal Suyu mevkiindeki manganez madeninin işletme imtiyazı 4 Ocak 1880 tarihinde Amerika ve İngiltere vatandaşlarından Corci Pracivani ve Lakonet'e, Akköy nahiyesinde Kavaklı

²² T.V.S.,1898, s.160.

²³ Emecen, a.g.m., s.81.

²⁴ Ökçün, a.g.e., s.12.

²⁵ T.V.S., 1898, S.160

²⁶ Şehir (Giresun) XIX. yüzyılın sonlarına doğru önemli bir liman haline geldi. Çevrede yetişen ürünlerin dış bölgelere ulaştırıldığı bir merkez özelliği kazandı. 1959'da Giresun limanının hizmete açılması ve sahil yolunun yapılması ile şehir mekan olarak doğu-batı yönünde yayılmaya başladı. Emecen, a.g.m., s.82.

Karatepe, Kurttepe ve Büyüktepe bölgesinde araştırmalar neticesinde üretime müsait olduğu tespit edilmiş olan simli kurşun madeninin işletilmesi Nafileyan Petri Efendi taahhüdüyle 99 sene müddetle Kırkor Yakutçıyan'a; Akköy Nahiyesi, Boztekke Köyü simli kurşun, bakır, çinko ve manganez madeni Almanya vatandaşı Baron Frederik Kuşenberg'e; Keşap Nahiyesine bağlı Çakırlı, Karabulduk, Valid ve Yivdincik Köyleri'nde çıkarılan madenlerin işletmesi 99 sene müddetle Yunanistan tebasından Banker Leonidas'a; Piraziz Nahiyesi'nde Bozat Köyü'nde Sondul İmaretı isimli mahalde araştırmalar neticesinde zuhura çıkarılmış olan simli kurşun madeninin doksan 99 sene müddetle Haydarpaşa Gümrüğü Tahrirât Başkâtibi Ahmet Tevfik Efendi'ye²⁷ verilmiştir.

1901 ve 1903 tarihli Salnâmelere göre, Giresun ve çevresinde bulunan maden ocakları ve verilen imtiyazlarla ilgili bilgiler şu şekildedir:²⁸

Tablo-2: Trabzon Vilâyeti Salnâmeleri'ne Göre II. Abdülhamit Döneminde Giresun ve Çevresinde Bulunan Maden Ocakları ve Verilen İmtiyazları Gösterir Tablo

Bulunduğu Yer	Maden Cinsi	İhale T.	İmtiyaz Sahibi	Senelik Vergisi (Kuruş)
Piraziz	Nefs-i Manganez Piraziz Köyü	28 Muharrem 1297 (11 Ocak 1880)	Corci Pracivani	21,475
Görel (Akköy)	Bakır	29 Şaban 1305 (11 Mayıs 1888)	Sebuh David ve Tomas	4,183
Tirebolu (Sebile) Bakır ve Simli Kurşun	“	“	“	6,603
Tirebolu	Kebirlik, Bakır Lehaz ve İki Külük)	“	“	3,328
Tirebolu (Keban)	“	“	“	5,16
Tirebolu (Karalar, Karaerik ve Ağalık)	“	“	“	3289
Görel (Karaburun ve Zozan)	“	“	“	2,22
Görel (Sade Küre)	“	“	“	12,08
Akköy	“	“	“	5,163
Keşap	Simli Kurşun ve Antimon	“	“	21,04

Kaynak: Oktay Karaman

²⁷ BOA, DUİT, nr. 17-1/4, 7 Şevval 1296 (24 Eylül 1879), BOA, A.DVN.MKL., 27/21, s.2/1, n 6 Mayıs 1303 (18 Mayıs 1887), BOA. İ.MMS, nr. 97/4117, 6 Kanun-i Sâni 301 (18 Ocak 1886), BA, MV, nr. 226/55, s.104.

²⁸ Karaman, a.g.m., s.67.

Görüleceği üzere tablodaki imtiyazların hepsi yabancılara tevdi edilmiştir. Buradaki sorun temel nedeni yerel sermayedar ve müteşebbis sıkıntısı olsa da bu sorunun oluşmasında devletin izlediği politikalar da etkili olmuştur. Osmanlı Devleti, devletin aslı unsuru olan Türk halkını köylerde ve iktisadi getirisi az işlerde istihdam etmekle Rum ve Ermeni gibi unsurların ticaret gibi getirisi yüksek sektörlerde çalışmasına müdahil olmamıştır. Aslında bu nüfusun bir kısmı fethedilen topraklardan gelen sanat ve ticaret gibi alanlarda tecrübesi olan kesimden oluşmaktadır. Bu durumda Müslim tebaa fakirleşmiş, Gayrimüslim tebaa ise zenginleşmiştir. II. Abdülhamit döneminden sonra İttihat ve Terakki kadrosu İmtiyazları ağırlıklı olarak Türk-İslam sermayesine tevdi etmeye çalışmışsa da I. Dünya Savaşı ve evveliyatının buhranlı döneminde çok işe yaramamıştır. Zaten yukarıdaki tabloda zikredilen madenlerin imtiyazlarının bir kısmı çeşitli sorunlar nedeniyle iptal edilmişse de bir kısmının işletmesini aynı imtiyaz sahibi devam ettirmiş ya da işletmeyi devretmiştir.

Giresun'da madencilik açısından olumsuz hususlardan birisi de eşkıyalık hareketleridir. Giresun'da madenciliğin çevre kaza ve vilayete göre daha gelişmiş olması bu durumu etkileyen hususlardandır. Bu durumun oluşmasında XIX. Yüzyıl başında ayanların büyük bir güç olarak ortaya çıkması ve hukuki statülerinin güçlü olması etkilidir. Vilayet merkezi olarak Trabzon'un oldukça etkilendiği bu süreçte ayanlar, Trabzon çevresindeki sancak ve kazalarda da yaptıkları kanunsuzluklarla da kendilerini göstermekteydiler.²⁹ Bunlardan bazıları eşkıyalık faaliyetlerinde de bulunmuşlardır.

Osmanlı Devleti'nde maden imtiyazlarının çoğunu yabancı girişimciler ve devletin Gayrimüslim tebaası almıştır. Gökmen'in tamamı II. Abdülhamit dönemini kapsayan devletin verdiği imtiyazlar tablosu şöyledir:

---

²⁹ Özgür Yılmaz, "19. Yüzyılın İkinci Yarısında İngiliz Konsolos Belgelerine Göre Giresun (1856 - 1900)", *Uluslararası Giresun ve Doğu Karadeniz Sosyal Bilimler Sempozyumu (9-11 Ekim 2008), Bildiriler*, Cilt. I., Ankara 2009, s.520.

Tablo-3: II. Abdülhamit Dönemi'nde Devletin Verdiği İmtiyazları Gösterir Tablo³⁰

İmtiyaz Tarihleri	Verilen Sayısı	İmtiyaz Ülke Vatandaşlarına Verilen İmtiyaz Sayısı
1294	4	Devlet-i Aliyye (3 Adet), Yunanistan (1)
1295	10	Devlet-i Aliyye (1), Yunanistan (1), İngiltere(6) Amerika İngiltere(1), Avusturya Macaristan (1)
1296	2	Devlet-i Aliyye (2)
1297	4	Devlet-i Aliyye-İtalya (2), İngiltere(2)
1298	2	Devlet-i Aliyye (2)
1299	2	Devlet-i Aliyye (2)
1300	3	Devlet-i Aliyye (2), Yunanistan(1)
1301	7	Almanya (7)
1302	6	Devlet-i Aliyye (1), İngiltere(4), Almanya(1)
1303	4	Devlet-i Aliyye (2), Almanya-İngiltere(1), Avusturya-Fransa (1)
1304	14	Devlet-i Aliyye (4), Devlet-i Aliyye-İngiltere(8), Devlet-i Aliyye-Yunanistan-İngiltere (2)
1305	9	Devlet-i Aliyye (7), Amerika-İngiltere (1), İtalya (1)
1306	5	Devlet-i Aliyye (4), Fransa (1)
1307	17	Devlet-i Aliyye (9), Devlet-i Aliyye-Karadağ (1), Almanya(1), Fransa (6)
1308	2	Devlet-i Aliyye (2)
1309	3	Devlet-i Aliyye (3)
1310	6	Devlet-i Aliyye (3) Devlet-i Aliyye-İtalya (1), Fransa-Yunanistan (1), Yunanistan (1)
1311	5	Devlet-i Aliyye (2), Devlet-i Aliyye-Yunanistan-İtalya(1), Devlet-i Aliyye-Yunanistan (1), İngiltere (1)
1312	8	Devlet-i Aliyye (7), İngiltere(1)
1313	6	Devlet-i Aliyye(3), İngiltere (3)
1314	10	Devlet-i Aliyye (10)
1315	1	Devlet-i Aliyye (1)
Tarihi Belirsiz	3	Fransa (3)
Toplam	133	

Not: Parantez içindeki rakamlar verilen imtiyaz sayısını göstermektedir.

Kaynak: Ertan Gökmen

Maden imtiyazları 1878-1898 yılları arasında verilmekte olup, imtiyazların 67 tanesini Osmanlı Devleti tebaası müstakil olarak, 14 imtiyazı ise müşterek olarak

³⁰ Ertan Gökmen, "II. Abdülhamit Dönemi Maden İmtiyazları", (1878-1899) *Belleten*, C.LXXI, Sayı 262, Ankara 2007, "BOA. Y. PRK. OMZ. 2/56" s.986.

almıştır. Diğer 52 imtiyazı ise yabancı ülke vatandaşları almışsa da Osmanlı tebasından olan müteşebbislerin çoğu Gayrimüslim'dir. Giresun'da imtiyaz alan girişimcilerin hemen tamamına yakını da Gayrimüslim'dir. Trabzon Vilayet Salnameleri incelendiğinde, elimizdeki İngiliz Konsolosluk raporları ve arşiv belgelerine bakıldığında yüzyılın başında yörede Türk müteşebbis olarak sadece Giresun'un Görele Nahiyesi'nde İsalı bakır işletmelerinin sahibi Muhtar Efendi'nin olduğu görülmektedir.³¹ Piraziz Bozat mevki simli kurşun madeninin imtiyazı da Haydarpaşa Gümrüğü Tahrirât Başkâtibi Ahmet Tevfik Efendi'ye verilmiş olmakla Saylan'ın tespiti büyük oranda doğrudur. Ahmet Tevfik Efendi'nin de hisselerinin bir kısmını devrettiği kayıtlarda görülmektedir.

Cumhuriyet döneminde de yeni imtiyazlar verilmişse de bazılarının imtiyazı II. Abdülhamit döneminde verilmiş ve birçoğu konumuz olan madenlerin sonraki durumlarını ihtiva etmektedir. Cumhuriyet arşivlerinin kayıtlarına göre bazı madenler ve maden imtiyazları hakkında verilen bilgiler (kronolojik olarak) şu şekildedir:

Tablo-4: Cumhuriyet Arşivlerinin Kayıtlarına Göre Giresun'da Verilen Bazı Maden İmtiyazları ve İmtiyazların Nihai İşlemleri Hakkında Tablo

Tarih : 19/4/1910 Sayı :82 Dosya :4815 Fon Kodu :310.. 10.0.61 Yer No :2509.3380..0.	Trabzon (Giresun) Hisarüstü ile Bayramşah'da Ahmet Turan'a verilen Simli Kurşun madeni ve Bakır madeni işletme ruhsatı.
Tarih : 19/4/1910 Sayı :83 Dosya :4814 Fon Kodu :310..10.0.61 Yer No :2509.3381..0.	Trabzon (Giresun) Kuşkaya'da Ahmet Turan'a verilen Simli Kurşun madeni ve Bakır madeni işletme ruhsatı.
Tarih :6/10/1915 Sayı: 151 Fon Kodu : 310..10.0.61 Yer No :2512.3397..0.	Trabzon (Giresun) Gırlak'ta Hamilton'a verilen Bakır madeni ruhsatı.
Tarih :7/3/1 920 Sayı: 141 Dosya :11 Fon Kodu : 310.. 10.0.61 Yer No :2512.3395..0.	Trabzon (Giresun) Kızılelma, Gebeş ile Çanakçı'da Ahmet Turan'a verilen Bakır madeni. Kurşun madeni. Manganez madeni ile Çinko madeni işletme ruhsatı.
Tarih :28/3/1 926 Sayı :3401 Dosya :Fon Kodu : 30..18.1.1 Yer No : 18.22.. 18.	Giresun'a bağlı Karakava köyünde Hanri Edvin Pers adlı İngilizize ait bakır madeni işletme imtiyazının feshi.
Tarih :28/3/1 926 Sayı :3403 Dosya : 192-16 Fon Kodu :30..18.1.1 Yer No : 18.22..20.	Giresun'a bağlı İsrail köyünde, Hanri Edvin Pers adlı İngilizize ait bakır madeni işletme imtiyazının feshi.
Tarih :27/6/1926 Sayı :75 Dosya :21 Fon Kodu : 310..10.0.61 Yer No :2508.3379..0.	Trabzon (Giresun) Tekmezar ile Yaslıbahçe'de Haşan Tahsin'e verilen Simli Kurşun madeni. Bakır madeni ile Çinko madeni işletme ruhsatı.

³¹ Saylan, a.g.m., s.179.

Tarih :0/0/1929 Sayı :442 Dosya :Fon Kodu : 310..10.0.61 Yer No :2515.3404..0.	Trabzon (Giresun) Kovanpınar'da Hanri Edivin Pies'e verilen Bakır madeni ile Pirit madeni ruhsatı.
Tarih :9/10/1929 Sayı :8422 Dosya : 192-62 Fon Kodu :30..18.1.2 Yer No :5.49..8.	Giresun'un Görele kazası Gırlak köyündeki bakır madeni imtiyazının feshi.
Tarih : 10/6/1930 Savı :Dosya : 19130 Fon Kodu :30.. 10.0.0 Yer No : 175.210.. 1.	Giresun'un Hark köyündeki bakır madenine ait imtiyazı feshedilen Kırzade Şevki Bey'in kanuni süresi içinde itiraz dilekçesi vermediği.
Tarih :3/9/1930 Savı :9925 Dosya : 192-66 Fon Kodu :30..18.1.2 Yer No : 13.60..9.	Giresun'un Tirebolu kazası Hark köyünde bakır madeni imtiyazının feshedilmesi.
Tarih :8/6/1933 Savı: 14540 Dosya: 195-60 Fon Kodu :30..18.1.2 Yer No :37.44..1.	Giresun'un Bada. Eldeçivil ve Bugalı köylerinde demir ve manganez madenleri arama ruhsatnamesinin Mahmure'ye satılması.
Tarih : 12/11/1938 Savı :9852 Dosya:192-108 Fon Kodu :30.. 18.1.2 Yer No :85.95..7.	Giresun'un Gürele kazasının köylerinde bulunan bakır ve simli kurşun madenleri imtiyazının feshi.
Tarih :27/10/1938 Sayı :568 Dosya :Fon Kodu : 310.. 10.0.61 Yer No: 2516.3410..0.	Trabzon (Giresun) Karabörk. Akköy ile Sadegür'de Sebuhan Tomas'a verilen Bakır madeni ile Simli Kurşun madeni ruhsatı
Tarih :22/3/1948 Sayı :3/7241 Dosya :67-7 Fon Kodu :30.. 18.1.2 Yer No :116.22.. 14.	Giresun ili Bulancak ilçesinin 5 köyünde magnezyum ve linyit madenleri aramak isteyen Cemal Eriş Hayri Ögelman ve Selahattin Ögelman'ın isteklerinin, askeri bakımdan sakıncalı olduğu için redd

Kaynak: Cumhuriyet Arşivleri

Her ne kadar Osmanlı Devleti'nin madencilğe yeterli derecede önem vermediği düşünülse de bu değerlendirmede zamanın şartları, devletin ekonomik ve teknolojik durumu yeterince dikkate alınmamaktadır. Özellikle II. Abdülhamit döneminde Giresun'da madencilik ile ilgili teşebbüs edilen atılımlar yukarıda değindiğim şartların önemine haiz olmayı da gerektirmektedir. II. Abdülhamit döneminde Giresun'da sermayedarlara verilen maden mukavele ve şartnamelerinde üretim yapmanın yanında; maden çıkarılan bölgede yerel halkın çalıştırılması, madenlerin mazeretsiz olarak işletilmemesi durumunda para ve ruhsat iptali gibi cezalar verilmesi, doğaya zarar verilmemesi, yol çeşme gibi sosyal vasıtaların yapılması ve korunması gibi hükümlerin bulunduğu aşağıda değinilen belgelerde aşıkardır. Buradan hareketle yabancı işçi ithalinin engellendiği, çevresel faktörlere, istihdama önem verildiği ve üretimin devamlılığının esas alınmış olduğu kayıtlarda görülmektedir.

II. Abdülhamit döneminde imzalanan şartname ve mukavelenamelerde

yabancı işçi ithali engellenmeye çalışılmıştır ama yerli işçinin hakları yeterince korunamamıştır. Yerli işçiler düşük ücretlerle çalıştırılmış, tahkir edilmiş ve çoğu kez gayri insani tutumlara maruz kalmıştır. Aslında devlet madenleri şeri hükümlere aykırı olmayacak şekilde işletmiş ve çalışanlarla ilgili hükümleri de şeri hükümlere göre düzenlemiştir. Maden çalışanları ile ilgili hükümler 1869 Maden Nizamnamesi ve Dilaver Paşa Nizamnamesiyle düzenlenmeye çalışılmış, daha sonra eksik hususların ikmaline gayret edilmiştir. Devletin siyasi iktisadi zaafiyetleri nedeniyle bunlar tamamen uygulanamamış ve maden işçilerine karşı gayri insani tutumların önüne tamamen geçilememiştir. Tabii bunda Osmanlı Devleti'nin sömürgeleşmesi sonucu kısmi toplumsal evrilmeler de söz konusudur. Batı'nın gücü karşısında ezilmenin ve etkinliği önemli ölçüde yitirmenin bir sonucu olarak, devletin sınıfsal konumu değişmeye başlamış; “modern sınıflar”ın doğumunun belirtileri görülmüş, yöneten kesim içinde komprodorlaşan, yönetilen kesim içinde de -çekirdek halinde de olsa- proleterleşen unsurlar uç vermiştir.³²

---

³² M. Bülent Varlık, “Osmanlı Devleti'nde Madenlerde Çalışma Koşulları”, *Tanzimat'tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*, İletişim Yayınları, Cilt. IV., İstanbul 1985, s.918.

1. OSMANLI DEVLETİ'NDE MADEN İŞLETME HUKUKU, MADEN NİZAMNAMESİ VE GİRESUN'DA MADENCİLİK

Osmanlı Devleti'nin mali kaynaklarının en önemli kollarından birisi madencilik sektörüdür. Osmanlı Devleti, Anadolu ve Balkan topraklarında maddi kıymeti yüksek madenlere sahipti. Bu madenlerin sayısı toprakların genişlemesine paralel olarak artmıştı. Yapılan araştırmalara göre Balkanlardaki bu sürecin gelişmesi 1. Murat, Fatih Sultan Mehmet ve Kanuni Sultan Süleyman döneminde olmuştur. Anadolu'da ise maden işletmelerinin dağınık olması hasebiyle fütühhata bağlı olarak muhtelif ve kadim dönemlerden beri maden ocakları mevcuttur. Konumuz olan Giresun madenleri ise Trabzon'un 1461'de fethiyle Osmanlı Devleti'ne intikal etmiştir. Ancak eski zamanlardan beri Giresun madenlerinin işletildiği bilinmektedir. Espiye madenleri Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesinde zikredilmektedir. 1. Murat ve Fatih Sultan Mehmet döneminde Balkanların hemen hemen tamamının , Kanuni döneminde ise Doğu Avrupa'nın büyük bölümünün fethi ile buradaki maden ocakları ve maden işletme hukuku hatta madencilikte kullanılan birçok mefhumu da Osman Devleti almış ve XIX. yüzyılın ikinci yarısına kadar büyük oranda bu kanunları uygulamıştır. Ayrıca ele geçirilen topraklardaki maden ocakları ile birlikte maden çeşitliliği de artmıştır. Bu teknik ve hukuki mirasın Osmanlı maden hukukunun nüvesini oluşturduğunu söylemekte ilmi bir beis yoktur.

Madenlerin önemli bir gelir kaynağı olması da fetihleri hızlandıran saikler arasındadır. Osmanlı Devleti nakit ihtiyacının büyük bir bölümünü vergilerden ve madenlerden temin etmektedir. Bu madenlerin ihracatı ilk dönemlerde yasak olmakla beraber Osmanlı Devleti hammadde açısından büyük oranda kendisine yetmekte idi. Aynı zamanda madenler önemli bir gelir kaynağıydı. Mesela; Gümüşhane madeninin senelik gelirinin o zamanki devlet bütçesinin aşağı yukarı %5'inden fazlasını teşkil etmesi itibariyle iktisadi ve mali bakımdan bu sanayinin o zamanki halk ve ordu ihtiyacının tamamen kafi geldiği hatta Rusya, İran ve İngiltere bazı harp, alat ve malzemesi verildiği için ve milli ihtiyaç bakımından hasılı hukuki, iktisadi, içtimai her bakımdan çok büyük ehemmiyet arz ettiği³³ dikkate şayandır. Zaten savaş

³³ Neşet Çağatay, "Osmanlı İmparatorluğunda Maden İşletme Hukuku", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Dergisi*, Cilt. II., AÜDTCE, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 1942, s.118.

sanayinin hammadeleri de madenlerden temin edilmektedir.

Osmanlı Devleti düşmanlarına bazı dönemlerde madenlerin ihracını yasaklamış, savaş zamanı madenlere özel ihtimam göstermiştir. Bilhassa harp zamanı, barut, gülle ve para lazım olduğu vakitler, madenlerde büyük bir faaliyet görülürdü. Anadolu'da vesair eyaletlerde güherçile madeni bulunan yerlerin kadılarına mütemadiyen hükümler yazılır, Van, Bilecik, Rudnik ve Kamengırad madenlerinde yuvarlaklar döktürülürdü.³⁴ Fatih Sultan Mehmet dönemi madencilik açısından ayrı bir öneme haizdir. Bu dönemde yeni kanunnameler yayınlanmış, idari ve hukuki boşluklar ikmal edilmiştir. Bu süreçle devlet, varidat membaılarını kanun ve nizamlarla devamlılık arz edecek şekilde tekmil ettirmiştir. Çoğunluğu Fatih Sultan Mehmet döneminde yayınlanan maden kanunnameleri, ocaklarda çalışanların sosyal yaşantılarını, yükümlülüklerini, devletle ilişkilerini, maden cevherinin çıkarılma, ayrıştırılma, veznolunup çeşitli kurumlara gönderilmesine kadarki tüm aşamalara değinen hükümleri içermekle³⁵ beraber yine madenlerin güvenliği³⁶ devletçe sağlandığı gibi yerüstü tesisleri de devletçe yapıldı.³⁷

Tespitlere göre Osmanlı maden kanunnamelerinin özünü Sakson madencilik kanunları teşkil etmektedir.³⁸ Osmanlı Devleti fetih politikası bağlamında temellük ettiği topraklardaki maden ocaklarının işletmesini Sakson kanunlarına göre yürütmekteydi. Bu kanunlarının özünü Alman ve Avusturya madencilik hukukunun temel prensipleri oluşturmaktadır.

Osmanlı Devleti, fethettiği toprakların maden ocaklarını , madencilik ile ilgili bilgi birikimini ve madencilik kanunlarını tevarüs etmekle birlikte devletin diğer kurumlarında cari olan şer'i hükümleri madencilik sektöründe de gözardı etmemiştir. Yani fetihlerle devraldığı teknik hukuki ve terminolojik mirası şeriate mugayir olmayacak mahiyete kullanmıştır. Başka bir deyişle Osmanlı Devleti askeri

³⁴ Ahmet Refik, *Osmanlı Devrinde Türkiye Madenleri (967-1200)*, Enderun Kitabevi, (2. Bs.), İstanbul 1989, s.7.

³⁵ Mustafa Altunbay, "Klasik Dönemde Osmanlı'da Madencilik", *Türkler*, Cilt.X., Ankara 2002, s.792.

³⁶ Maden ocaklarının faaliyetine, tecavülden masuniyetine amelesinin hukuk ve vezzaifine yollardan gidip gelmelerine son derece dikkat edilirdi. Madenlerden Asithanei saadete, o zamanın o zamanın tabirile "hazine" veya "Simü zer" geleceği zaman yollarda "aminden ve salimen" ubur ve müruru için muhafızlar tayin olunur, yol üzerindeki kadınlara sıkı emirler gönderilirdi. Refik, a.g.e., s.7.

³⁷ Turan, a.g.m., s. 49.

³⁸ Altunbay, a.g.m., s.792.

vasıtalarda temellük edindiği toprakların siyasi, içtimai ve iktisadi birikiminden devletin teokratik yapısına zaafiyet getirmeyecek mefhumları ve maddi varlıkları tevarüs etmiştir. Balkanlar ve Anadolu'daki madenler XIX. yüzyılın ortalarına kadar devlet eliyle³⁹ işletilmiştir.

Osmanlı Devleti'nde Tanzimat süresince özel mülkiyet telakkisi gelişmekle birlikte 1858 Arazi Kanunnamesi madencilik sektörünü de büyük ölçüde etkilemiştir. 1858 Arazi Kanunnamesi'nde sadece maden mülkiyetiyle ilgili hükümlerin yer alması⁴⁰ gerek iç ve gerekse dış ekonomik ilişkilerin gelişerek artması ile buna bağlı olarak yeni kurumların ortaya çıkması devletin sahip olduğu gayrimenkullerin bir intizam altına almak istenmesi gibi hususlar etkili olmuştur.⁴¹ 1858 Arazi Kanunnamesi'yle ülke toprakları değişik hukuki statülere bağlanırken, madenler üzerindeki haklarda toprağın statüsüne göre belirlenmiştir. Bu düzenlemelere göre toprak kimin tasarrufunda olursa olsun miri arazide bulunan madenler devlete aittir. Ancak, Arazi-i Metrûke ve Arazi-i Mevadda bulunan madenlerin beşte dördü madeni bulana, beşte biri ise devlete ait olacaktır.

II. Mahmut döneminde başlayan modernleşme ve asri telakkilere müsavi müesseseleşme ile birlikte madencilğe verilen önem de artmıştır. Tanzimat sürecinde madencilik işlerini düzenlemek için 1842'de Maden Meclisi oluşturulmuştur. Bu meclisin oluşturulmasındaki başlıca amaç ülkedeki maden işleri en iyi şekilde işletilmesini sağlayıcı ve buradaki faaliyetlere sekte vurmuyacak yeni kuralların ve esasların belirlenmesini sağlamaktır.⁴² Bu maksatla müesses olan bu kurum bürokratik açıdan ülkedeki madencilik ile ilgili gelişmelerin takip edilmesini ve padişaha arz edilmesi gayesini taşımaktadır. Daha sonra ise Orman Maden ve Ziraat Nezareti kurulacaktır.

Osmanlı Devleti kuruluşundan itibaren toplumsal, siyasi, ekonomik ve askeri hayatı temin ve tesis edebilmek için şer'i hükümleri uygulamış, bazanda örfi

³⁹ Madenler devlet malı sayıldığından onu işletme yöntemi devlete aitti. XIX. Yüzyılın başında doğrudan doğruya görevlendirilen maden emin ve nazırlarınca ocaklar işletiliyordu. Belirli sürelerle kesime verilen ocaklarda vardı. Yetenekli, bilgili, usta ve işçi bulmak oldukça güçleşmişti. Çağdaş üretim teknikleri uygulanmıyordu. Çoğu işletme zarardan kurtulamıyordu. Çadırcı, a.g.e., s.9.

⁴⁰ Özkan Keskin, Osmanlı Devleti'nde Maden Hukukunun Tekâmülü (1861-1906), *OTAM*, 29, 2011, s.215.

⁴¹ Fahrettin Tızlak, "Osmanlı Maden İşletmeciliğinden Kanunnâmeden Nizamnâmeğe Geçiş ve 1861 Tarihli Nizamnâmesi", *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, Sayı 98, 1995, s.78. H. Cin-A. Akgündüz, *Türk İslam Hukuk Tarihi*, Cilt I., İstanbul 1990, s.145.

⁴² Tızlak, a.g.m., H. Cin-A. Akgündüz, a.g.e., s.78.

girişimlerde bulunmuştur. Başlangıçta devletin kurucu teşkilatı, kabiliyeti ve siyaseti sayesinde bazen şer'i ahkam bazen mahalli örf ve adet ve bazı defa sırf miri menfaat göz önünde tutularak ufak tefek tahavvüllerle tatbik edilegelmiş kaide ve hükümler 1869 yılında tespit ile daha sonra tadil edilen maden nizamnamesinin neşrine kadar devam etmiştir.⁴³

Madenciliğin aynı zamanda toplumsal boyutları da ehemmiyet arz etmektedir. Maden çıkarılan bölgelerin ekonomisi canlı olmuş, bölgede istihdam artmış, yollar, çeşmeler gibi vasıtalar ve sosyal tesislerin yaygınlaşması sağlanmış, ticari hayata canlılık katmış ve limanların gelişmesini de temin etmiştir. Zaten Osmanlı Devleti bünyesindeki içtimai gruplardan birisi de madenci taifesidir. Madenlerde çalışan işçiler bölge halkından⁴⁴ koruma vs. işler yapan taife ise genellikle askeri kesimden seçilmiştir. Askeri sınıftan olanlar, müsellemler, yörükler, topçular, emekli sipahiler, madenciler madenlerde çalışanları oluştururken; voyvodalar, zabıtlar, martaloslar, subaşları, bölükbaşılar ve sekbanlar madenlerin korunmasında görev almışlardır.⁴⁵ Bölge halkının madenlerde çalışması zorunlu olup bu durum 1887 Maden Nizamnamesi ile ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır. Osmanlılar idarelerindeki reayayı, bulunduğu bölgenin sosyo-ekonomik şartlarına göre tasnif ederek çeşitli alanlarda istihdam etmişlerdi.⁴⁶

Yukarıda bahsi geçtiği üzere Osmanlı Devleti madenleri XIX. Yüzyılın ortalarına kadar devletçilik ilkelerine göre idare ve sevk etmiştir. Maden işletme usullerinde ise genel olarak müşterek kaideler nazara alınmış, ancak müstakil kaideler de değişik zaman ve mekanlarda cari olmuştur. Bu kaidelerden müstakil olanlar yerel zaruretler, muhtelif yerler dolayısıyla coğrafi mekanlar, devletin menfaatları ve milletin selameti gibi kaidelere göre tayin edilmişse de cari uygulamalara ve şer'i normlara aykırı değildir. Anadolu ve Rumeli'de muazzam ve

⁴³ Çağatay, a.g.m., s.119.

⁴⁴ Madenlerde çalışmak üzere civar kariyelerden bir kaçının ahalisi tekâliften afedilir, reayadan ayırd edilerek madencilik ve zamanın vechile, kürecilik hizmetinde kullanılırdı. Bunların ekseri zimmî tarifesiydi. Madenlerde çalışanlar imdadı menzil, hazariyye ve safəriyye, nal ve kaftan baha öşrü dem ve diyet vesair tekâlifî örfiyye ve şakkadan muaftılar. İşlerine valiler ve hakimler müdahale edemezlerdi. Aralarında ve başkaları ile davaları olduğu zaman, maden işleri geri kalmamak için, davaları maden eminleri vasıtasile ve şerait marifetile görülürdü. Davalarını faslettirmek için İstanbul'a veya sair vilayetlere gitmelerine müsaade edilmezdi. Refik, a.g.e., s.5.

⁴⁵ Turan, a.g.m., s.50.

⁴⁶ Altunbay, a.g.m., s. 793.

muntazam madenlerin nizamları ve işletme tarzları örnek alınmıştır. Anadolu'dakiler için Ergani, Keban, Gümüşhane⁴⁷ örnek teşkil etmiştir. Gümüşhane madenlerinin büyüklüğü ve coğrafi yakınlığı nazarı itibara alındığında Giresun madenciliği için örnek teşkil ettiği söylenebilir. Zaten iki şehirde maden bakımından zengin olup Harşit vadisinin ikisi arasında bağlantı noktası ve madenler açısından zengin olması bu yaklaşımı doğrular niteliktedir. XIX. Yüzyılın büyük bölümünde maden işletmeciliği ya doğrudan devlet eliyle, ya da devletle özel işletmeci arasında imzalanan anlaşmanın koşullarına bağlı olarak özel girişimciler tarafından yapılıyordu.⁴⁸ Osmanlı Devleti üretimin devamlılığını esas alarak madenlerin mülkiyeti devlete ait olması kaydı şartıyla üç şekilde madenleri işletmekteydi. Doğrudan devlet tarafından işletme tarzı, devlet yardımı nezareti altında madenciler tarafından idare ve işletme, muayyen müddetle kesime vermek veya sarraf yazılmak suretiyle, vesair şekillerde işletme tarzı.⁴⁹ Görüldüğü üzere devlet madenlerin mülkiyetini kendine ait tutmakla işletme vasıtalarını ve usullerini çeşitlendirmiştir. Ancak XIX. Yüzyıldan itibaren devletçilik politikası esnetilmeye çalışılmış ve özel teşebbüsler desteklenmeye başlanmıştır. Tabi burada devletin finansal dinamiğinin zayıf olması ana etkindir. Avrupa'da sermaye birikiminin artması Avrupalı müteşebbislerin Osmanlı Devleti'ne yatırım yapmasını kolaylaştırmış ve bu yatırımlar II. Abdülhamit döneminde hızla artmıştır. Örneğin 1870-1898 arasında hükümet yılda ortalama on kadar arama izni talebi alırken 1898-1900 arasında arama izni talepleri yılda ortalama 139'a yükselmiştir!⁵⁰ Bu sermaye girişinin madencilik ve yerli girişimciler açısından olumsuz yanları da olmuştur. Yabancı müteşebbisler büyükelçilik ve konsolosluk gibi bürokratik vasıtalarını ihale alımı ve gayri hukuki işlemlerini halletmek için baskı aracı olarak da kullanmışlardır. Devletin yerel ve genel bürokrasisini baskı altında tutmuşlardır. Madenlerin işletme hakları ve imtiyazlar XIX. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren yerli ve yabancı yatırımcılara verilmeye başlatmıştır. Bu süreç 1838 Balta Limanı Anlaşması, 1858 Arazi Kanunnamesi, 1861 Maden Nizamnamesi 1862 Paris Anlaşması'ndan tevhit etmiştir.

⁴⁷ Altunbay, a.g.m., s. 793.

⁴⁸ Donald Quataert, "19. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nde Madencilik", *Tanzimat'tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*, İletişim Yayınları, Cilt. IV., İstanbul 1985, s.914.

⁴⁹ Çağatay, a.g.m., s.123.

⁵⁰ Quataert, a.g.m., s.915.

Balta Limanı Anlaşmasıyla; Britanya vatandaşları Osmanlı ürünlerini Osmanlı tebâsından tâcirlerle aynı vergi koşulları altında satın alma hakkına sahip olmuş, iç ticarete Osmanlı vatandaşlarının yanı sıra Britanyalıların da katılması öngörülmüş, Britanyalılara diledikleri miktarda hammaddeyi satın alma imkânı verilmiş ve daha sonra diğer Avrupa ülkelerine de tanınan bu haklarla Osmanlı Devleti'nin gümrük duvarları yıkılmıştır. Başka bir deyişle Osmanlı pazarı iktisadi açıdan yarı müstemleke haline getirilmiştir. Daha sonra ise bu süreci 1862 Paris Anlaşmasıyla devam ettiğini görmekteyiz. Osmanlı Devleti'nin ucuz hammadde kaynağı ve açık pazar haline geldiğinin sarîh delili olarak aşağıdaki maddeyi telaffuz edebiliriz. Emlak alım ve satım ve tasarrufu hakkındaki bütün kanunlar tebaa için eşit olduğundan, devletin kanunlarına ve belediye zabıtası nizamlarına uymak ve asıl yerli halkın verdiği vergi ve resimleri vermek üzere, Osmanlı Devletiyle yabancı devletler arasında sureti tanzimiyeden sonra ecnebiye dahi emlâka tasarruf müsaadesi verilecektir.⁵¹

Görüldüğü üzere İngilizlere verilen imtiyazlar zamanla Fransızlara da verilmiş ve Osmanlı Devleti Avrupalı devletler nezdinde gümrük duvarları yıkılmış olan ucuz hammadde kaynağı ve açık pazar haline gelmiştir. 1861 Maden Nizamnamesi ardından 1867'de Yabancıların Mülk Edinme Yasası ve akabinde 1869 Maden Nizamnamesi'yle yerli ve yabancı müteşebbislere madenleri muayyen şerait ve vergiler karşılığında işletme hakkı tanınmıştır. Ancak değişen şartlar iç ve dış ekonomik ilişkiler yeni müesseseler, yeni ihtiyaçlar, özellikle Osmanlı Devleti'nin savunma açısından yetersiz kalışı ve uluslararası camiada destek arayışları gibi faktörlerde bu süreçte etkili olmuştur. 1861 Maden Nizamnamesi 1810 Fransız Maden Kanunları'na göre tesis edilmiştir. Bu süreçte 1861 Maden Nizamnamesi eksik kalınca yeni ihtiyaçları karşılamak ve hukuki boşluklar doldurmak maksadı ile eksikleri ikmal edecek mahiyette 1869 Maden Nizamnamesi ilan edilmiştir. Bu nizamnamelerle devlet ve imtiyaz sahibi arasında madenlerin hangi şartlarla işletileceği, ne kadar süreliğine imtiyaz verildiği, ne kadar vergi verileceği vb. hususlardan fesih koşullarına kadar her şey karşılıklı olarak teminat altına alınmıştır. 1861 Maden Nizamnamesi 28 Mayıs 1861 tarihinde yürürlüğe girmiş olmakla, 1869

---

⁵¹ Turan, a.g.m., s.51.

Maden Nizamnamesi'yle yürürlükten kaldırılmış olup konumuzun II. Abdülhamit dönemi olması ve bu dönemdeki madencilik işlerinin 1869 ve 1887 Maden Nizamnameleri'ne göre tanzim olması hasebiyle konumuz dışında kalmaktadır. Ancak konumuza mevzu olan mukavelenameler, şartnameler ve teminat senedi gibi resmi belgeler 1869 ve 1887 maden nizamnamelerine göre tesis edildiği için zikrolunan nizamnamelerden kısaca bahsetme gereği hasıl olmuştur.

1869 Maden Nizamnamesi neşrolunup yürürlüğü girince 1861 Maden Nizamnamesi yürürlükten kaldırılmışsa da yeni nizamname eskisinin birikimini tevarüs etmekle onun eksikliklerine göre teceddüd edilmiştir. 1861 Maden Nizamnamesini başlıca; cevherlerin ocaklardan çıkarılıp işlenmesinde usulüne uygun hareket edilmeyişi, ocakların bulunduğu yer veya yerler halkına (tanzimattan önce) maden üretim faaliyetleri nedeniyle çeşitli zulüm ve kanun dışı uygulamalar yapılması, ocaklardan çıkarılan cevherlerin işlenmesin için gerekli olan ısının temininde başlıca kaynak olan ormanların⁵² miri araziye ait olması ve bilinçsizce tüketilmesi⁵³ gibi nedenlerden dolayı çıkarma zarureti hasıl olmuştu.

1869 Maden Nizamnamesi'ndeki başlıca yenilikler vergiler, ecnebilerin tek başına ihaleye girebilmesi, gelişen mülkiyet telakkisine istinaden imtiyaz hakkının devri, satılabilmesi, vereselere intikali, haklardan feragat edilebilmesi ve 1861 Maden Nizamnamesi'nde müphem olan imtiyaz süresinin 99 yıl olarak belirlenmesiydi. Maden arama süreci birçok kere uzun ve emektar bir çalışmayı ihtiva ettiği için kısa sürede yeterli verim alınamıyordu. 1861 Maden Nizamnamesi'yle tercih edilen 10 yıllık süre madenciliğin gelişmesinin önündeki en önemli sorun olduğu gibi madencilik diğer ticari faaliyetlerle mukayese edildiğinde madencilikten kısa sürede kazanç elde edilebilmesi -günümüzde olduğu gibi- mümkün değildi.⁵⁴ Bu kanun ile maden işletmeciliği kârlı bir hale getirilmiş, işletme sahiplerinin maden rezervi güçlüğüne göre % 1 ile %5 arası bir payı devlete vermeleri kararlaştırılmıştır.⁵⁵ Bu arada ilk defa madenlerin güvenliği ve sağlık koşulları üzerinde durularak madenlerde bir doktor ve eczane bulundurulması

⁵² Tızlak, a.g.m., s.79.

⁵³ Maden işletmelerinde yakıt olarak ağaç kömürü kullanılıyordu. Yüzyıllardan beri düzensiz ve bilgisizce harcama harcama ocakların civarındaki ormanlar tüketilmişti. Osmanlı Devleti'nin genelinde mevcut olan bu durumlar Giresun ve çevresinde de tespit edilmektedir. Karaman, a.g.m., s.67.

⁵⁴ Keskin, a.g.m., s.131.

⁵⁵ Karaman, a.g.m., s.66.

zorunlu hale getirilmiştir.⁵⁶

Osmanlı Devleti'nde kanunnamelerden nizamnamelere geçilmiş⁵⁷ 1861 ve 1869 Maden Nizamnameleri'yle madencilik süreciyle inkişaf eden teknik, hukuki ve içtimai terakümden zikrolunan süreçte yararlanılmış ancak yeni deneyimler ve çalışmalardan yeni ihtiyaçlar tevellüt etmiştir. Osmanlı Devleti bu sebeple yeni ihtiyaçları karşılamak idari, hukuki ve kurumsal boşlukları doldurmak üzere yeni komisyonlar kurmuş ve bu ihtiyaçlar neticesinde 1887 Maden Nizamnamesi'ni vücuda getirmeye teşebbüs etmiş ve 7 Eylül 1887'de yeni bir nizamname vücuda getirmiştir.

1887 Maden Nizamnamesi maden aramadan önce mahalli idareden izin alma arazinin hududunu belirtme, madencilikte kullanılan eşyayı teminat altına alma vergilerin ve cezaların artırılması gibi hükümler içeriyordu. Buradaki maddeler üretimin devamlılığını sağlamak, devletin ve üreticinin haklarını karşılıklı olarak teminat altına almak gibi hükümler içeriyordu. 1869'da beş para olan resm-i mukarrer on kuruşa çıkarıldı⁵⁸ Rüsûm-ı nisbiye, madenin yıllık üretiminden masraflar çıkarılmadan %1'i ve %5'i geçmemek üzere alınırdı.⁵⁹ Zımpara, krom, petrol, zift, petrol, lüle taşı gibi yığın halinde bulunan madenler içinse % 10-20 arasında tahsil edilecekti.⁶⁰ Daha sonra ise % 1 ile % 5 arasında değişen Teçhizat-ı Askeriye⁶¹ vergisi çıkarılmıştır. Görüleceği üzere her yeni gelişme ve kurumsallaşma ile yeni eksikler zuhur etmiş ve yeni düzenlemeler ile noksanlar ikmal edilmeye çalışılmıştır.

⁵⁶ Keskin, a.g.m., s.131.

⁵⁷ Tızlak, a.g.m., s.75.

⁵⁸ Keskin, a.g.m., s.133.

⁵⁹ Gökmen, a.g.m., s.974.

⁶⁰ Keskin, a.g.m., s.133.

⁶¹“1894'te Osmanlı ordusunun modernleştirilmesi ve ihtiyacı olan silah, mühimmat, erzak vb. temini için yardım toplamak üzere Teçhizat-ı Askeriye Komisyonu kurulmuş ve bu müessesese daha sonra nezarete dönüştürülmüştür. Bu kurum her türlü vergiden % 6 oranında îâne payı alacaktı. Yardım için 5, 10, 30, 40 ve 100 kuruşluk bağış biletleri bastırıldı. Karar uyarınca îânenin çocuk sakat, güçsüz, asker ve medrese öğrencileri dışında kalan Müslümanlardan toplanması gerekiyordu. Önceleri sadece Müslümanlardan toplanan îâne, 1902 yılından sonra yabancılar ve gayrimüslimlerden de alınmaya başlanmıştı. 1903'te îânenin kapsamı daha da genişletilerek mîrî ormanlar ve madenler de buna dahil edildi. Devlet ormanlarından % 6, yer altı madenlerinden % 1 ile % 5 ve yerüstü madenlerinden %10 ile % 20 arasında nisbetinde yardım alınması kararlaştırıldı. II. Meşrutiyet'in ilanından sonra bütün II. Abdülhamit dönemi müesseseleri olduğu gibi Teçhizat-ı Askeriye Nezareti de tartışmaya açılmış ve 28 Ağustos 1908'de de lağvedilmiştir.” Abdülkadir Özcan, “İâne”, *Diyânet İslâm Ansiklopedisi*, Cilt. 19, İstanbul 1999, s.231.

1.1. Madencilik Bürokratik Safahatı

Osmanlı Devleti bürokrasinin g c l  olduğu her Őeyin yasal olarak temin edildiği ve bu bürokratik birikimin Cumhuriyet Türkiye'sine intikal ettiği bir devlettir. Bu bürokratik birikim; Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan itibaren Türk geleneklerini, İslam geleneklerini, Doğu Roma geleneklerini tevarüs etmekle yeni ihtiyaçlara binaen m esseleŐme ve ihtisaslaŐmaya istinaden oluşmuştur. Madencilik sahasında da önceki kanunname birikimi 1842 Maden Meclisi, zikrolunan maden nizamnameleri ve II. Abdülhamit'in kurduğu Orman, Maâdin ve Ziraat Nezareti'nin kurulmasıyla artırılmıŐtır. Maden arama izinleri, maden arama, çıkarma, iŐleme, nakliye işleri ve işçilerin çalışmasına kadar ayrıntılı olarak nizamnamelerde düzenlenmiştir.

Bu süreci Ertan Gökmen Şu Şekilde izah etmektedir:⁶²

“Madenler üç kısma ayrılır: Asli madenler, sath  madenler ve ocaklar. Madenlerin çıkarılması ve işletilmesi için padişah izni gereklidir. Osmanlı vatandaşları veyahut Osmanlı Devleti'nin eml k sahibi olma ile ilgili 1867 yılında kanunu kabul eden yabancı devlet vatandaşları, Osmanlı Devleti'nin resmi kanunlarına ve gelecekte çıkaracağı kanunlara uymayı kabul etmeleri halinde maden imtiyazı alabileceklerdir. Maden işletmek isteyen kişi veya Şirket mensupları, madenin bağlı olduğu vilayete dilekçe ile müracaat etmeli ve bu dilekçeye 1/5000 ölçekli    harita eklemelidirler. Dilekçe deftere kaydedildikten ve madenin iŐletilmesine bir engel olmadığı anlaŐıldıktan sonra masrafları dilekçe sahibine ait olmak üzere gazetelerle filan mahaldeki madenin Şu kadar süre ile ihale edileceği vilayetin ve madenin bulunduğu Şehir ve kasabalarda ve dilekçe sahibinin istediği yerlerde iki ay süre ile ilan edilir. İlandan sonra valilik tarafından dilekçe ve ekleri maden idaresine gönderilir. Evraklar idare bünyesindeki Fen Odası'nda teknik olarak incelenir, eksiklikleri tamamlanır ve padişah fermanına ek olarak verilecek Şartname ile ilgili bir rapor hazırlanır. İŞletme izninin altı ayda verilebilmesi için işlemler hızlandırılır. Bir maden için işletme imtiyazının verilebilmesi için, gerekli Şartları içeren mazbata, Şartname, mukavelename Maden İdaresi'nce hazırlanarak

⁶² Gökmen, a.g.m., s.973-974.

bağlı olduğu bakanlık tarafından Bab-ı Ali'ye gönderilir ve burada Şüra-yı Devletçe de incelenip tasdik edildikten sonra padişaha sunulur ve verilecek emirle imtiyaza ilişkin ferman verilir. Maden işletenler madende bir eczane ile diplomalı doktor bulundurmaları mecburiyetindedirler. İşletilmekte olan bir madenin herhangi bir parçası Maden idaresi'ne haber verilmeksizin terk edilemez. Eğer zorunlu sebeplerden dolayı terk edilmek zorunda kalırsa, durum altı ay önceden Maden İdaresi'ne bildirilmelidir. Maden işleten kişiler her sene mart ayı içinde, geçen yıla ait üretimin miktarını ve durumunu belirten kapsamlı iki defterden birini valiye diğerini Maden İdaresi'ne vermeye mecburdurlar.”

Giresun'daki madencilik ile ilgili tüm hukuki ve idari işlemler de bu esaslara binaen tesis edilmiştir. Aşağıda da göreceğimiz üzere madenlerin tespit edilip, tahlil edilmesi için dersaadete gönderilmesi ve padişah fermanına kadar bu esaslara göre icra edilmiştir. Tabii burada izah edilen bürokratik işlemlerin uzunluğu kırtasiyeciliğe de neden olmuş ve sektörü olumsuz etkilemiştir. Ayrıca yukarıda Osmanlı Devleti için izah ettiğimiz bütün umumi kaideler Giresun'daki madencilik faaliyetleri için de cari olmuştur.

2. AKKÖY'DE MADENCİLİK

Giresun'un Akköy isimli ilçesi günümüzdeki Bulancak'tır. 1860-1870'lerde Bulancak artık bir kasaba özelliğine sahip olmakla 1870'te artan ticari faaliyet sebebiyle burada bir gümrük oluşturulmuştur.⁶³ Emecen, vergi hasılat toplamının 290.022 kuruşa ulaştığını nakletmekle ecnebi memleketlere sevkedilen mallardan alınan gümrük vergisini 56.400 kuruş olduğunu ve demir madeninin ihraç edildiği başlıca iskele olduğunu nakletmektedir.⁶⁴ Ayrıca XIX. Yüzyılın ikinci çeyreğinde Bulancak'a göç eden Krumniler isimli topluluğun da Gümüşhane bölgesinde madencilikle uğraşan köylülerin olduğunu ifade etmektedir.⁶⁵ Bu dönemlerde Bulancak'ta hafta pazarı cumartesi kurulduğu kayıtların tetkikinden anlaşılmaktadır.

Akköy'ün çeşitli bölgelerinde II. Abdülhamit döneminde çeşitli madenler tespit edilmekle maden işletme imtiyazları yerli ve yabancı girişimcilere verilmiştir. Boztekke Köyü'nde simli kurşun, bakır, çinko ve manganez madenlerinin imtiyazı Almanya vatandaşı Baron Frederik Kuşenberg'e; Ada Köyü simli kurşun madeni ve Kavaklıkara, Kurt ve Büyüktepe mevkileri şimli kurşun madenleri Kırkor Yakutçıyan'a; verilmiştir. Akköy madenler açısından zengin olmakla Cumhuriyetin ilk yıllarında ve günümüzde bu madenlere ilaveten gümüş, kalamit ve pirit madenleri de tespit edilmiştir. Aşağıda zikredeceğimiz madenler hakkında vilayet salnamelerinde de bazı bilgiler verilmektedir. Giresun Kazası'nın Akköy Nahiyesi dahilinde "Yaslıbağçe" ve "Yağmurca" Karyeleri'nde simli kurşun madenleri vardır ve araştırılmaları için Agop Solhanyan isimli kişiye 1 Teşrin-i Evvel 303 tarihinde ruhsat verilmiş ise de henüz taharri edilmediğinden servet-i tabiiyeleri malum olmamıştır.⁶⁶

⁶³ Feridun M. Emecen, *Doğu Karadeniz'de İki Kıyı Kasabasının Tarihi*, Bulancak-Piraziz, Bayrak Matbaası Yay., İstanbul 2005, s.61.

⁶⁴ Emecen, a.g.e., s.61.

⁶⁵ Emecen, a.g.e., s.59.

⁶⁶ T.V.S., Cilt XIV., 1892, s.161.

2.1.Akköy Nahiyesi Ada Köyü Simli Kurşun Madeni

Akköy'ün Ada Köyü madenlerine dair kayıtlara eskiden beri rastlanılmaktadır. Vilayet Salnameleri'nde “Giresun Kazası'nın Akköy Nahiyesi dahilinde “Ada” Karyesi'nde bir adet simli kurşun madeni olup araştırması için Dersaadet'te Kirkor Yakutçıyan isimli kimseye 18 Ağustos 96 (30 Ağustos 1880) tarihinde ruhsatname verilmiş idiyse de resmi süresi içinde araştırma icra olunmamasından maden cevherinin ne kadar olduğu anlaşılamadı”.⁶⁷ şeklinde belirtilmiştir. Trabzon Vilayeti dahilinde Giresun Kazası'na bağlı Akköy Nahiyesi'nde Kavaklı Kara, Kurt ve Büyüktepe isimli yerlerde araştırmalar sonucunda ortaya çıkarılan simli kurşun madenin doksan dokuz sene müddetle Osmanlı tebasından Kirkor Yakutçıyan'a⁶⁸ ihale kılınmıştır. Bu madenler için Yakutçıyan Vilayet Meclisine başvuruda bulunmuş ve kendisine 9 Eylül 1881 tarihinde “Maden Nizamnamesinin 14. maddesine⁶⁹ istinaden”⁷⁰ araştırma yapması için ruhsat verilmiştir. Bu ihale Ticaret Nezareti'nin düzenlediği şartname ve mukavelenameleri Orman ve Maden Meclisi'nin onaylaması üzerine resmiyet kazanmıştır. İşletme ihaleye açılmadan önce ilgili madenler tahlil yapılmıştır. Numunelerle birlikte maden mevkilerinin haritası da ilgili makamlara takdim edilmiştir. Bu tahlil neticesinde yüzde 32 kurşun ve binde 1.5 gümüş olduğu tesbit edilmiş ve madenin işletmeye müsait olduğuna karar verilmiştir. Ayrıca harita ve ihale, maden bölgesi ve İstanbul'da ilan edilmiştir. Askeri makamlardan da maden işletmesinin askeri açıdan mahsuru olup olmadığı sorulmuştur. Askeri açıdan mahsuru olmadığı anlaşılan maden arazisinin işletmesi Beyoğlu'nda ikamet eden Osmanlı tebasından Nafileyan Petri Efendi kefilliği ve taahhüdü ile Yakutçıyan'a verilmiştir. Madenden çıkarılacak

⁶⁷ T.V.S., 1892, s.161.

⁶⁸ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Sadaret Divan Mukavelenameler (BOA, A.DVN.MKL), nr. 27/21 s.2/1, 6 Mayıs 1303 (18 Mayıs 1887).

⁶⁹ Ma'âdin Nizamnamesi, Madde 14: “Sahibi razı olmayan veya arazi-i haliyeden bulunan bir mahalde maden taharrisi mutlaka hükümetten ruhsat-ı resmiye istihsaline mevkûf olduğundan böyle mahallerde maden taharri edecek kimse evvel mahalli liva ve kaza dahilinde bulunduğunu ve ne cins maden arayacağını ve mahal-i mezkûrun sahibinin isim ve şöretini ve orasının hafirinden doğacak zarar ve ziyanı tazmin edeceğini istidâname tasrih ile vilayet valisine itâ eyledikte merkez vilayet meclisi idaresinde bi'l-müzakere şer,3ait-i lazimesine muvâfık olduğu kefil ve senedât-ı lazimeye rabtolunduktan sonra ruhsatname tarihinden itibaren nihayet bir seneyi tecavüz etmemek üzere maden taharri için vali-i vilayet canibinden ruhsatname verilecektir. Ve bu vecihle vali-i vilayet canibinden verilen ruhsatnamenin bir sureti maden idaresine malûmat verilme için nafia nezaretine gönderilecektir.” *Düstur*, 1. Tertip, Cilt II, s.320.

⁷⁰ BOA,Şûrâ-yı Devlet Evrakı (ŞD), Maden Nizamnamesi 3211/23, 20 Şubat 1324 (3 Mayıs 1908).

ürünün vergisi aynen veya nakden yüzde beş, haritada belirtilen arazinin her dönümü için beş para, senelik vergisi ise 157 kuruş, 15 para olarak belirtilmiştir. Ferman harcı olarak ise bir defaya mahsus 200 Osmanlı altını yatırılmasına karar verilmiştir. Ayrıca kanun ve nizamlara tamamen riayet edilmesi şartı ile padişah fermanının tarihinden itibaren 99 yıllığına ihale Kirkor Yakutçıyan'a verilmiş ve diğer hususlar ise şartname, mukavelename ve teminat senedi ile düzenlenmiştir.⁷¹

Mukavelenamede imtiyaz süresinin 99 yıllığına verildiği, kefilin Nafileyan olduğu, 462 dönüm cedid ve 1259 dönüm atik arazi tahsis olunduğu, maden çıkarılırken anlaşma dışında farklı maden çıkarsa onun anlaşmaya dahil olmadığı, yukarıda belirtilen vergiler, geçerli mazaret olmadan maden bir yıl işletilmezse imtiyazın feshedileceği⁷² gibi hususlar belirtilmiştir.

Şartnamede ise; “Üç nüshalık maden haritası çıkarılıp birinin imtiyaz sahibine, birinin Maden Nezaretine, birinin ise mahalli idareye verileceği, madende icrâ edeceği imâlatın usûlünü ve mezkûr vergileri tek tek yazıp bir layiha tanzimiyle altı ay zarfında hükümet mühendisine ve mühendis bulunmadığı takdirde doğrudan doğruya maden idaresine göndermesi, arazide yeniden yol, kuyu ve baca açmak gerekirse mültezimin izin alması gerektiği, zikrolunan madenin anlaşmalarda geçen yeri ve imalatından başka yeni bir şubenin açılması lazım olduğu zaman izin alınması gerektiği, mültezim imâlattan dolayı araziye ve sahiplerine zarar verirse zararı karşılayacağı, bu madenlerin içinde açılan menzillerde arazinin dışındaki çevre araziye zarar verecek imâlat yapılırsa hükümet mühendisinin layihası veya mahalli hükümetin kararı üzerine mültezim zararı ödeyeceği, madendeki imâlat işlerinin su yolları, bent, çeşme, karayolu ve demir yollarına yüz elli metre uzaklığında icra edilmesi gerektiği, arazi üzerinde açılmış olan kuyu ve mağaralar terk edilir veya düzeltilmesi gerekirse maden idaresinin göstereceği usûl üzerine masrafları mültezim tarafından karşılanmak üzere giriş ve çıkışları doldurulup kapatılacağı, imâl olunacak simli kurşun madeninin bitişiğindeki sınırında başka cins maden bulunduğu takdirde iki madenin biri diğerine karışır ise sınırın sonunda bulunan maden yataklarından bir miktar arazinin zarar gören diğer tarafa terk edileceği, madenin ihalesinde belirtilen sınırlar içinden demiryolu geçirilecek olursa ve kamu yararına

⁷¹ BOA, İrade-i Meclisi Mahsûs Evrakı (İ.MMS), 82/3536, s.10, 9 Mart 301 (21 Mart 1885).

⁷² BOA, İ.MMS, 82/3536, s.6.

yol vs. şeyler inşa edilecek olursa mültezimin itiraz ve tazminat talep edemeyeceği, ancak maden yataklarının giriş ve çıkışları üzerinden yol vs. geçerse o zaman doğacak zarar bağlı olunan yerel mahkemenin kararı üzerine icâb eden taraftan karşılanacağı, mültezim bu madenlerden çıkaracağı cevherin miktarını açıkça yazdığı cetvel ve defteri takdim edeceği, mültezim önceki maddede yazılmış olan hesap cetvellerini teslim etmediği halde bir yüzlük altından beş yüzlük altına kadar nakit olarak ceza ödeyeceği ve mezkûr cetvellerde hasılatını noksan göstermiş olur ise kaçak olan miktarın vergisini iki kat olarak ödeyip ve ayrıca ceza mahkemesinde yargılanacağı, mültezimin bu madenlerden çıkarıp ihraç edeceği cevheri Giresun iskelesine nakil edip orada gümrük vergisi ve rüsum-u nisbiyesini belirtip öder ise hasılatını istediği mahallere nakil etmeye vakıf olup aksi taktirde hareket eder ise imtiyazın feshedileceği, maden-i mezkûrun fermân-ı alisine eklenen bu şartnamenin hükümleri Maden Nizamnamesi hükümlerine göre tanzim edildiği ve mültezim tarafından kabul ve tasdik edilmiş olduğu için mültezim tarafından belirtilen şartlara aykırı hal ve hareket edilmeyeceği ve Devlet-i Aliyye'nin kanun ve nizamlarına tamamıyla uygun hareket edileceği gibi hususlar⁷³ yer almaktadır.

Ayrıca devlet zararını tazmin edebilmek, üretimin devamlılığını sağlamak, istirmarları engellemek için imtiyaz talebinde bulunan girişimcilerin kefil göstermesini şart koşmuştur. Bu madenin imtiyazına yukarıda belirttiğimiz üzere Nafileyan kefil olmakla teminat senedi sureti şöyledir:⁷⁴

“Trabzon Vilayeti dahilinde Giresun Kazası'nda Akköy Nahiyesi'nde Ada Karyesi hududunda Küçükdere ve Kirazlık, Damad Deresi ve Hanalanı yolu ve Kabasar Deresi ile sınırlı ve birbirlerine bitişik Kavaklı Kara Tepe ve Kurt Tepe ve Büyük Tepe isimli yerde araştırmalar sonunda ortaya çıkarmış olduğum ve 463 dönüm cedid arazi içinde imâl edeceğim bir adet simli kurşun madenin nisbi ve mukarrer vergisini ve gereken tazminatı Osmanlı Lirası yüz kuruş olarak zamanında ait olduğu yere ödeyeceğim gibi bunların şayet zamanında verilemediği halde sonraki günler için yıllık yüzde on iki hesabıyla gerekli faizini de ödeyeceğimi ve ismi geçen madenin üretim talebinde vaktiyle tahkikat ve keşfiyat ile tahkik edecek

⁷³ BOA, İ.MMS, 82/3536, s.5.

⁷⁴ BOA, İ.MMS, 82/3536, s.14, 1 Eylül 1300 (13 Eylül 1884).

derece servet ve kabiliyetine göre istifade edilebilecek derecede bir hale getirilmesi anlamında yeniden o vakte göre lüzûmu olan kuyu ve mağaralar kazılmasıyla çeşme yapılması ve kazı sırasında zuhûr eden suların ihracıyla kuyuların temizliği, tahliyesi ve çıkarılacak hasılatın iskeleye nakli için gerekli makine olan varidâtın satın alınması, tedariki ve bunların tanzimi için hasılı; madenin iyi bir şekilde işlemesi için muhtaç olunan ve gerekli olan her türlü husus, tedbir ve teşebbüsün her durumda icrâsı için ilk masrafları ve devamında gereken sermayenin tahsisi için lazım olan beş bin aded Osmanlı Lirası'nı ödediğimi ve Maden Nizamnamesi'yle Osmanlı Devleti'nin ve özellikle Maden Nizamnamesi'nin 17., 27. ve 23. maddeleri hükmüne tamamiyle muvafakat edeceğimi beyan eden bu teminat senedi tarafımdan yazılarak orman ve maden muhasebesine verildi”.

1 Eylül 300 (13 Eylül 1884)

“Bu senedde yazılı olduğu üzere adı geçen madenin gerekli vergi ve tazminatın zamanında ödenmediği halde tarafımdan tamamen ödeneceği ve ismi geçen madenin iyi işletileceği, imtiyaz sahibi tarafından beş bin aded lira sermaye konulduğu, mukavele ve şartnamelerde yazılı hususatın tamamen icrâ kılınacağı hususunda kefil olduğum buraya şerh düşüldü ve imza olundu”.

1 Eylül 300 (13 Eylül 1884)

Osmanlı Devleti tebasından Beyoğlu'nda Bursa

Sokağı'nda otuz numaralı hanede mukim Nafileyan

Yukarıdaki anlaşma ve sair resmiyetten anlaşılacağı üzere bu madenin imtiyazı 10 Şubat 1886 tarihinde Kirkor Yakutciyan'a verilmiştir. Ancak imtiyaz fermanı ile ilgili şartları yerine getirmediği için Şura-yı Devlet kararıyla iptal edilmiştir. Kararda imtiyazın iptali şu gerekçelere dayandırılmıştır:⁷⁵

“Trabzon Vilâyeti dahilinde Giresun Kazası'nın Akköy Nahiyesi'nde, Ada Karyesi'nde vâki olup 10 Şubat 1886 tarihli ferman gereğince imtiyâzı Osmanlı Devleti tebasından Kirkor Yakutciyan'a ihale buyurulmuş olan simli kurşun madeninin ilan tarihinden itibaren 6 aylık müddet zarfında Fermân-ı Âlî harcının ödemesiyle, fermana ilişkin muamele ifâ edilmediği takdirde Maden

⁷⁵ Karaman, a.g.m., s.70-71.

Nizâmnâmesi'nin 49. maddesine göre işlem yapılacağı, ismi geçenin ikâmet adresi bilinmemesine binaen 2 Haziran 1333 (2 Haziran 1917) tarihinde Takvim-i Vekâyi ve Tanin gazetelerinde ilân varakasının bir sureti de Maden Müdüriyeti Umumisi kapısına asılmak suretiyle gerçekleşen ilan üzerine 6 aylık süre geçtiği halde ferman harcı ödenmemiş olduğundan bahisle zikrolunan maden imtiyazı zikrolunan maddenin hükmüne dayanarak feshedilmiştir”

2.2. Akköy Nahiyesi, Boztekke Köyü Simli Kurşun, Bakır, Çinko ve Manganez Madeni

Akköy Nahiyesi'ne bağlı olan Boztekke Köyü'ndeki madenleri işletmek üzere Mehmed Said, Tanas Yorgi, Mehmed Ali ve Mehmed Ziya Efendiler talepte bulunmuşlardır. Mehmet Ali ve Mehmed Ziya Efendiler müşterek olarak 11 Mart 323 (24 Mart 1907) tarihinde, Tanas ve Said Efendiler ise yine müştereken 19 Eylül 323 (2 Ekim 1907) tarihinde talepte bulunmuşlardır. Şura-yı Devlet bu talepleri değerlendirerek Mehmet Ziya ve Mehmet Ali Efendilerin bu işe salahiyeti olduğuna dair karar vermiştir. Madenin mucidlik hakkının kendilerine ait olduğunu iddia etmişlerdir. Ancak diğer taliplerden önce başvuru yapmaları nedeniyle Mehmet Ziya ve Mehmet Ali Efendiler haklı bulunmuştur. Tosyalızâde Mehmed Ali ve Çolakhasanzâde Mehmed Ziya Efendiler arazinin sahipleri olmakla arazi 12.000 dönümlük alanı tazammun etmektedir.⁷⁶ Bu köyde Tosyalızâde Mehmed Ali ve Çolakhasanzâde Mehmed Ziya Efendilere ait 12.000 dönüm arazideki madenleri Almanya devleti vatandaşı Baron Frederik Kuşenberg işletmek istemiştir. Kuşenberg'in talebi Orman, Maâdin ve Ziraat Nezâreti tarafından incelenmiş ve Maden Nizâmnâmesi'nin 23. maddesi⁷⁷ gereğince bu imtiyazın verilmesi kararlaştırılmıştır.⁷⁸

⁷⁶ BOA, Babialı Evrak Odası Evrakı (BEO), 3657/274219, 21 Kanun-i Sani 324 (3 Şubat 1909), s.2.

⁷⁷ Maden Nizamnamesi, 23. madde, Maden taharrisine me'zûn olan şahıs veya şirket haiz olduğu ruhsatı liva meclisi idaresince tahkikat-ı lazıme bi'l-icra maden nezaretinden dört ay zarfında bâ-mazbata vukû istizan üzerine Meclisi Mahsusa-i Vükela kararına göre Bab-ı Aliden verilecek emir vechiyle ahire devir ve edebilir. Bab-ı Ali dört ay zarfında bu babda bir emir ve işâr vaki olmadığı halde devir ve ferağ muamelesi nezaretçe icra olunur. Devir olunacak sancağın asıl ruhsatnameyi alan o müddet bidayeten aranılmış olan kaffe-î evsâf ve şerait-i câmi olması meşruttur. Ve işbu devir muamelesinde ruhsatname harcının nisf-i miktarı harç alınır. Devir ve ferağ muamelesinin icrası için tayin olunan sekiz ay bir defaya mahsus ve münhasır olmak şartıyla ferağ icra olunacak taharri ruhsatnamesinin müddetnamesinin müddetine zam ve ilave edilmesine itibar edilecektir.

⁷⁸ Karaman, a.g.m., s.70.

2.3. Akköy Nahiyesi, Kavaklıkara, Kurt ve Büyüktepe Mevkileri Simli Kurşun Madeni:

Akköy Nahiyesi'nde Kavaklıkaratepe, Kurttepe ve Büyüktepe bölgesinde araştırmalar neticesinde üretime müsait olduğu tespit edilmiş olan simli kurşun madenin işletilmesi Nafileyan Petri Efendi taâhhüdüyle 99 yıllığına Kirkor Yakutçıyan'a ihale usulü ile verilmiştir.⁷⁹ Bu ihale, Ticaret Nezareti'nin düzenlediği şartname ve mukavelenameleri Orman ve Maden Meclisinin onaylaması üzerine resmiyet kazanmıştır. İşletme ihaleye açılmadan önce ilgili madenler tahlil yapılmıştır. Bu tahlil neticesinde yüzde 32 kurşun ve binde 1.5 gümüş olduğu tesbit edilmiş ve madenin işletmeye müsait olduğuna karar verilmiştir. Madenin vergisi ise maden üzerinden % 5 olarak aynen veya nakden tahsil edilmiştir. Bunun dışında işletme sahibinin üretilen maden haricinde bir kez olarak iki yüz Osmanlı altını vermesine karar verilmiştir. Madenin işletme süresi ise Maden Meclisinin tezkeresiyle 99 yıl olarak belirlenmiştir.⁸⁰ İmtiyaz fermanı şu şekildedir:⁸¹

“Maden Meclisi'nin mazbatasındaki açıklamalardan anlaşıldığı üzere adı geçen madenin tahlilinde yüzde 32 kurşunî ve onbinde 1.5 tesbitinde gümüş havi olarak işletmeye değer olduğu ve bu madenin işletilmesinde askeri açıdan mahsur bulunmadığı ve imtiyaz talep eden Kirkor Yakutçıyan'ın bu işe iktidarı bulunduğu anlaşılmasına binaen madenden çıkarılacak cevherin kıymet-i hakikiyesi üzerinden aynen ve nakden yüzde 5 resm-i nisbî ve haritasından muayyen ve mahdur olan arazinin her dönümünden senelik 5 para resm-i mukarrer ödemek ve maden nizâmnamesiyle Osmanlı Devleti'nin kanun ve nizamlarına tamamıyla uymak gerekmektedir. Ayrıca beyan edilen şartlarla Kirkor Yakutçıyan uhdesine imtiyazın ihalesi tezekkür kılındı”.

⁷⁹ BOA, A.DVN.MKL., 27/21, s.2/1,n 6 Mayıs 1303 (18 Mayıs 1887).

⁸⁰ BOA, İ.MMS, nr. 82/353, 6 Kanuni sani 301 (13 Ocak 1886), s.1.

⁸¹ Karaman, a.g.m., s.69.

3. ESPIYE'DE MADENLER

Espiye madenler yönünden zengin olmasıyla bilinir ve buranın yerleşim birimi olması da madencilik gelişmesiyle yakından ilişkilidir. 15 Ağustos 1461'de Trabzon'un Fatih Sultan Mehmet tarafından fethinin akabinde Espiye çevresi Osmanlı Devleti topraklarına katılmıştır.⁸² Osmanlı idaresi altında Anduz ve Espiye belirlenmiş bir yerleşme özelliği kazanmış; Anduz zaman içerisinde unutulurken Espiye gerisindeki zengin madenlerin bir iskelesi halinde XVII. Yüzyılın sonlarından itibaren giderek önemli bir gelişmeye mazhar olmuş ve zamanla kasabaya dönüşmüştür.⁸³ XIX. Yüzyıl başlarında Espiye, Tirebolu voyvodalarının/âyanlarının hakimiyet sahası içinde idi.⁸⁴ Gümüşhane ve Espiye madenlerinin bir sevk iskelesi olan, o zaman Tirebolu kazasına üç saat mesafede bulunan Espiye köyünde pazar kurulmasının bir hayli eski yıllara dayanır.⁸⁵ Espiye gümüşlü kurşun madeniyle ilgili 1141 (1728) tarihli bir fermanın bulunması, maden sevkleri, konumu itibarıyla birçok köyün merkezi olması, Espiye pazarının kuruluş tarihine dair önemli bir işaret olmalıdır.⁸⁶ XVIII. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nin kendine özgü madencilik ana havzalarından biri olan Gümüşhane Maden mülhakatının sınırları içerisinde yer alan Espiye yöresi; Gümüşhane'deki maden rezervlerinin tükenmeye yüz tutmasıyla birlikte önemini artırmıştır.⁸⁷ Espiye'nin en zengin madenlerinden birisi altın olmakla kadim dönemlerde altın madenleri işletilmiş ve önemli derecede cevher elde edilmiştir. 1748'de Gümüşhane, Espiye, Karaerik, Kari, Kızılkaya, Lahnas ve İsrail madenlerinde toplam 10.163 dirhem (yaklaşık 22,5 kg.) altın elde edilmekle 1750 yılında Espiye madeninde 237 iş gününde 3.805 kg altın, 85,8 kg gümüş elde edilmiştir.⁸⁸ Espiye'de ayrıca bakır madeni de çıkarılmış yerel ihtiyaçlar için

⁸² M. Hanefi Bostan, "XV-XVII. Yüzyıllarda Espiye'nin Sosyal ve İktisadi Tarihi", *Tarihi, Kültürel Özellikleri ve Gelenekleriyle Espiye Sempozyumu*, Espiye Belediyesi Yayınları, İstanbul 2007, s.21.

⁸³ Feridun Emecen, "Doğu Karadeniz Kıyılarında İskân ve Şehirleşme: ESPIYE KASABASININ ORTAYA ÇIKIŞI", *Tarihi, Kültürel Özellikleri ve Gelenekleriyle Espiye Sempozyumu*, Espiye Belediyesi Yayınları, İstanbul 2007, s.2.

⁸⁴ Ayhan Yüksel, "Espiye Tarihine Dair Notlar (XIX-XX. Yüzyıllar)", *Tarihi, Kültürel Özellikleri ve Gelenekleriyle Espiye Sempozyumu*, Espiye Belediyesi Yayınları, İstanbul 2007, s.79.

⁸⁵ Yüksel, a.g.m., s.82.

⁸⁶ Refik, a.g.e., s.30.

⁸⁷ Mustafa Altunbay, "XVIII. Yüzyılda Espiye Madenleri", *Tarihi, Kültürel Özellikleri ve Gelenekleriyle Espiye Sempozyumu*, Espiye Belediyesi Yayınları, İstanbul 2007, s.98.

⁸⁸ Halil Sahillioğlu, "Altın", *TDV. İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 1989, s. 535-536.

kullanılan kısım dışında ihracatta yapılmıştır. Mesela 1790 yılında Espiye'ye bağlı madenlerde üretilen 3082 vukiyye (bir okka: 1282 gr.) ve 116 külçe bakır Tirebolulu Osman Reisin gemisi ile İstanbul'a sevk edildi.⁸⁹ Madencilik işlerindeki gelişmelere bağlı olarak yeni mevzuatlar ve emirler cari olmuştur. Bunlar da maden eminleri vasıtası ile icra edilmeye çalışılmıştır. Nitekim 1 Mayıs 1791'de çıkan başka bir fermanla Gümüşhane Emmini Hafız Mehmed Efendi'ye Espiye madenlerinin işletilmesi emri verilmiştir.⁹⁰ 1793-1794 yıllarında Espiye Maden Emininin iki yıllık maaşı 2000 kuruştur.⁹¹ Şer'iyye sicillerindeki başka bir hükümden anlıyoruz ki, Espiye ve sair madenlerden *tutar* bakırın (batmanı⁹²) 120 para ve *tutmaz* bakırın batmanı 100 paraydı.⁹³ Ayrıca simli kurşun madenlerinde gümüş ve altın da istihsal edilmiştir.

Espiye'nin zengin altın madenleri olmakla bakır, simli kurşun, demir, kömür ve mangenez gibi madenler de istihsal edilmektedir. Ayrıca madenlerde çalışan işçiler de Tirebolu ve Espiye halkından temin edilmiştir. Maden yakacakları ise başta ağaç ve ağaç kömürü olmakla, ormanlardan temin edilmektedir.⁹⁴

Espiye madenleri XIX. Yüzyılın ikinci yarısından sonra ihale usulü ile girişimciler tarafından işletildikleri karşılaşılan belgelerden anlaşılmaktadır.⁹⁵ Nitekim 1865 tarihli bir vesikaya göre İseli, Karakaya, Şadi, İsrail, Lahnas, Killik, Ağalık ve Karaerik maden ocaklarının, yıllık 123.000 kuruşluk peşin ödeme suretiyle ve bazı şartlar çerçevesinde Nafia Nezareti'nce, yine belirtilen şartları yerine getiren taliplerine ihale edildiği kayıtlıdır.⁹⁶ Şahinyuva Köyü'nün iki farklı noktasında pirit madeni tespit edilmiştir ve 26.000.000 ve 6.000.000 ton rezerve sahiptir.⁹⁷

⁸⁹ Süleyman Beyoğlu, "Tirebolu Şer'iyye Sicillerine Göre Espiye (1788-1914)", *Tarihi, Kültürel Özellikleri ve Gelenekleriyle Espiye Sempozyumu*, Espiye Belediyesi Yayınları, İstanbul 2007, s.64.

⁹⁰ Beyoğlu, a.g.m., s.65.

⁹¹ Beyoğlu, a.g.m., s.65, Mustafa Altunbay "XVII Yüzyılın İkinci Yarısında Gümüşhane ve Yöresindeki Madencilik Faaliyetleri", *Trabzon Tarihi Sempozyumu Bildirileri (6-8 Kasım 1998)*, Trabzon 2000., s. 388-389.,

⁹² Bir batman yaklaşık olarak 7-8 kilograma eşdeğerdir, Altunbay, a.g.m., s.123.

⁹³ Beyoğlu, a.g.m., s.65.

⁹⁴ Madenlerin kömür ve oduna, madenlerde çalışanların da yiyecek ve birtakım eşyaya ihtiyaçları vardı. Madenciler içeride zorunlu çalışmaya tabi tutulurken, madendeki bu ihtiyaçları temin etme zorunluluğu da yakınlardaki köylere yüklenirdi. Her kaza ve köyün sorumluluğuna düşen kömür ve odun miktarı tespit edilmişti. Tirebolu ahali Espiye madenlerine kömürçü olarak bizzat tayin edilmişlerdi. Süleyman Özdemir, *Türkiye'de Zorunlu Çalışma ve Tarihçesi*, s.79.

⁹⁵ Altunbay, a.g.m., s.124.

⁹⁶ Altunbay, a.g.m., s.124.

⁹⁷ Oktay Karaman, "İl Yıllıklarında Espiye, (1967 İl Yıllığı, s.194)" *Tarihi, Kültürel Özellikleri ve Gelenekleriyle Espiye Sempozyumu*, Espiye Belediyesi Yayınları, İstanbul 2007, s.177.

II. Abdülhamit döneminin akabinde Karakaya Köyü'ndeki bakır madeninin ihalesi İngiltere vatandaşı olan Henry Edvin Pears'a ihale usûlü ile 1912-13'de verilmiştir. Karakaya Köyü'nde keşfedilen bakır madeninin kapalı zarf usulüyle müzayedesinin yapıldığı ve belirlenen süresi içinde yalnız bir adet kapalı zarf verildiği ve bunun da İngiltere tebasından Henry Edvin Pears'a ait olduğu beyan olunmuş ise de, tek kişinin teklifi müzayede addolunamayacağından yeniden müzayede yapılması⁹⁸ ve Tirebolu Kazası'nın İsrail Köyü'ndeki bakır madeninin İngiltereli Henry Edvin Pears uhdesine ihalesine⁹⁹ dair kayıtlar da mevcuttur.

---

⁹⁸ BEO, 4183/313695, H. 1331 (1912-13).

⁹⁹ BOA. İ.MMS., nr. 1331, 27 R 1331 (5 Nisan 1913).

4. GÖRELE'DE MADENCİLİK

Görelle'nin tarihi önemi Osmanlı Devleti ve Cumhuriyet döneminde yüksek olmuştur. Bunda merkezi yerleşim birimi olması, büyüklüğü, madenleri ve fındık üretiminin yaygın olması etkili olmuştur. Cumhuriyet döneminden önce Görelle'de belediye teşkilatları kurulmuştu.¹⁰⁰ Yine 4 Aralık 1920'de kabul edilen bir kanun tasarısında Tirebolu ve Şebinkahisar'dan başka Görelle'nin katılımıyla Giresun müstakil bir sancak haline getirilmişti.¹⁰¹ Burada şüphesiz Görelle'nin beşeri ve iktisadi kudreti etkili olmuştur.

Görelle'de kadim dönemlerden beri madenlerin kesif olduğu ve çeşitli vasıtalarla çıkarılıp işlendiği kayıtlarda mevcuttur. Bazı maden ocakları işletmeye açılmışsa da bazıları ekonomik anlamda finanse edilemediği için atıl kalmıştır. Kelete karyesinde bakır-simli kurşun ve çinko yatakları¹⁰² Yığırlak mevkiinde bakır yatakları¹⁰³ ve işletmeleri mevcut olup bazıları ihale usulüyle mültezimlere verilmiş ve muhtelif dönemlerde de yerel imkanlarla işletilmiştir. Ayrıca Akköy Köyünde Akköy ve Kozaran namlarıda iki adet bakır ve Kuzca Köyünde Şadı ve Karaburun Köyünde Çöcen isimlerinde iki adet sim madenleri¹⁰⁴ tespit edilmiş ise de devletin bu madenleri işletme masrafını finanse edecek kaynağı olmadığından bu madenler işletilememiştir. Yine Çimide Köyünde İsalı ve Karaburun ve Kırlak isimlerinde olan ve iltizamen taliplerine ihale kılınan üç adet bakır madeninin külliyeti cevher çıkarılıp Avrupa'ya nakil olduğu¹⁰⁵ kayıtların tetkikinden belli olmaktadır. Yine bu madenlerde üretim ve istihdam sonraki yıllarda da devam etmiş, çıkarılan madenin bir kısmı yerel ihtiyaçlarda kullanılmış kalan kısmı ise Trabzon, Karahisar ve Avrupa'ya nakil olunmuştur. Ayrıca tüfenk çakmağı ve karakulak denilen pıçak ve mikraz (makas) yapıp Karahisar taraflarına nakil olduğu¹⁰⁶ kayıtların tetkikinden anlaşılmaktadır. Belirtilen imalat hususlarının birçoğunun yakın dönemlere kadar Görelle'de devam ettiği de kayıtlardan ve yaşlıların görgü ve bilgisinden

¹⁰⁰ Ayhan Yüksel, *Giresun Tarihi Yazıları*, Kitabevi Yayınları. (3. Baskı), İstanbul 2007, s.151.

¹⁰¹ Yüksel, a.g.e., s.147.

¹⁰² BOA, MV, nr. 141/13, 27 Mayıs 1326 (9 Haziran 1910), s.2.

¹⁰³ Karaman, "*Giresun ve Çevresinde Madenler*", s.74.

¹⁰⁴ T.V.S., 1876, s.270.

¹⁰⁵ T.V.S., 1877, s.259.

¹⁰⁶ T.V.S., 1877, s.266.

anlaşılmaktadır.

Görece'de taş ocakları da işletilmekte olup üretimine ve gelirine dair bilgiler mevcuttur. 1902 senesi Trabzon Vilayeti Salnamesi'nde Tirebolu ve Görece'de taş ocaklarından 529 kuruş kuruş 20 para gelir elde edilmektedir¹⁰⁷ denmektedir. Ayrıca aynı kayıtlarda Tirebolu ve Görece'nin maden hasılatından elde edilen gelirden beyan edilmekle çeşitli vergilerle birlikte 145812 kuruşluk gelir elde edildiği yazılıdır.¹⁰⁸

Trabzon vilayeti salnamelerine göre Görece'de bazı yıllara ait madenler ve maden işletmeleri şunlardır:¹⁰⁹

- 1- Bakır 1: Hamide Köyü'nde ismi İpseli madeni olup mültezim uhdesindedir.
- 2- Simli Kurşun: Koca Köyü'nde Şadı isimli yerde olup mültezim uhdesinde ise de terk edilmiştir.
- 3- Bakır 2 : Hamide Köyü'nde Karayörük ve Kırılak isimlerinde olup bazı şahıslar tarafından işletilmektedir.
- 4- Bakır 1 : Akköy ve Sadeköy isimlerindedir. Terkedilmiş olup iltizamlarına talip zuhur etmiştir.
- 5- Simli Kurşun : Karayörük Köyü'nde Çöcen ve Dere isimli yerlerdedir. Araları yarımşar saat olup kırk beş seneden beri terkedilmişlerdir.
- 6- Bakır : Zikredilen simli kurşun madenleri arasında olup terkedilmiştir.
- 7- Demir : Elevi Deresi tarafında olup terkedilmiştir.
- 8- Bakır : Sis Dağı tarafında bazı mahallerde bu cevherler görülür.

Görece Kazası'nın İseli Karyesi'nde bir adet bakır madeni olup yüzde beş vergi vermek üzere geçici olarak imal etmesi için ahaliye ruhsat verilmiş ise de imaline devam etmediklerinden Gümüşhane Maden İşleri Müdürü Mösyö Karauze tarafından 15 Eylül 303 (27 Eylül 1887) tarihinde araştırma yapmak için ruhsatname talebinde bulunduğu dilekçe verilmiştir. Madenin rezervi yüksek derecededir.¹¹⁰

Görece Kazası'nın “Şadı” ve “Çöcen” Köyleri'nde iki adet simli kurşun madeni olup yüzde beş vergi vermek üzere üretim için ahaliye ruhsat verileceği ilan olunmuş ise de işletmesine talip çıkmamıştır. Serveti orta derecededir.¹¹¹

¹⁰⁷ T.V.S., 1902, s.344-345.

¹⁰⁸ T.V.S., 1902, s.344-345.

¹⁰⁹ T.V.S., 1879, s.175-176.

¹¹⁰ T.V.S. 1888, s.155-156.

¹¹¹ T.V.S. 1894, s.166-167.

Kayıtlarda yazılı olduğu üzere bazı madenlerin kıymet-i hakikiyesi yüksek olmakla beraber bazı madenlerin cevher oranı da orta derecededir. Bazı madenlerin kıymeti ise finansman ve teknolojik imkansızlıklar nedeniyle tahlil ve tetkik edilememiştir. Hatta bölgenin maden haritalarıyla ilgili çalışmaların çoğu Avrupalı akademik ve teknik camia tarafından yapıldığı bazı kayıtlarda bellidir. II. Abdülhamit döneminde madencilik ile ilgili çalışmaların artmasıyla beraber ithalat ve ihracatın artmış olduğu da aşikardır. II. Abdülhamit Han'ın basiretli çalışmaları da genelde finansman ve donanım eksikliği nedeniyle ınkıtaya uğramışsa da onun döneminde madencilikte önemli mesafe katedildiği de ondan önceki çalışmalarla onun dönemi mukayese edildiğinde aşikar olacaktır.

Trabzon Vilayeti Salnameleri'ne göre Görele'de bazı tarihlerde mültezimlere verilen madenler şunlardır:¹¹²

Tablo-5: II. Abdülhamit Dönemi'nde Görele'de Mültezimlere Verilen Madenleri Gösterir Tablo

	Kaza	Nahiye ve Köy	Madenlerin Cinsi	İhale Tarihi	Mültezim	Senelik Vergi
1	Görele	Akköy	Bakır	29 Şaban 1305 (11 Mayıs 1888)	Tomas efendiler	1370
2	“	Karaburun ve Zozan	“	“	Mösyö Alfons Çengirya	15000
3	“	Sadegöre	“	“	“	7800
4	“	Kelete	Bakır Simli Kurşun, Çinko	5 Teşrin-i Sâni 323 (18 Kasım 1907)	Anastas Lamiryanidi	
5	“	İseli	Bakır	15 Eylül 1303 (27 Eylül 1887)	Mösyö Krauz	
6	“	İseli	Bakır	16 Teşrin-i Sâni 1319 (29 Kasım 1903)	Şura-yı Devlet azası Muhtar Bey	1970

Kaynak: Trabzon Vilayeti Salnameleri, 1892-1904

4.1. Görele Kelete Karyesi Bakır, Simli Kurşun ve Çinko Madenleri

Görele madenlerinden Kelete Köyü'ndeki bakır-simli kurşun ve çinko madeni önemli rezerve sahip olmakla araştırma ruhsatı II. Abdülhamit döneminde verilmiş ise de diğer işlemlerin bazıları sonraki dönemde yapılmıştır. Osmanlı Devleti

¹¹² T.V.S. 1904, s.444.-1892, s.160.

tebâsından Anastas Lamiryanidi maden mühendisliğine ve Trabzon Vilayeti Meclisi'ne Kelete Köyü'nde sınırları belli olan on beş bin dönüm arazide maden araştırması için başvuruda bulunmuş ve 1907 yılında izin almıştır. Lamiryanidi araştırma için başvuruda bulunmuşsa da Gavril ve Vafyadı isimli iki ortağı vardır ve araştırma başvurularına binaen 20. sıra, 44. cilt numaralarıyla 5 Teşrin-i Sâni 1323 (18 Kasım 1907) tarihinde ruhsatname almışlardır. Bu arazinin bir kısmı tapulu olmakla sahibi olmayan kısımları da mevcuttur. Bu ortaklar muhtelif tarihlerde muhtelif kişilere hisselerinin bir kısmını devretmiştir. Devredilen hisseler hususunda bilgiler elimizde mevcuttur.

Trabzon vilayetinden varid olan 27 K. Sani 1325 (9 Şubat 1910) tarihli ve 113 numaralı tahriratda Görele Kazası'na tabi Kelete Köyü'nde sınırları belli olan arazide bakır ve simli kurşun ve çinko madenleri aramak üzere 5 Teşrin-i Sani 323(18 Kasım 1907) tarihinden itibaren bir sene ile sınırlandırılan ruhsatname¹¹³ ile Kelete madenlerinin hukuki işlemleri başlamıştır.

Diğer hissedar olan Todor Vafyadı ise sahip olduğu hisselerinden üçünü Terziyanoğlu Miltiyadi'ye devretmiştir. Şuray-ı Devlet Maliye Nafia ve Maarif Dairesi feragat ve devir işlemlerini kabul etmiş ve Miltiyadi'nin ruhsatname harcı ödemesine karar vermiştir. Todor Vafyadı'nin ismi geçen madenlerdeki üçüncü hissesinin ruhsatname harcının yarısı kadar harç alındıktan sonra dilekçe veren Terziyanoğlu Miltiyadi'ye devir ve ferağına ilişkin muamelenin ifâsı¹¹⁴ hususu 15 Nisan 326 (28 Nisan 1910) tarihli kayıtlarda beyan edilmiştir.

Lamiryanidi %33 hissesinin 5 hissesini Yunan Devleti vatandaşı olan ancak o süreçte Trabzon da ikamet eden Panayot'a devretmiş ve bu işlem Orman Maden ve Ziraat Nezareti'nin tezkeresi üzerine Şuray-ı Devlet Maliye Nafia ve Maarif Dairesi tarafından incelenmiştir. Şuray-ı Devlet Maliye Nafia ve Maarif Dairesi de bu işlemleri usul ve yasalara uygun bulmuş ve Maden Nizamnamesinin 23. maddesine dayanarak devir işlemi gerçekleştirilmiştir. Trabzon Vilayeti dahilinde Görele Kazası'na bağlı Kelete Köyü'nde sınırları belirli olan arazide bakır, simli kurşun ve çinko madenleri için Anastas Lamiryanidi ve ortaklarına verilmiş ruhsatnamede yüzde otuz üç hisseden beş hissesi Yunan Devleti tebaasından Afridi Panayotiye

¹¹³ BOA, MV, nr. 142/35, 18 Nisan 1326 (1 Mayıs 1910).

¹¹⁴ BOA, MV, nr. 142/80, 2 Şubat 1325 (15 Şubat 1910).

devir ve ferağına¹¹⁵ karar vermekle ilgili işlem, 6 Haziran 326 (19 Haziran 1910) tarihli kayıtlarda mevcuttur.

Ayrıca Golik oğlu Goril %33.75 hissesinin 10 hissesi Yusuf Yusufidi'ye, 10 hissesini ise Rusya vatandaşı olan Karakozok Yanko'ya devri hususunda yerel makamlara ve Orman Maden ve Ziraat Nezareti'ne başvuruda bulunmuştur. Orman Maden ve Ziraat Nezareti ise başvuruyu gerekli incelemeler neticesinde uygun bulmuş ve Şuray-ı Devlete gerekli işlemler için evrakları göndermiştir. Bu devir işlemleri de usul ve yasaya uygun bulunmuş ve Maden Nizamnamesinin 23. Maddesi gereğince ilgili hisselerden feragat ve devir işlemlerini kabul edilmiş ve kararın yerine getirilmesine karar verilmiştir. Bu karar Orman Maden ve Ziraat Nezareti'ne de tebliğ edilmiştir. Trabzon Vilayeti dahilindeki Görele Kazası'nın Kelete Köyü'nde ismi geçen madenler için Golik oğlu Goril ve ortaklarına verilen ruhsatnamenin % 33 hissesinden on hissesinin Yusuf Yusufidi'ye ve on hissesinin de Rusya tebasından Karakozok Yanko'ya¹¹⁶ devredildiği 5 Receb 328 (13 Temmuz 1910) tarihli vesikada açıklanmıştır.

“Trabzon'da ikamet eden Osmanlı Devleti tebasından Lamiryanidi imzası ile maden mühendisliğine ve vilayet meclisine havale olunun 19 Şubat 325 (4 Mart 1910) tarihli arzuhalde Trabzon Vilayeti dahilinde Görele Kazası'nın Kelete Köyü'nün doğusunda Kabakdağı Tepesi, kuzeyinde Güvende Çubuğu Tepesi ve güneyinde Girmişbey Dağı Tepesi ile sınırlı 15 bin dönüm hisseli ve hissesiz arazide bakır, simli kurşun ve çinko madenleri araştırılması için kendisi ile ortağı namına 44 cilt ve 20 sıra numaralı ve 5 Teşrin-i Sani 323 (18 Kasım 1907) tarihli bir adet ruhsatname verilmiş olduğundan mezkûr ruhsatname gereğince 100 hisse itibariyle sahibi olduğu 33 hisselik hakkından 5 hisselik hakkını Trabzon Kasımağa Mahallesinden ve Yunan Devleti tebasından Afridi Panayoti'ye devrettiğinden gerekli işlemlerin icrası için ve maden mühendisliğinde yazılan 20 Şubat 325 (5 Mart 1910) tarihli derkenarda dahi Meclis-i İrade-i Vilayet tarafından gerekli muamelenin yerine getirilmesinin ifade ve tebliğ edilmesine ve müteşebbis Anastas Lamiryanidi ile ortakları Todor Vafyadi ve Golik oğlu Goril'e zikredilen Kelete Köyü'nde ve yukarıda beyan olunan hudut dahilinde olan on beş bin dönüm sahipli ve sahipsiz arazide

¹¹⁵ BOA, MV, nr. 141/58, s.2. 6 Haziran 1326 (19 Haziran 1910),

¹¹⁶ BOA, MV, nr. 142/35, 5 Receb 1326 (13 Temmuz 1910).

bakır, simli kurşun ve çinko madenleri araması için yukarıda zikredilen tarih ve numaralar ile bir adet ruhsatname verildiği gibi zikredilen ruhsatnamenin müracaatı Orman ve Maden Nezareti celilesinin 7 Şubat 323 (20 Şubat 1908) tarihli ve 33 numaralı yazısında bildirilmiş olmakla zikredilen kişinin vilayet meclisi tarafından çağrılıp kanaati alınmış olup zikrolunun ruhsatname gereğince sahip olduğu 33 hisselik hakkından 5 hisselik hakkını Akridi Panayoti'ye devir ve ferağ ettiğini beyan etmiş olup olayın safahatını beyan eden bu zabıt varakası tanzim edilerek kendisine imza ettirildi.”¹¹⁷

Ayrıca çevresel faktörler ve iş güvenliği açısından doğacak sorunları gidermek için 2 Temmuz 325 (15 Temmuz 1909) tarihli kefaletname de imzalanmıştır. Ayrıca vilayet meclisince feragat edilen 5 hisse için Panayoti'nin ruhsatname harcı 25 kuruşun ve askeri teçhizat ücreti olan 60 paranın altın olarak ödemesine 16 Kanûn-i Evvel 1325 (29 Aralık 1909) tarihinde karar verilmiştir.

Yukarıdaki verilerden anlaşıldığı üzere Görele'de yaklaşık 35 yıllık süreyle mahdud bir dönemde dahi envai çeşit maden (bakır, çinko, simli kurşun ve demir) olduğu birçoğunun imal ve ihraç olunduğu görülmektedir. Görele'de Cumhuriyet döneminde de madenlerle ilgili çeşitli işlemler yapılmakla arşiv kayıtlarında bazıları şu şekildedir.

Tablo-6: Cumhuriyet Arşivlerinin Kayıtlarına Göre Görele'de Verilen Bazı Maden İmtiyazları ve İmtiyazların Nihai İşlemleri Hakkında Tablo

1	Tarih :6/10/1915 Sayı :151 Dosya : Fon Kodu :310..10.0.61 Yer No :2512.3397..0.	Trabzon (Giresun) Gırlak'ta Hamilton'a verilen Bakır madeni ruhsatı.
2	Tarih :7/3/1920 Sayı :141 Dosya :11 Fon Kodu :310..10.0.61 Yer No :2512.3395..0.	Giresun Kızılelma, Gebeş ve Çanakçı'da Ahmet Turan'a verilen Bakır madeni ile Kurşun madeni, Manganez ile Çinko madeni işletme ruhsatı.
3	Tarih :9/10/1929 Sayı :8422 Dosya :192-62 Fon Kodu :30..18.1.2 Yer No :5.49..8.	Giresun'un Görele kazası Gırlak Köyü'ndeki bakır madeni imtiyazının feshi.
4	Tarih :27/10/1938 Sayı :568 Dosya : Fon Kodu :310..10.0.61 Yer No :2516.3410..0.	Trabzon (Giresun) Karabörk, Akköy ile Sadegür'de Sebuhan Tomas'a verilen Bakır madeni ile Simli Kurşun madeni ruhsatı.
5	Tarih :12/11/1938 Sayı :9852 Dosya :192-108 Fon Kodu :30..18.1.2 Yer No :85.95..7.	Giresun'un Görele Kazasının köylerinde bulunan bakır ve simli kurşun madenleri imtiyazının feshi

Kaynak : Cumhuriyet Arşivleri

¹¹⁷ BOA, MV, nr. 142/35,

Görelde'de madencilik kadim dönemlerden beri önemli geçim kaynağı olmakla beraber çıkarılan cevherin önemli bir kısmı yerel ihtiyaçlarda kullanılmıştır. En önemli maden pazarı ise Cimide (Karlıbel) maden pazarıdır. Ne zaman kurulduğu kesin olarak bilinmiyorsa da, bu çevrede işletilen bakır madenleriyle yaşıt olduğu, dolayısı ile üç yüz yıl önce kurulduğu sanılmaktadır. Görelde'de madenlerden istenilen derecede faydalanılamamış bazıları atıl kalmışsa da bundaki en önemli faktör teknolojik vasıtalarından yoksunluk ve finansman sorunudur. Zaten araştırma ve işletme ruhsatlarının çoğunluğunun yabancı finansörlere tevdi edilmesi hem devletin hem de Türk-İslam tebaanın sermaye sıkıntılarının açık delilidir. Bunda Osmanlı Devleti'nin politikaları etkili olsa da konumuz dışında kalmaktadır. Ancak ilgili dönemlerde Görelde ve çevresinin sermayedar durumu hakkında da bilgi sahibi olmak elzemdir. Çünkü iktisadi kalkınma toplumun siyasi, teknolojik, sosyolojik vb. terakkisini de beraberinde getirmektedir. Bu açıdan Müslim sermayedar sıkıntısı madencilige de menfi derecede tesir etmiştir.

5. KEŞAP'TA MADENCİLİK

II. Abdülhamit döneminde Keşap ve köylerinde bakır, simli kurşun, altın, çinko, kalay, manganez ve antimon madenleri tespit edilmekle madenlerin birçoğunun cevher açısından zengin olduğu ve işletmeye değer olduğu resmi kurumlar aracılığı ile yapılan tahlillerde belirlenmiştir. Bu madenler şu anda atıl olmakla kalıntıları mevcut olup bazıları Cumhuriyet döneminde de işletilmiştir. Mezkûr dönem öncesinde de bu madenlerin bölgede tespit edildiği kayıtların tetkikinden anlaşılmaktadır. 1881 Trabzon Vilayeti Salnamesi'nde Keşap'ın Kuşkaya Köyü'nde Araha denilen yerde bakır madeni olduğu, Sürmenli Karyesi'nde de simli kurşun madeni olduğu ancak işletilmediği,¹¹⁸ yazılmaktadır. 1888 tarihli salnamede ise Kuşkaya Karyesi'ndeki bakır madeninin cevher derecesine dair bilgi olmadığı ve yine Keşap'ta Çivriz Köyü'nde simli kurşun madeni olduğu bu madenin araştırma ruhsatını almak için Avusturya-Macaristan vatandaşı Mösyö Edvar Braciyoti'nin başvurduğu ve bir daha başvuru yapmadığı ve servetinin tespit edilemediği yazılıdır.¹¹⁹ 1894 tarihli salnamede ise Valid ve Yivdincik Köyleri'nde iki adet simli kurşun ve antimon madeni olduğu ve Mösyö Zarifi'nin (Leonidas) ruhsat ve imtiyaz için Orman ve Maden Nezareti'ne başvurduğu ve madenin cevherinin orta derecede olduğu¹²⁰ yazılıdır. Cumhuriyet'in ilk yıllarında ise Keşap'ın ilçelerinde daha fazla maden tespit edilmiştir. Çivriz'de bakır, simli kurşun ve çinko; Kuşkaya ve Geçit köylerinde altın, çinko, kalay, manganez ve antimon madenleri tespit edilmiştir.¹²¹ Görüleceği üzere Keşap ilçesi madenleri çeşitlilik arz etmekle birlikte iktisadi açıdan da ehemmiyet arz etmektedir.

---

¹¹⁸ T.V.S. 1881, s.178.

¹¹⁹ T.V.S. 1888, s.157.

¹²⁰ T.V.S. 1895, s.166.

¹²¹ Giresun Ticaret ve Sanayi Odası, *Cumhuriyetin İlk On Yılında Giresun (1923-1933)*, Işık Matbaası, s.255.

5.1. Giresun; Keşap Nahiyesi, Çakırlı, Karabulduk, Valid ve Yivdincik Köyleri Simli Kurşun ve Antimon Madeni

Keşap'taki madenler vilayet salnamelerine konu olduğu gibi Şemseddin Sâmî de şu bilgileri vermektedir.¹²² “*Karadeniz sahili eski zamanlardan beri birçok madeniyle meşhur olup, vaktiyle çıkarılmış madenlerin yerleri görülmektedir. Keşap Nahiyesi'nde sahilden 3 saatlik mesafede Yivdincik Karyesi'nde pek zengin bir kurşun madeni bulunup, ancak resmi olarak imtiyazı alınmamıştır. Kazanın sair taraflarında dahi simli kurşun, bakır, antimon, manganez, demir vesair madenler bulunduğu muhakkaktır*”. Vilayet salnameleri ve bu dönemde Trabzon vilayetine bağlı Giresun Kazası'nın Keşap Nahiyesi'ne bağlı Çakırlı, Karabulduk, Valid ve Yivdincik (Bedincek) Köyleri'nde çıkarılan madenlerin işletmesi 99 sene müddetle Yunan Devleti tebasından Banker Leonidas Efendi'ye verilmiş ise de daha önce bu madenlerin araştırma ve işletme hakları Mösyö Gaspar'a verilmiştir. Mösyö Gaspar daha sonra 1882 yılında bu haklarını Mösyö Leonidas'a devretmiştir. Bu durum resmi kayıtlarda şöyle geçmektedir. “Zikrolunan köyler civarında simli kurşun ve antimon madenleri araştırması için vukû bulan dilekçe üzerine maden nizamnamesinin on dördüncü¹²³ maddesi gereğince adı geçen vilayetten 28 Şubat 1883 tarihinde Mösyö Gaspar'a araştırma ruhsatnamesi verilip sonrasında Mösyö Gaspar on yedinci maddeye dayanarak araştırma hakkını Leonidas Zarifi'ye terk etmiş¹²⁴ ve Leonidas tarafından mezkûr madenlerin araştırma ve keşif faaliyetleri sonucu çıkarılan maden numuneleri Trabzon Meclisi'nin 24 Nisan 300 (6 Mayıs 1884) tarihli layihasıyla tahlil ettirilmiştir. Bu tahlilde kullanılan madenlerin %6.5'i antimon, %49.5'i kurşun olmakla, çinko, demir ve bakırlı kurşun madenleri de tespit edilmiştir. Ayrıca tahlillerde 675 dirhem gümüş olduğu tespit edilmiştir. Bunun üzerine madenlerin işletmeye değer olduğu anlaşılmış ve maden nizamnamesinin 24. maddesine göre

¹²² Karaman, a.g.t., s.157.

¹²³ Ma'âdin Nizamnamesi, Madde 14: Ruhsat talebini içeren arzuhalde ruhsat talep edenin isim ve şöhreti ve san'at ve tebayeti ve ikametgahı ve ortağı var ise isim ve şöhreti ve tebaiyet ve ikametgâhları ve arazinin mevkii ve hududları ve hangi liva ve kaza dahilinde olduğu ve ne cins maden aranılacağı ve arazinin nevi ve arazinin kime ait olduğu, sahibinin isim ve şöreti ve mahalli mezkûrun kazılmasından doğacak zarar ve ziyanın tazmin edileceği tasrih olunur ve anonim şirketi namına taharri ruhsatı talep olunur ise hükümetçe onaylanmış olduğunun gösterir evrakın birlikte itası lazımdır. *Düstur*, 1.Tertip, Cilt V., s.889.

¹²⁴ BOA. İ.MMS, nr. 97/4117, 16 Şubat 98 (29 Şubat 1882), s.6/1.

Leonidas'a ihalesine karar verilmekle 25. maddeye¹²⁵ dayanarak maden bölgesini gösteren haritanın sunulması ve ihaleye engel bir husus olup olmadığının araştırılmasına karar verilmiştir. Bu işlemlerin İstanbul'da, bağlı olunan vilayet Trabzon'da ve Keşap'ta ilan ettirilmesine karar verilmiştir. Ayrıca askeri açıdan da mahsuru olup olmadığı 5 Şubat 1885 tarihinde Trabzon vilayet meclisince askeri makamlara sorulmuştur. 7 Mart 1885 tarihinde verilen cevapta ise kararın süresi içinde ilan edildiği ancak herhangi bir itiraz olmadığı ve dolayısıyla mahsuru olmadığı anlaşılmıştır. Ordunun cevabı ise; maden çıkarılacak bölgenin 4. orduya ait bölge olduğu askeri açıdan mahsuru olmadığı ancak; ileride önemli olabileceği, yeni askeri gelişmeler ve askeri yatırımlar olabileceği şeklindedir. Ayrıca hazinenenin zarar görmemesi için ileri de doğacak sıkıntılardan dolayı devletin menfaatlerinin korunacağına dair fermana ve şartnameye hususi bir madde eklenmesine karar verilmiştir.

Bu madenlerin işletilmesi için usûlen lüzûm görülen 8.000 liranın devlet hazinesine ödeneceğine, devlete verilecek diğer vergilerin ve gerekli tazminatın zamanında ödeneceğine, yeni gelişme ve ihtiyaçlara göre gerekli işlemlerin icrâ edileceğine dair Dimitraki Efendi'nin kefalet ve taahhüdüyle teminat senedi imzalanmış ve tasdik edilmiştir. Vergi ve saireleri ayrıntısıyla; *“Çıkarılacak cevherden yüzde beş rüsûm-u nisbiye nakit olarak veya ilgili nezaretin izni ve muvafakatı üzerine aynı olarak (maden cevheri olarak) ödenmek ve tahsis olunan sekiz bin dört yüz on dört cedid dönüm arazinin her dönümü için on üç para alınmışken satımından senelik iki bin iki yüz altmış kuruş otuz para verilmek ve haritada gösterilen sınırlarının ve mevkiilerin zamanla bozulmayacak ve yerinden oynamayacak suretde imâlat yapılırken zarar verilmeyeceğinin belirtilmesi ve imtiyaz fermânının itâsında bir defa olarak nezaret veznesine iki yüz aded Osmanlı altını fermân harici verilmek”*¹²⁶ şeklinde belirlenmiştir. *“Ayrıca Maden Nizamnamesine, Maliye Nezareti'ne ve devlete tamamen bağlı olmak şartı ve fermân tarihinden itibaren 99 yıllığına Mösyö Leonidas'a ihalesi hüküm ve tanzim edilen mukavele ve şartname müsveddeleri dahi takdim kılınmış olmakla, Nafia*

¹²⁵ Ma'âdin Nizamnamesi, Madde 25: Maden imalatı için talepte bulunan şahıs, şahıslar veya şirket madenin haritasını üç nüsha halinde düzenleyip sunacaktır. İmtiyazı verilen arazinin sınırlarının müsait olduğu ve çevreye zarar vermeyeceği belirtilecektir. Haritada çıkarılacak madenlerde belirtilecektir. *Düstur*, 1.Tertip, Cilt II., s.322.

¹²⁶ BOA. İ.MMS, nr. 97/4117, 6 Kanun-i Sâni 301 (18 Ocak 1886), s.6/1.

*Komisyonu'nunca lazım olan muameleler ifâ edilmek üzere gereken her evrak, harita ve senet suretleri yazıyla Bâb-ı Ali reisliğine arz edimesi iktizâ etmektedir”.*¹²⁷

Yukarıda görüleceği üzere maden imtiyazının verilmesi ve bu süreçte yapılan yazışmalar sağlam esaslara bağlanmış ve bu köylerdeki simli kurşun ve antimon madenlerinin 99 sene müddetle işletme imtiyazı, İstanbul Ticaret Odası üyelerinden Dimitraki Efendi'nin kefilliği ile Yunanistan Devleti vatandaşı Leonidas'a verilmiştir.

Leonidas ile Osmanlı Devleti arasında yapılan mukavelename, şartname ve teminat senedi suretinin maddeleri ise şunlardır:¹²⁸

Mukavelename: Trabzon Vilayeti'nin Giresun Kazası'na tabi Keşap Nahiyesi'ne bağlı Çakırlı, Karabulduk, Valid ve Yivdincik Köyleri'nde kâin olup Yunan Devleti tebasından Mösyö Leonidas Zarifi'ye ihale kılınacak olan bir adet simli kurşun ve bir adet antimon madeninin ihaleye dair fermanına iliştirilen mukavelenamedir.

1-Trabzon Vilayeti dahilinde Giresun Kazası'na tabi Keşap Nahiyesi'ne bağlı Karabulduk, Çakırlı, Valid ve Yivdincik Köyleri'nde ortaya çıkarılmış simli kurşun ve antimon madeninin fermân tarihinden itibaren 99 sene müddetle Der-saâdet Ticaret Odası azasından Dimitraki Efendi taahhüdüyle Yunan Devleti tebasından Mösyö Leonidas'a ihale olunmuştur.

2-Haritasında gösterildiği üzere mezkûr madenlerde kazı ve imâlat için 2.103 buçuk cerib arazi tahsis olunmakla bu arazinin hududu kuzeyde Küp Dağı Tepesi- Kız çeşmesi, Küçük Kiriş Tepesi ile çevrili, batıda Arnavud Tepesi ve güneyde mezkûr tepe ile Ovit Tepesi, Çanakçı Tepesi ile çevrili doğuda Erciş ve Kese ve Gömülük Tepeleri ile çevrilidir.

3- Sınırları bu şekilde olan arazi içinde bulunan anlaşmadaki madenden başka cins madenler çıkarsa bu ihaleye dahil olmayacağından onlar için gerek mültezim gerekse diğer talipler tarafından yeni dilekçe verilecek ve Maden Nizamnamesinin 35. maddesi hükmüne göre muamele yapılacaktır.

4- Bu madenler için yazıldığı gibi tahsis olunan iki bin yüz üç buçuk cerib¹²⁹

¹²⁷ BOA. İ.MMS, nr. 97/4117.

¹²⁸ BOA. İ.MMS, nr. 97/4117, 10 Mart 304 (23 Mart 1888), s.8/1-2.

¹²⁹ Cerib: Bir cerib 10.000 zira oşür mürabbadır. Yine daha ayrıntılı vermek gerekirse; Osmanlı İmparatorluğu döneminde cerib, daha çok hububat için kullanılan bir ölçüdür. Osmanlı İmparatorluğu döneminde Arap ülkelerinde kullanımı yaygın olan ve takribî 216 litrelik bir ölçüdür. Bu ölçü genellikle buğday için kullanılır. Öte yandan bu isim aynı zamanda mesâha ölçüsü (yüzöçümü) olarak da kullanılır. Bu manada ölçü, bir cerib dolusu

arazinin Maden Nizamnamesinin 42. maddesi mucebince her ceribi için karar verilen vergi olmak üzere onar kuruş hesabıyla Osmanlı altını yüz kuruş olarak senelik 21.035 kuruş mültezim tarafından her sene zamanı geçirilmeden maliye hazinesine ödenecektir.

5- Mezkûr madenlerin ihale sınırları dahilinde bulunan arazi yalnız mezkûr madenlerin işletilmesi için tahsis olduğundan Maden Nizamnamesinin 61, 62, 63 ve 64. maddeleri hükmünce gereken muâmele yerine getirilecektir.

6- Mezkûr madenlerden çıkarılacak antimon ve simli kurşundan yüzde beş rûsûm-u nisbiyenin hazine veznesine ödenmesine karar verilmiş olması ile bu vergi Maden İdaresinin kararı ve Maliye Nezaretinin tensibi üzerine aynen veyahud rayiç değerine göre, Maden Nizamnamesinin 43. maddesine dayanarak hesap edilen tutar alınacaktır.

7- Mültezim fermanın başlangıcından itibaren iki sene içinde maden çıkarma ve imalatına mecbur olduğundan bu müddet zarfında imalata başlanmadığı takdirde Maden Nizamnamesinin 52. ve 53. maddelerine göre ihalesi feshedilecektir.

8- Mezkûr madenlerin rûsûm-u nisbiyesinin tahsili Trabzon Vilayeti'ne aid olduğundan işbu rûsûm-u nisbiye Osmanlı altını yüz kuruş olarak hasılat-ı madeniyenin nakledilmediği ve vergilerinin ödenmemesi durumunda sonraki her gün için senelik yüzde dokuz hesabıyla icab eden faizi dahi mültezim ödemeye mecburdur.

9- Zikrolunan madenin imali sürecinde Maden Nizamnamesinin 40. maddesine dayanarak bir defa olarak fermân harcı olmak üzere mültezim tarafından Maden İdaresi Veznesine 100 adet Osmanlı altını ödenecektir.

10- Mültezim mezkûr madenlerin imâlâtına dair bütün hususlarda maden nizamnamesinde belirtilen hususlara ve padişahın fermanına eklenen şartnameye,

---

tohum ekilebilen arazinin mesâhasına delâlet eder. Cerîbin miktarı konusunda değişik rakamlar verilmektedir. Bu ölçünün bin arşın kare (yaklaşık 469m²) veya altmış kadem (ayak) karelik bir yüzey ölçüsü olduğunu bildiren kaynakların olduğunu bildiren kaynakların dışında; kenarları altmış arşın olan bir kareye (yaklaşık 246 m²) verilen ad olduğunu belirten kaynaklarda vardır. Meselâ; Şemseddin Sâmî (Kâmûs-i Türkî) ceribin, kenarları altmış arşın olan kare bir yüzey ölçüsü olduğunu kaydeder. Bir arşının yaklaşık 68.5 cm. olduğu düşünülürse, ceribin yaklaşık 246 m² civarında bir yüzey ölçüsü olduğu ortaya çıkar. Ancak hemen eklemek gerekir ki, arşının değişik yer ve zamanlarda farklı rakamlarla ifade edilmesi, yukarıda yaklaşık olarak verilen rakamları da etkileyecektir. Bu ölçü brimi yerine günümüzde daha değişik ölçüler kullanılmaktadır. samil. İhya. org.tr. sözlükler. Mehmet Beşirli, "Tirebolu Kazası Harkköy Köyü Kükürlü Bakır Madeni'nin İhalesi, 1913", *Uluslararası Giresun ve Doğu Karadeniz Sosyal Bilimler Sempozyumu (9-11 Ekim 2008), Bildiriler*, Cilt. I, Düstur. Referans 1743, Tertip Numarası 1, Cilt VIII., sayfa 450. Ankara 2009, s.394.

devletin diğerk kanun ve nizamlarına göre hareket edeceğini taahhüt eder.

11- Mültezim senet nizamnamesi mucebince hangi sınıf ve derecede bulunur ise o sınıfa ait senet vergisini ödemeye mecburdur. 10 Receb 305 (22 Mart 1888)

Şartname:¹³⁰ Trabzon Vilayeti'nin Giresun Kazası'na tabi Keşap Nahiyesi'ne bağlı Çakırlı, Karabulduk, Valid ve Yivdincik Köyleri'nde kâin olup Yunan Devleti tebasından Mösyö Leonidas Zarifi'ye ihale kılınacak olan bir adet simli kurşun ve antimon madenin ihaleye dair fermanına eklenmek üzere düzenlenen şartnamedir.

1- Trabzon Vilayeti dahilinde Giresun Kazası'na tabi Keşap Nahiyesi'ne bağlı Çakırlı, Karabulduk, Valid ve Yivdincik Köyleri'nde çıkarılan simli kurşun ve antimon madenin üç nüshalık haritası çizilip biri maden idaresi fen odasına, biri mahalline diğeri ise mültezime verilecektir.

2- Mültezim Maden Nizamnamesinin 55., 56. ve 57. maddeleri hükmünce maden haritası hazırlatacak ve madende icrâ edeceği imâlâtın usûlünü ve mezkûr vergileri tek tek yazıp bir layiha tanzimiyle altı ay zarfında hükümet mühendisine ve mühendis bulunmadığı takdirde doğrudan doğruya maden idaresine irsâl edüb idare-i mezkûre işlemleri uygun bulursa ruhsat verilecektir. Şayet işlemlerde eksiklik veya yanlışlık olursa tekrar düzenlenmesi gerekecektir.

3- İşlemekte olan mağaralara girmek veya hava aldırma için arazide yeniden yol, kuyu ve baca açmak gerekirse mültezim bu hususta Orman Maden ve Ziraat Nezareti'ne dilekçe yazacak ve maden mühendisi keşif yapacak, mezkûr nezaret karar verecek ve o karar üzerine yapacağı işe ruhsatı olacaktır. Aksi taktirde bu işlemleri yapamayacaktır.

4- Zikrolunan madenin anlaşmalarda geçen yeri ve imalatından başka yeni bir şubenin açılması lazım olduğu zaman bu şube için önceki ihalenin maden haritasına bağlı olmak üzere ayrıca bir harita tanzim olunarak ikinci maddede belirtilen imâlât layihasıyla beraber Orman Maden ve Ziraat Nezareti'ne gönderilecek Orman ve Maden Nezareti yeni şubenin açılmasının kabulüne veya reddine karar verecektir.

5- Maden Nizamnamesi'nin otuz altıncı maddesine göre mültezim imâlattan dolayı araziye ve sahiplerine zarar verirse zararı karşılayacak ve bunun için bağlı olunan

¹³⁰ BOA. İ.MMS., nr. 97/4117, 10 Mart 304 (23 Mart 1888), s.8/1-2.

yerel mahkemeden karar verilecek olan tazminatı da ödemeye mecburdur.

6- Bu madenlerin içinde açılan menzillerde arazinin dışındaki çevre araziye zarar verecek imâlat yapılırsa hükümet mühendisinin layihası veyahut mahalli hükümetin kararı üzerine mültezim zararı ödeyecek ve maden idaresinden ruhsat verilmedikçe orada çalışma yapılamayacaktır. Kefalet ve tazminât maddelerine dair olan tartışmalara ait oldukları mahkemede bakılacak ve maden arazisinin imar ve imali süresinde çalışmaların işletmenin genel güvenliğini tehdit ettiği, zararlı ve gereksiz olduğu anlaşılırsa ihale tamamen fesholunacaktır.

7- Madendeki imâlat işleri su yolları, bent, çeşme, karayolu ve demir yollarına yüz elli metre uzaklığında icra edilmesi gerekli olup, bu mesafeden noksan olur ise önceki maddede yazılı olan muamele icrâ olunacaktır. Neticede emniyetin genel olarak sağlanması hususunda gayet tedbirli ve dikkatli olunacaktır.

8- Burada belirtilmeyen sebeplerden dolayı imalat yapılırken doğan sorunların ıslâhı gerekirse ikinci maddeye göre mültezimin dilekçesi ve mühendisin layihası mahalli idareye gönderilecek, mahalli idare tarafından değerlendirilip verilen karar ise tatbik edilerek ıslahat işlemleri yapılacaktır.

9- Arazinin üzerinde açılmış olan kuyu ve mağaralar terk edilir veya düzeltilmesi gerekirse maden idaresinin göstereceği usûl üzerine masrafları mültezim tarafından karşılanmak üzere giriş ve çıkışları doldurulup kapatılacaktır.

10- Mültezim, çıkarılan maden cevherlerine mahsus mağara ve su yolu mağarası var ise cevahir ve suların çıkışına elverişli surette mezkûr mağaraların ağızlarına kuvvetli ve emniyetli makinalar koymaya mecbur olacaktır.

11- İmâl olunacak simli kurşun madeninin bitişiğindeki sınırında başka cins maden bulunduğu takdirde iki madenin biri diğerine karışır ise sınırın sonunda bulunan maden yataklarından bir miktar mahal zarar gören diğer tarafa terk ettirilecek ve terk edilecek mahalın miktarını Orman Maden ve Ziraat Nezareti tayin edecektir.

12- Bu madenlerin arazisi dahilinde bir adet simli kurşun ve antimon madeninden başka cins maden ortaya çıkarılırsa yeni maden son talibine ihale olunacak ve sonradan çıkarılan madenin imâlat güzergâhının simli kurşun ve antimon madeninin imalat sınırları içinden geçmesine lüzûm ve ihtiyaç görüldüğü halde mültezim hiçbir surette engel olmayacaktır. Ancak ondan doğacak tazminatı sonraki mültezim kendi

rızasıyla karşılamazsa konuya vakıf olanların takdiri ve maden idaresinin tensibi ile tazminat tayin olunacaktır.

13- Bu madenin ihalesinde belirtilen sınırlar içinde demiryolu geçirilecek olursa ve kamu yararına yol vs. şeyler inşa edilecek olursa mültezim itiraz ve tazminat talep edemeyecektir. Ancak simli kurşun yataklarının giriş ve çıkışları üzerinden yol vs. geçerse o zaman doğacak zarar bağlı olunan yerel mahkemenin kararı üzerine icâb eden taraftan karşılanacaktır.

14- İşbu madenlerin rüsûm-u nisbiyesinin tahsili Trabzon Vilayetine ait olduğundan adı geçen mültezim bu madenlerden çıkaracağı cevherden Maden Nizamnamesinin kırk dördüncü ve kırk sekizinci maddelerine göre miktarını açıkça yazdığı cetvel ve defteri takdim edecektir.

15- Mültezim önceki maddede yazılmış olan hesap cetvellerini teslim etmediği halde Maden Nizamnamesinin 49. maddesi gereğince beş yüzlük altından yirmi beş yüzlük altına kadar nakit olarak ceza ödeyecek ve mezkûr cetvellerde hasılatını noksan göstermiş olur ise kaçak olan miktarın vergisini iki kat olarak öder ve ayrıca ceza mahkemesinde yargılanır.

16- Bu madenlerden çıkarılıp ihraç edilecek cevheri Giresun iskelesine nakil ile Maden Nizamnamesinin 41. maddesi hükmüne göre orada gümrük vergisi ve rüsümü nisbiyesini belirtip öderse hasılatını istediği yere nakletmeye vakıf olup aksi taktirde hareket ederse Maden Nizamnamesinin 49. maddesine göre işlem yapılacaktır.

17- Adı geçen madenin fermânına eklenen bu şartnamenin hükümleri Maden Nizamnamesi hükümlerine göre tanzim edilmiş ve mültezim tarafından kabul ve tasdik edilmiş olduğu için belirtilen şartlara aykırı hareket edilmeyecek ve Osmanlı Devleti'nin kanun ve nizamlarına tamamıyla uygun hareket edilecektir.

Madde-i Mahsusa: Adı geçen madenin bulunduğu mevki civarına ve maden yataklarıyla mahrecleri üzerine askeri istihkam inşası gerekirse ve mağaralar askeri hareket icrâsı nedeniyle imalâta kısmen veya tamamen kapanırsa mültezimin hiçbir suretle muhalefete hak ve salâhiyeti olamayacağı gibi zarar, ziyan ve tazminat talebine hakkı olmayacaktır.

Teminat Senedi Sureti: “Trabzon Vilayeti dahilinde Giresun Kazasına tabi Keşap

Nahiyesi'ne bağılı Çakırlı, Karabulduk, Valid ve Yivdincik Köyleri'nde kâin olub Mösyö Gaspar marifetiyle araştırılarak çıkarılmış ve tarafıma terk edilmiş olan sekiz bin dört yüz on dört dört cedid dönüm arazi içinde imâl edilecek bir adet simli kurşun ve bir adet antimon madeninin rüsûmat-ı nisbiyyesini ve miktarını icabına göre gereken tazminatı yüz kuruş Osmanlı Lirası olarak süresinde ait olduğu yere ödeyeneceği gibi bunların şayet zamanında ödenmediği taktirde her geçen gün için senelik yüzde on iki hesabıyla gereken faizin de ödeneceği ve maden imâlatında incelemeler ve keşifler sonucunda madenin işletmeye değer olduğu anlaşılırsa, kuyu ve mağara açılması gerekirse, çalışmalar sırasında ortaya çıkan suların tahliyesi ve kuyuların ağızlarına makina konulması ve çıkarılacak hasılatın iskeleye nakli için gerekli makina ve aletlerin satın alınması, tedarik edilmesi gereklidir. Kısaca madenin iyi bir şekilde işletilmesi için gerekli her türlü tedbirin icrâsı için gereken sekiz bin adet Osmanlı Lirasını ödediğimi ve Maden Nizamnamesi ve Osmanlı Devleti'nin kanun ve nizamlarına özellikle de Maden Nizamnamesinin on birinci ve yirmi üçüncü maddelerine, ismi geçen madenin mukavele ve şartnameleri hükmüne tamamıyla muvafakat ve muamele edeceğimi beyan eden bu teminat senedi tarafımdan yazılarak Orman ve Maden Muhasebesine itâ kılındı. 12 Ağustos 301 (24 Ağustos 1885)”¹³¹

Galatada Büyük Halil Paşa hanesinde mukim
Yunan Devleti tebasından Leonidas

İşbu senette yazılı olduğu üzere adı geçen madende icâb eden vergiler ve tazminat zamanında yerine getirilmediği halde geçen her günün faiziyle beraber tarafımdan ödeneneceği ve adı geçen madenin iyi işlemesi için imtiyaz sahibi tarafından sekiz bin adet lira sermayenin hazır olduğu, mukavele ve şartnamelerde yazılı hususların icrâ kılınacağına kefil olup, taahhüd ederim ve yazılı olan bu yere şerh ve imza ederim. 12 Ağustos 301 (24 Ağustos 1885)¹³²

Galatada Büyük Halil Paşa hanesinde mukim
Yunan Devleti tebasından Leonidas

İşbu taahhüd ve şerhiyle Dersaadet Ticaret Odasının Defteri Mahsusasına

¹³¹ BOA, İ.MMS, nr. 97/4117, 12 Ağustos 301 (24 Ağustos 1885), s.11/1.

¹³² BOA, İ.MMS, nr. 97/4117.

aynen kayıt olunarak ekinde yazılı imza bankerlerden Mösyö Leonidas Zarifi'nin imzası olduğu imza dahi ismi geçen odanın azasından ve büyük tüccardan Dimitraki Efendi Hazretlerinin imzası ve bu babda kefaleti kabul ve mukabîr olduğu tasdik edilerek bu mahale şerh verildi. 21 Eylül 301 (3 Ekim 1885)¹³³

Leonidas Zarifi'nin madenin beş yıllık vergilerini ödememesi üzerine devlet tarafından Leonidas'a birikmiş olan 105.175 kuruş borcunu ödemesi hususunda tebligat çıkarılmıştır. Ayrıca Maden Nizamnamesinin 13. maddesine dayanarak madenlerin belirli müddet süresinde imalatına başlanmadığı halde imtiyazın feshi cihetine¹³⁴ gidileceği belirtilmiştir. Buna rağmen madenin belirlenen sürede işletilmediği ve şartnamede belirli verginin ödenmediği ve madende üretim yapılmadığı için ihalenin fesh edildiği ve Divan-ı Hümayundaki ilgili kayıtlara şerh düşüldüğü belirtilmiştir. Bu fesih ve şerhler Leonidas'a açıklanmış ve kanunen madenin bulunduğu yerlerde ve Dersaadette üç defa ilan edilmiştir. Şura-yı Devlet'in fesih kararı II. Abdülhamit'in onayından geçtikten sonra yasal meşruiyet kazanmıştır. Bu durum Şura-yı Devletçe 15 Ağustos 1893 tarihinde Leonidas'a tebliğ edilmiştir. Ayrıca 1893 yılı sonuna kadar borçlarının faizinin 37.863 kuruş olduğu belirtilmiş ve bunlarında ödemediği için hakkında Beyoğlu Bidayet Mahkemesi'nde dava açılmıştır. Leonidas mahkemeye, Orman ve Maden Nezaretine başvurusunda; kendisine anlaşmalardaki 2.103 cerib arazinin tamamının verilmediği, 22 teşrinî sani 304 (4 Aralık 1888) tarihinde verdiği arzuhalde eksik arazi olduğunu ve Zanaz arasininde kendisine verilmesini talep ettiğini, pekçok fedakarlık ve çalışma yaptığını, yataklarda yeterli maden bulamadığını ve dolayısıyla kâr edemediğini, bu durum dolayısıyla madeni terkedeceğini 1889 senesi başında Orman ve Maden İlga Müdüriyetine sözlü olarak bildirdiğini beyan etmiştir. Kendisine cevaben haklı olduğu, mahkemenin de beyanlarını kabul edeceği tarzında sözler söylendiğini ifade etmiştir. Ancak her halükarda devletin dili yazılı olduğu için sözlü müracaatın meşruiyeti de nazara alınmalıdır. Ancak mazeretlerinden bir kısmı kabul edilmiş ve 21.398 kuruş 10 para indirilerek 84.776 kuruş 30 para indirilmiştir. Ayrıca gecikme faizinin çoğu indirilmiştir. Leonidas 800 lira ödemeye muvafakat etmiş ve bu talep hazinece kabul edilince Padişahında onayına sunulurak kabul edilmiştir. Buradan

¹³³ BOA, İ.MMS, nr. 97/4117.

¹³⁴ BOA, ŞD, nr. 521/9, 11 Eylül 311 (24 Eylül 1895), s.2/1.

anlaşılacağı üzere mültezim yasal haklarını kullanmış ve bu süreç sonunda mukavele ve şartnamede belirtilen 2.103 cerib arazinin tamamının kendisine verilmediği ve buna istinaden borcunun 105.175 kuruş değil 43.038 kuruş olduğuna binaen Beyoğlu Bidayet Mahkemesine başvurmuş ve ilgili nezarete de dilekçe vermiştir. Mahkeme sürecinde bilirkişilerin ve daha sonra nezaretin de Leonidas'ı haklı görmesi üzerine 43.038 kuruşa ilave olarak 800 lira ödemesine ve bunun padişaha bildirilmesine karar verilmiş ve ihalenin feshiyle kalan borçlarda bu şekilde tahsil edilmiştir.¹³⁵

Görüleceği üzere bu ihalede Osmanlı Devleti, madenin işletilmesinin devamını sağlamak, bölgedeki işsizliği önlemek, madenin vergilerini zamanında ödemesi ve aksaklık olduğu halde mültezimin tazminat ödemesi gibi bağlayıcı maddelerle madenin ve üretimin geleceğini teminat altına almıştır. Ayrıca imtiyaza konu bölge haritalarıyla beraber merkezde ilan ettirilerek kamuyla paylaşılmıştır. Yine imtiyaz verilmeden önce askeri kurumlara müzekkere yazılıp bölgenin askeri stratejik açıdan önemli olup olmadığı sorulmuştur. Buradan hareketle devletin stratejik yerleri işletme içinde olsa kimseye verilmemiştir. Keşap Nahiyesi'ndeki bu köylerdeki madenlerin açılmasının ve bölgenin askeri açıdan stratejik öneme haiz olup olmadığı araştırılmış ve o günün şartlarında madenin açılmasının askeri açıdan mahsuru olmadığı cevabı alınmıştır. Ancak ilerde stratejik öneme haiz olması, hazinenin zarar görmesi yada üretimin ve istihdamın inkıtâ'ya uğraması halinde madenin tahliyesine dair maddeler mukavele ve şartnamelerde belirtilerek yasal önlemler alınmıştır.

---

¹³⁵ BOA, ŞD, no., 521/9.

6. PİRAZİZ'DE MADENCİLİK

Piraziz madenler yönünden Giresun ve ilçelerinin en zengin yörelerinden birisidir. 1852'de Ordu'ya bağlı olan Piraziz Nahiyesi, 1866'da Giresun'a bağlanmış ve 1868'de Giresun kaza olarak Trabzon'a bağlandığında, buraya tabi olan nahiyeler arasında Piraziz yer almamış ve Akköy içerisinde kalmış ve 1877'de nahiye olarak resmen teşkil edilmiştir.¹³⁶ Piraziz nahiyesinde madencilik sektörünün II. Abdülhamit döneminden önce ekonomik değere haiz olduğu anlaşılmaktadır. Bilhassa XVII. asırda ekonomik değer kazandığı anlaşılan fındık, mısır ve maden ürünleri öne çıkmıştır.¹³⁷ Hatta Güre/Pazarsuyu, Maden, Demirci gibi köylerde çıkarıldığı anlaşılan demir madeni, XIX. yüzyılın sonlarına kadar işletiliyordu.¹³⁸ Bu dönemde bakır, çinko, manganez, demir ve simli kurşun madenleri istihsal edilen diğer madenlerdir. Madenciliğin gelişmesinde Abdal iskelesinin önemi büyüktür. Yörenin ticari ürünlerinin ve maden sevkiyatının dış piyasaya naklinde deniz ulaşımının tercih edilmesi, XIX. yüzyılda Abdal iskelesinin büyüüp gelişmesinde önemli bir faktör olmuştur.

II. Abdülhamit döneminde Piraziz'in birçok bölgesinde çeşitli maden işletme imtiyazları verilmiştir. Piraziz'in Bozat Karyesi'nde simli kurşun madeni Haydarpaşa Gümrüğü Tahrirât Başkâtibi Ahmet Tevfik Efendi'ye, Bozat Karyesi'nde bakır, çinko, manganez, demir ve simli kurşun madenlerini Osmanlı vatandaşları Veledyan Kırkor ve Emiroğlu Vasil'e, Elmalı Karyesi'nde bakır, simli kurşun ve manganez madenleri Ekyıl Argypoulo, Kakoladi Yorgi ve Papadopulo Panayot'a, Piraziz'de manganez madeni Braciyoti'ye bu dönemde verilen imtiyazlardır. Görüleceği üzere bu dönemde bakır, çinko, manganez, demir ve simli kurşun madenleri olup, araştırmalar ve tahliller neticesinde işletmeye değer oldukları anlaşılmış ve işletilmek üzere ruhsatlar verilmiştir. Trabzon Vilayeti Salnamelerinde de bu madenlerle ilgili kısmi bilgiler mevcut olmakla 1879 tarihli salnamede şu bilgiler mevcuttur:¹³⁹

“Manganez: Piraziz Nahiyesi'nde deniz kıyısına bir saat mesafede aramalar neticesinde bulunarak haylice cevher ihraç olunmuştur. Demir curufu: Deniz

¹³⁶ Emecen, a.g.e., s.100-101.

¹³⁷ Emecen, a.g.e., s.108.

¹³⁸ Emecen, a.g.e., s.108.

¹³⁹ T.V.S., 1879, s.174.

kıyısında olup Ordu'da olan curuf gibidir.”

1888 tarihli Trabzon Vilayeti Salnamesinde ise Giresun Kazası'nın Piraziz Nahiyesi dahilinde Bozat Karyesi'nde iki adet simli kurşun ve bakır madenleri olup servet-i tabiiyeleri evsat derecededir.¹⁴⁰ denmektedir. Devamında ise Yomra ve Akçaabat'taki diğer madenlerle beraber bu madenin araştırılması için Yunanistan vatandaşı Mösyö Leonidas'a 16 Haziran 301 (28 Haziran 1885) tarihinde ruhsatname verildiği ancak yasal süresinde araştırmalara başlamadığı için ruhsatı iptal edilmiştir, denmektedir. Aynı madende araştırma ve imalat yapmak için sonradan Solhanyan Agop isimli birisi başvuru yapmıştır.

6.1. Piraziz, Bozat Mevkii Simli Kurşun Madeni

Piraziz Nahiyesi'nin Bozat Köyü'nün Sondul İmareti isimli yerde araştırmalar neticesinde işletmeye değer olduğu anlaşılan simli kurşun madenin imtiyazı doksan dokuz sene müddetle Haydarpaşa Gümrüğü Tahrirât Başkâtibi Ahmet Tevfik Efendi'ye verilmiştir. Simli kurşun madeni 1882'de Ahmet Tevfik Bey'e ihale olunmuştu.¹⁴¹ Her ne kadar elimizdeki kayıtlardaki madenin ihale tarihi 14 Kanûn-i sani 1327 (27 Ocak 1912) olsa da daha önce aynı madenin ihalesini almış olduğu ve sonraki yıllarda yeniden başvuru yaptığı anlaşılmaktadır. Araştırma için 19 Kasım 1892 tarihinde ruhsatname verilmiştir. Ahmet Tevfik Efendi, 29 Aralık 1897 tarihli dilekçesine maden numunelerini, maden arazisinin haritasını ve yerin yapısı, sınırları gibi durumları belirten fen bilirkişisi raporunu ekleyerek Ziraat Nezareti'ne göndermiş orada havale edilen dilekçe ve ekleri Şura-yı Devlet'e gönderilmiştir. Bu numuneler İstanbul'da belirli bir darphanede tahlil ediliyordu. İlgili makamlarca yapılan tahkikat neticesinde numunelerin ruhsatta belirtilen sürede verildiği tahlil ettirilen numunesine nazaran madenin bir tonilatosunda üç yüz elli dokuz kilogram kurşun ve yüz on bir gram gümüş ve bu tahlile dayanarak madenin işletmeye değer olduğu anlaşılmıştır.¹⁴² Osmanlı Devleti maden çıkarılacak bölgenin askeri açıdan zararlı olup olmadığını da araştırdığından Harbiye Nezareti'nin görüşü de sorulmuş

¹⁴⁰ T.V.S., 1888, s.154.

¹⁴¹ Emecen, a.g.e., s.104.

¹⁴² BOA, ŞD, nr. 551/32, 5 Teşrin-i sani 1327 (18 Kasım 1911).

ve Harbiye Nezareti'nin 22 Ekim 1899 tarihli cevabında askeri açıdan mahsur olmadığını beyan edilmiştir.

Ahmed Tevfik Beğ bu süreç içinde 23 Haziran 314 (5 Temmuz 1898) tarihinde 885 cerib arazinin 50 hisselik kısmının işletmesini o dönemin Şark Demiryolları birinci kısım komiser muavini Alekoyadi Efendi'ye devretmiştir. Ayrıca zikrolunan arazinin her ceribinden senelik on kuruş resm-i mukarrer ve yüzde beş resm-i nisbiye ve bunların yüzde altısı nisbetinde techizat-ı askeriye vergisi verilmek ve bir defaya mahsus olmak üzere ferman harcı olarak yüz elli adet Osmanlı altını ödenmesi¹⁴³ şartıyla mukavele ve şartname imzalanması ve Bab-ı Ali'ye gönderilmesi emredilmiştir. Bu süreç 9 Teşrin-i sani 328 (22 Kasım 1912) tarihli mazbatada ayrıntıları ile izah edilmektedir.

Mukavelename:¹⁴⁴Giresun Kazası'nda Piraziz Nahiyesi'nde Bozat Köyü'nde Sondul İmaretı isimli mahalde çıkarılan madenin Osmanlı Devleti tebasından Ahmed Tevfik Bey'e ihale kılınacak olan simli kurşun madeninın mukavelenamesidir.

Bozat Köyü'nde Sondul İmaretı isimli yerde çıkarılan simli kurşun madeni doksan dokuz sene müddetle Ahmed Tevfik Bey'e ihale olunacaktır. Haritada gösterildiği üzere ilgili madenin kazı ve imalatı için 885 cerib arazi tahsis olunmakla işbu arazinin sınırları Kuz Çukuru Tepesi, Pancarlık Tepesi, Büyük Tülde Tepesi, Sondul Evra Dağı noktası Karanlık Kaftan Tepesi, Taflanlı Yatak Tepesi Kızılot ve Kışlık Yatak Tepeleriyle çevrilidir. Bu tepelerle çevrili arazi içinde bulunan simli kurşun madeni ile karışık olmadan çıkabilecek olan başka cins madenler bu ihaleye dahil olmadığından onlar için gerek mültezim gerek diğer talimler tarafından yeni dilekçe verilecek ve Maden Nizamnamesinin 42. maddesi¹⁴⁵ hükmüne göre işlem yapılacaktır. Bu maden yazıldığı gibi tahsis olunan sekiz yüz seksen beş cerib

¹⁴³ BOA, ŞD, nr. 551/32.

¹⁴⁴ BOA, ŞD, nr. 551/32.

¹⁴⁵ Ma'adin Nizamnamesi, Madde 42: "Bâ fermânı âli imâl olunacak madenin arazi-i mahdûdesi dahilinde emr-i âli mezkûrun tasrih eylediği maadin ile mahlût olmayarak sair cins maden zuhur ederse onun imali için dahi mevaddı sabıkada beyan olunan muamelât icra olunarak başkaca fermân-ı âli istihsal olunmak lâzımdır. Böyle bir maden zuhuriyle ihraç ve imali için ruhsat istida olundukta o mahalde maden i'mal ve ihracına zaten bâ fermân-ı âli mezun olan mültezim müddet-i ilân zarfında talip olduğu surette şerait-i mütesâviye ile mucide tercih olunacaktır fakat mucitlik hakkının temini için işbu nizamnamede münderiç mevat ahkâmı bunlara dahi şamildir". *Düstur*, 1. Tertip, Cilt VIII., s. 449.

arazinin Maden Nizamnamesinin 48.¹⁴⁶ ve 49.¹⁴⁷ maddeleri gereğince Maden ve Ziraat Nezareti vasıtasıyla Maliye Nezareti veznesine ödenecek ve geciken her gün için gecikme faizi ayrıca ifâ olunacaktır. Bu arazi ile ilgili her türlü vergi, ceza ve tazminat zamanında ödenmez ise Maden Nizamnamesinin 7. maddesi¹⁴⁸ ve 57. maddesi¹⁴⁹ gereğince mültezimin taşınır ve taşınmaz mallarından temin edilecektir.

Mezkûr simli kurşun madeni işletilirken çevreye dikkat edilmeli ve başka mültezimlerin arazisine zarar verilmemeli ve Maden Nizamnamesinin 68.¹⁵⁰, 69.¹⁵¹ ve 70.¹⁵² maddelerine göre mültezim maden imalatında mühendis ve ustabaşından başka memurlar ve ameleleri Osmanlı vatandaşından istihdam etmeye mecburdur. Aksi takdirde Maden Nizamnamesinin 71.¹⁵³ maddesi hükmünce gerekli işlem yapılacaktır. Madenden çıkarılacak cevherden % 5 rûsûm-u nisbiye ile mezkûr rûsûm-u nisbiyyenin % 6 hesabıyla başkaca techizat-ı askeriye vergisi ve saf hasılatın % 5 kuruş ve başkaca % 5 para techizat-ı askeriye akçesinin Orman Maden ve Ziraat Nezareti veznesine ödenmesi hususu Maden Nizamnamesinin 6. maddesine

¹⁴⁶ Ma'âdin Nizamnamesi, Madde 48: Maden imal edenler iki nevi resim vermiye mecburdur. 'Birisı madenin bâ fermân-ı âli muayyen olan hududu dahilindeki arazinin beher ceribi için resmi mukarrer namıyla her sene istihlal olunur diğeri ma'âdin hasılatından rûsum-ı nispiye namıyla istifâ edilir. *Düstur*, 1. Tertip, Cilt VIII., s. 450.

¹⁴⁷ Ma'âdin Nizamnamesi, Madde 49: Resmi mukarrer bâ fermân-ı âli imâl ve ihraç olunan madenin sathı müstevî ufki itibariyle beher ceribi için senevi alınması lâzımgelen on kuruştan ibarettir ve bu resim her sene mart iptidâsında tediye olunur. İmalât tatil olursa bile ihalenin fesholunduğu veya mültezim tarafından resmen terk ve kasrı yed edildiği güne değin işbu resmin her sene itası meşruttur. Mülk olan mahaller ile evkafı sahihadan olan arazinin resmi mukarreri ashabına ve arazii emiriye ile tahsisat kabilinden olan arazii mevkûfenin resm-i mukarreri devlete aittir. *Düstur*, 1. Tertip, Cilt VIII., s. 450.

¹⁴⁸ Ma'âdin Nizamnamesi, Madde 7: "Maden imâlî zımnında isti'mâl olunan sair eşya ve ihraç olunan mevadd-ı madeniye ve sermaye hisseleriyle menafii eşyayı menkuledendir." *Düstur*, 1. Tertip, Cilt VIII., s. 441.

¹⁴⁹ Ma'âdin Nizamnamesi, Madde 57: "Bir madenin mültezimine vergi ve rûsumâtın ve hükmolunan cezayı nakdiler İle tazminatın ifası için vilâyet valisi tarafından nihayet iki ayı geçmemek üzere bir müddet tayiniyle resmen ve tahriren tebligat icra olunur ve bu müddet zarfında ifayı deyn etmediği halde yedinci maddede tad'ad olunan eşyayı menkule mahkeme marifetiyle zapt ve fûruht ile tahsil edilir ve şayet eşyayı menkûle kifâyet etmezse nizamı dairesinde emlâkinden istifay-ı deyn olunur". *Düstur*, 1. Tertip, Cilt VIII., s. 452.

¹⁵⁰ Ma'âdin Nizamnamesi, Madde 68: "Bir madenin hafri ve imalinde yani suların cereyanı veya mağaraların hava alması için vukû' bulacak ameliyatta diğeri bir madenin imalâtına zarar geldiği takdirde mutazarrır olan mültezime diğeri maden mültezimi tazminat verir ve bu tazminatın miktarını tarafeyn kendi beyinlerinde tâ'yin edemedikleri halde Maadin İdaresi tarafından icrayı keşfiyat ettirildikten sonra takdir edilir". *Düstur*, 1. Tertip, Cilt VIII., s. 454.

¹⁵¹ Ma'âdin Nizamnamesi, Madde 69: "Bir madenin imali için fermân-ı âlide muayyen hudut dahilinde vâki arazide eşhas uhdesinde bulunacak bir mahallin muvakkaten istimali lazım geldiği takdirde bu mahallin bir seneye kadar halî aslisine ircâ ile sahibine teslimi mümkün olup bâ ashab-ı arazi irzâ edilemediği halde o mahalden bir sene müddetle arazi sahibinin ahzedeceği hasılatı sâfiyenin iki misli mültezim tarafından sahibi arza, te'diye olunacaktır". *Düstur*, 1. Tertip, Cilt VIII., s. 454.

¹⁵² Ma'âdin Nizamnamesi, Madde 70 : "Mültezimler kuyu ve mağara hafri gibi madenin imâlî için isti'mâl edecekleri arazinin ashabını irza ile mübayaa edeceklerdir. Şayet beyinlerinde muvafakat hasıl olmaz ise hükümet canibinden tahmin ve takdir olunacak kıymetlerinin iki misli sahibi arza te'diye kılınacaktır." *Düstur*, 1. Tertip, Cilt VIII., s. 454.

¹⁵³ Ma'âdin Nizamnamesi, Madde 71: "Ma'âdin imalâtı ve ameliyatı için istihdam olunacak memurlardan mühendis ve usta başıdan maâda sair memurin ve amelenin tebaai Osmaniyeden ve madenin bulunduğu mahal ahalisinden olması meşruttur. Mültezimler bu şarta muhalif harekette buldukları halde Maadin İdaresinden mültezimlere tebliği keyfiyetle ilk defası için yüz altın cezayı nakdî alınır ve tekerrürü halinde madenin altmışıncı madde hükmüne tevfiikan feshi muamelesi icra kılınır". *Düstur*, 1. Tertip, Cilt VIII., s. 454.

göre hesaplanacaktır. Mültezim fermanının başlangıcından itibaren Maden Nizamnamesinin 58.¹⁵⁴ve 59. maddelerine¹⁵⁵ göre iki sene içinde maden çıkarma ve imalatına mecbur olduğundan bu müddet zarfında harcını ödemediği takdirde ihalesi feshedilecektir. Mültezim madenin işletilmesi ve çıkarılacak madenlerin kal ve izabesi için belediye nizamlarına göre inşa edilen ve kullanılan kalhane, alet, edevat, makine ve diğer malzemelerin vergi ve tarifnamelerini Maden Nezareti'ne ödemeye mecburdur. Zikrolunan madenin imali sürecinde Maden Nizamnamesinin 47. maddesine¹⁵⁶ dayanarak bir defa olarak fermân harcı olmak üzere mültezim tarafından zikredilen nezarete 150 adet Osmanlı altını ve ferman harcının % 6'sı hesabıyla başkaca techizatı askeriye akçesi olan 9 adet Osmanlı altını ödeyecektir. Mültezim mezkûr madenlerin imâlâtına dair bütün hususlarda Maden Nizamnamesi'nde belirtilen hususlara ve padişahın fermanına eklenen şartnameye, devletin diğer kanun ve nizamlarına göre hareket edeceğini taahhüt eder. Mültezim, Patent Nizamnamesine göre maden hangi sınıf ve derecede bulunur ise o sınıfa ait patent vergisini ödemeye mecburdur. Mültezim yukarıda zikrettiğimiz vergilerden başka gümrük ihracat vergisinin ilga edilmesi halinde bu madenden Avrupa'ya ihraç olunacak cevherin % 1'i kadar ihracat gümrük vergisini de Orman Maden ve Ziraat Nezareti'ne ödeyecektir.

Madde-i Mahsusa: Maden-i mezkûrun bulunduğu mevki civarına ve maden yataklarıyla mahrecleri üzerine askeri istihkam inşası gerekirse ve mağaralar askeri hareket icrâsı nedeniyle imalâta kısmen veya tamamen kapanırsa mültezimin hiçbir suretle muhalefete hak ve salâhiyeti olamayacağı gibi hiç bir şekilde zarar, ziyan ve

¹⁵⁴ Ma'âdin Nizamnamesi, Madde 58: "Fermân-ı âli sudurunda madenin haritasında muayyen hududu maden mühendisi marifetiyle ve bulunmadığı takdirde belediye mühendisi hazır olduğu halde hükümeti mahalliye canibinden mültezime tâyin ve teslim olunur ve bu muameleyi havi olarak üç nüsha zabıt varakası tanzim ve zirleri canibi vilâyetten tâyin olunan memur ve mühendis ve mültezim veya vekili taraflarından müştereken temhir edilir ve bunlardan bir nüshası mahallî hükümetinde hıfz ve diğer nüshası Maadin İdaresine irsal ve üçüncü nüshası mültezime ita kılınır. Yevmiye ihraç olunacak cevherin miktarına dair tutulacak yevmiye defteri defâtir-i ticariyeye muvafık ve sahifelerinde sıra numaraları mevzu olacak ve meclis-i idarei vilâyette bi't-tadat kaç sahife olduğu işaret olunduktan sonra ilk ve son sahifelerle meclisi mezkûrun mühriyle tahtim edilecektir". *Düstur*, 1. Tertip, Cilt VIII., s. 452.

¹⁵⁵ Ma'âdin Nizamnamesi, Madde 59: "Madenin tarihi tesliminden itibaren iki seneye kadar güşâd ve imaline mübaşeret etmeye mültezim mecburdur. Müddeti muayyene zarfında madenin imalâtına mübaşeret olunmadığı surette esbâbı mültezimden tahiren sual olunarak serdedeceği âzar Maadin İdaresince şayan-ı kabul görüldüğü halde temdidî caiz olmamak üzere yalnız altı ay daha mühlet verilir ve hemen işe başlaması lüzumu kendisine tahiren ihtar olunur ve ihtarnamenin tebliğ olunduğuna dair ilmühaber alınır". *Düstur*, 1. Tertip, Cilt VIII., s. 452.

¹⁵⁶ Ma'âdin Nizamnamesi, Madde 47: "Maadin imali için fermân-ı âli sudurunda bir defaya mahsus olarak madenin derece ve ehemmiyetine göre elli Osmanlı altınından iki yüz altına kadar ferman harcı alınır. *Düstur*, 1. Tertip, Cilt VIII., s. 450.

tazminat talebine hakkı olmayacaktır.

Mukavelename ve içeriğini kabul ediyorum

17 Teşrin-i evvel 327 (27 Eylül 1911)

Mukavelenameyi kısaca değerlendirmek gerekirse, Piraziz'deki madenleri ve devletin çevre, kamu yararı, iktisat, madencilik vs. anlayışını telakki etmemize faydalı olacaktır. Öncelikle 99 senelik ihale süresi maden arama ve işletme süresi uzun olduğundan mültezimin zararını önlemek ve üretimin devamını sağlamaya yöneliktir. Çıkarılacak madenin anlaşmadaki madenle sınırlanması, yeni çıkacak madenden gayri resmi şekilde haksız kazanç elde edilmesinin engellenmesini sağlamaya yöneliktir. Arazi vergisi arazinin beyhude yere işgalini önlemeye yönelik olup devlete ek gelir sağlamak, maden vergisi ise (1858 Arazi Kanunnamesiyle arazi kimin olursa olsun madenlerin devlete ait olmasına istinaden) devletin gelirini artırmaya yönelik işletmeci yükümlülüğüdür. Ayrıca doğaya zarar verilmesi halinde mültezime cezalar kesilmesi ise çevreyi korumaya yöneliktir. Ayrıca madenlerde yerel halktan başkasının çalıştırılmaması yerel ekonomiyi güçlendirmeye yönelik olup işçi ithalini de önlemeye yöneliktir. Mültezimin ihaleden sonra iki sene zarfında imalata ve vergiye mecbur olması ile de devlet, madenin atıl kalmasını önlemeyi ve üretimin devamını sağlamayı amaçlamıştır. Ayrıca maden arazisinin kullanılmasının askeri açıdan mahsuru olup olmadığına önem verilmiş ve askeri teçhizat vergisi de alınmıştır. Görüldüğü üzere üretim ve istihdam öncelikli olmakla, mültezimin hakları ve kamu yararı da gözetilmiştir.

Şartname:¹⁵⁷ Trabzon Vilayeti dahilinde Trabzon Sancağı'nda Giresun Kazası'nda Piraziz Nahiyesi'nde Bozat Köyü'nde Sondul İmareti isimli yerde araştırmalar sonucunda ortaya çıkan ve Osmanlı tebaasından Ahmed Tevfik Beğ'e ihale kılınacak olan bir adet simli kurşun madeninin ihalesine ek olarak tanzim edilen şartnamesidir.

Trabzon Vilayeti dahilinde Trabzon Sancağı'nda, Giresun Kazası'nın Piraziz Nahiyesi'nde Bozat Köyü'nde Sondul İmareti isimli yerde çıkarılan madenin resmedilen üç nüsha haritasının bir nüshası Orman Maden ve Ziraat Nezareti Maden

¹⁵⁷ BOA, ŞD, nr. 551/32, 17 Teşrin-i evvel 1327 (30 Ekim 1911), s.1-2.

Müdüriyeti Umumiyesi'nde saklanarak bir nüshasının madenin bulunduğu yere gönderilmesine ve diğer bir nüshasının da mültezime verilmesine karar verilmiştir. Mültezim mezkûr Maden Nizamnamesinin 62.¹⁵⁸, 63.¹⁵⁹ ve 64.¹⁶⁰ maddelerine göre tanzim ettireceği vergilerden başka madende icrâ edeceği imâlatın usûlünü ve zikredilen vergileri ayrıntılarıyla yazıp Padişahın madene ilişkin iznini gösterir ferman tarihinden itibaren altı aylık sürede oradaki hükümet mühendisine, mühendis bulunmadığı takdirde doğrudan doğruya Orman Maden ve Ziraat Nezareti'ne gönderecek ve nezaret uygun bulursa icrasına ruhsat verilecektir. Şayet yapılacak işlemlerin riskleri mütâlaa olunur veyahut imâlatın devam ve intizâmına ve gelecekte icrâ olunacak imal işlerine mâni olunacağı tahkik edilirse yazdığı layiha Orman Maden ve Ziraat Nezareti tarafından düzeltilip iyileştirilecektir. İşlemekte olan mağaralara girmek veya hava aldirmek için arazide yeniden yol, kuyu ve baca açmak gerekirse mültezim bu hususta Orman Maden ve Ziraat Nezareti'ne dilekçe yazacak ve maden mühendisi keşif yapacak, mezkûr nezaret karar verecek ve o karar üzerine yapacağı işe ruhsatı olacaktır. Aksi taktirde bu işlemleri yapamayacaktır. Mezkûr madenin anlaşmalarda geçen yeri ve imalatından başka yeni bir şubenin açılması lazım olduğu zaman bu şube için önceki ihalenin maden haritasına bağlı olmak üzere ayrıca bir adet harita tanzim olunarak ikinci maddede tasvir olunan imâlat layihasıyla beraber mültezim tarafından Orman Maden ve Ziraat Nezareti'ne gönderilecek Orman Maden Nezareti yeni şubenin açılmasını kabul edecek veya değişikliğine karar verecek veyahut icabına göre başvurunun reddine karar verecektir. Bu madenlerin içinde açılan menzillerde arazinin dışındaki çevre araziye zarar verecek imâlat yapılırsa hükümet mühendisinin layihası veyahut mahalli hükümetin kararı üzerine mültezim zararı ödeyecek ve maden idaresinden ruhsat

¹⁵⁸ Ma'âdin Nizamnamesi, Madde 62: "Mültezim madende icra kılınan ameliyatın beş yüzde bir mikyasında iki kıta resmi musattahını tanzim ve bir kıtasını Maadin idaresine ita edecektir ve her sene mart iptidasında işbu resimler üzerine sene-i sabıkada icra kılınan, ameliyatı tersim ettirdikten sonra Maadin idaresindeki resim ile mübadele eyleyecektir." *Düstur*, 1. Tertip, Cilt VIII., s. 453.

¹⁵⁹ Ma'âdin Nizamnamesi, Madde 63: "Mültezim resmi musattahı vakti muayyeninde teslim etmediği veyahut bu resim sahih ve mükemmel olmadığı halde kendisinden beş altından yirmi beş Osmanlı altınına kadar cezayı nakdî alınacaktır ve masarifi mültezime ait olmak üzere idare canibinden yeniden bir resim tanzim veyahut mevcut olan resim tashih ettirilecektir." *Düstur*, 1. Tertip, Cilt VIII., s. 453.

¹⁶⁰ Ma'âdin Nizamnamesi, Madde 64: "Elli beş ve elli altıncı maddelerde zikrolunan cetvel ve resimlerden başka ta'h'telârz icra kılınan ameliyatın beş yüzde bir mikyasında resmi musattah ve müsennemini ve ameliyatın terakkiyatı yevmiyesini ve damarların imtidadını ve kalınlığını ve ihraç olunan cevherin ve maden damarlarının sakf ve duvarlarının ahvalini ve maadine cereyan eden miyahın miktarını mübeyyin defter ile yevmiye ihraç olunan cevherin miktarına dair diğer bir yevmiye defteri tanzim edecektir." *Düstur*, 1. Tertip, Cilt VIII., s. 453.

verilmedikçe orada çalışma yapamayacaktır. Kefalet ve tazminat maddelerine dair olan tartışmalara ait oldukları yerel mahkemede bakılacak ve maden arazisinin imar ve imali süresinde çalışmaların işletmenin genel güvenliğini tehdit ettiği, zararlı ve gereksiz olduğu anlaşılırsa ihale tamamen fesholunacaktır. Madendeki imalat işlerinin su yolları, bentlere, çeşmelere, karayolu ve demir yollarına yüz elli metre uzaklığında icra edilmesi gerekli olup, bu mesafeden noksan olur ise önceki maddede yazılı olan muamele yapılacaktır. Neticede emniyetin genel olarak sağlanması hususunda gayet tedbirli ve dikkatli olunacaktır. Burada belirtilmeyen sebeplerden dolayı imalat yapılırken doğan sorunların ıslâhı icap eder ise ikinci maddeye göre mültezimin dilekçesi ve mühendisin layihası mahalli idareye gönderilecek, mahalli idare tarafından değerlendirilip verilen karar ise tatbik edilerek ıslahat işlemleri yapılacaktır. Kuyu ve mağaraların terk edilmesi veya ta'dili icâb eylediği surette Orman Maden ve Ziraat Nezareti'nin göstereceği usûl üzerine masrafları mültezim tarafından karşılanmak üzere arazinin yüzeyindeki giriş ve çıkışlar kapatılarak doldurulacaktır. Mültezim, çıkarılan maden cevherlerine mahsus mağara ve su yolu mağarası var ise cevahir ve suların çıkışına elverişli surette mağaraların ağızlarına kuvvetli ve emniyetli makinalar koymaya mecbur olacaktır. İmâl olunacak simli kurşun madenin sınırında başka cins maden bulunduğu takdirde iki madenin biri diğerine karışır ise sınırın sonunda bulunan maden yataklarından bir miktar mahal zarar gören diğer tarafa terk ettirilecek ve terk edilecek mahalın miktarı Orman Maden ve Ziraat Nezareti'nden tayin olunacaktır. Bu madenlerin arazisinin sınırları dahilinde mezkûr madenden başka diğer cins maden zuhûr edince yeni maden son talibine ihale olunduğu ve sonradan çıkarılan madenin imalat güzergâhının bu simli kurşun madenin imalat sınırları içinden geçmesine lüzûm ve ihtiyaç görüldüğü halde mültezim hiçbir suretle engel olmayacaktır. Ancak ondan doğacak tazminat sonraki mültezim kendi rızasıyla karşılamazsa konuya vakıf olanlar ve Orman Maden ve Ziraat Nezareti'nin kararı ile tazminat belirlenecek ve buna göre ödenecektir. Bu madenin ihalesinde belirtilen sınırlar içinde demiryolu geçirilecek olursa, kamu yararına yol vs. şeyler inşa edilecek olursa mültezim itiraz ve tazminat talep edemeyecektir. Ancak simli kurşun yataklarının giriş ve çıkışları üzerinden yol vs. geçerse o zaman doğacak zarar bağlı olunan yerel mahkemenin kararı üzerine

icâb eden taraftan karşılanacaktır. Maden-i mezkûrun fermânına eklenen bu şartnamenin hükümleri Maden Nizamnamesi hükümlerine göre tanzim edilmiş ve mültezim tarafından kabul ve tasdik edilmiş olduğu için, mültezim tarafından belirtilen şartlara aykırı hareket edilmeyecek ve Osmanlı Devleti'nin kanun ve nizamlarına tamamıyla uygun hareket edilecektir.

Şartname ve içeriğini kabul ediyorum

17 Teşrini evvel 327 (27 Eylül 1911)

Maden şartnamenin kısaca kritiğini yapmak gerekirse öncelikle göze çarpan husus bürokratik işlemlerin günümüzdeki gibi kesifliğidir. Aslında günümüzde de bu sorun devam etmekle devlet-kamu ilişkisi açısından sakıncalıdır. Zira madencilik hukuki ve bürokratik safahatı nazara alındığında uzun bürokrasinin tehlike arz ettiği söylenebilir. Zaten ilgili dönemde iletişim ve ulaşım şartları da nazara alınırca madencilik çalışmalarının da uzun sürmesi sektör açısından olumsuz durumdur. Yukarıda da görüldüğü üzere hemen herşey ayrıntılı olarak belirlenmiştir. Diğer bir husus ise kamu yararı gözetilmesi ve üretimin devamlılığına özen gösterilmesidir.

Ancak mültezim, ilerleyen süreçlerde maden harcını verilen müddet içinde yatırmadığından, imtiyazı 12 Temmuz 1331 (25 Temmuz 1916) tarihinde Şurâ-yı Devlet ve Meclis-i Vükelâ kararıyla iptal edilmiştir.¹⁶¹

6.2. Bozat Karyesi Bakır, Simli Kurşun, Çinko, Manganez ve Demir Madenleri

Bozat karyesinde ilgili sözleşmelerle işletme hakkı verilmiş olan arazinin sınırları içinde bakır, simli kurşun, çinko, manganez ve demir madenlerine rastlanılmış Osmanlı Devleti tebaasından Giresun'da oturan Veledyan Kirkor ve Vasil Efendiler ise bu madenleri araştırmak için ruhsat talebinde bulunmuşlardır. Bu talepleri kabul edilen kişilere 8 Kasım 1908 tarihinde ruhsat verilmiştir. Bu süreçte Kirkor ve Vasil Efendiler hisselerinin yarısını Giresun'da ikamet eden maden mühendisi Arabyan Haraçya Efendi'ye devretmek için 20 Mart 1912 tarihinde ilgili makamlara başvuru yapmışlardır. 18 Haziran 1912 tarihinde ise ruhsat süreleri tekraren bir sene uzatılmıştır. Bu başvurular Trabzon Vilayet Meclisi'nin 30 Nisan

¹⁶¹ BOA, MV, nr. 241/49, 12 Temmuz 1331 (25 Temmuz 1915).

1912 tarihli mazbatası ile Maden Genel Müdürlüğü'ne oradan da Ticaret ve Ziraat Nezareti'ne gönderilmiştir. Ticaret ve Ziraat Nezareti 3 Eylül 1912 tarihli mazbatasında olumlu görüş bildirmekle evrakları Şura-yı Devlete havale etmiştir. Şura-yı Devletin Nafia ve Maarif Dairesi'nde konu değerlendirilip karar verilmiştir. Bu müracatları ilgili daire tarafından usul ve yasalara uygun bulunmuş ve Maden Nizamnamesinin 23. maddesine istinaden maden üzerindeki haklarını % 50'lik kısmını maden mühendisi Arabyan Haraçya Efendi'ye devir ve ferağ etmişlerdir. Bu konuda ilgili kayıtlardan biri ise şu şekildedir:¹⁶²

“Giresun Kazasına bağlı Piraziz Nahiyesi'nin Bozat Karyesi'nde bakır, simli kurşun, çinko, manganez ve demir madenleri araştırması için Giresun'da ikamet eden Osmanlı Devleti tebasından Veledyan Kirkor ve Emir oğlu Vasil Efendilerin vermiş oldukları 26 Teşrin-i evvel 324 tarihli 47/36 numrolu ruhsatname hukukundan yüz hisse itibariyle elli hissesi kezâ Osmanlı Devleti tebaasından maden mühendisi Arabyan Haraçya Efendiye devir ve ferağ edeceklerine dair verdikleri arzuhaller kefaletnamenin irsâl kılındığı Trabzon Vilayeti Meclisi idaresinden varid olan tahrirat üzerine bildirilmiş olmağla Maden Müdüriyeti Umumiyesinde düzenlenen 27 Eylül 1912 tarihli mazbata huzur-u sami-i cenab-ı sadaret penahilerine takdim kılınmış olmakla icra-i icabına müsaade-i sami-i fehamet penahileri şayan buyurulmak babında ve her halde emrû ferman hazret veliyyül emrindir 9 Temmuz 1912”

“Ruhsatname harcının yarısı kadar ferağ harcı ve ona göre Techizat-ı Askeriye vergisi alındıktan sonra ferağ muamelesinin icrası için mahaline tebligat gönderilmesine müsaade edilmesi hususunun Maden Nizamnamesinin yirmi üçüncü maddesine dayanarak Bab-ı Ali'den müsaade buyurulması babında emrû ferman hazret men le-hül emrindir. 27 Ağustos 1912”

¹⁶² BOA, ŞD, nr. 1241/29, 14 Ağustos 1328 (27 Ağustos 1912).

6.3. Piraziz Nahiyesi, Elmalı Kızıl Ev Bakır, Simli Kurşun ve Manganez Madenleri:

Piraziz'in maden bulunan bir başka köyü ise Elmalı Köyü'dür. Elmalı Kızıl Ev Köyü'nde bakır, simli kurşun ve manganez madenleri bulunmakla Ekylyf Argyrpyoulo, Kakoladi Yorgi ve Papadopulo Panayot isimli şahıslar ruhsatname talebinde bulunmuşlardır. Talepleri kabul edilen taraflara 20 Teşrin-i evvel 324 (2 Kasım 1908) tarihinde 47/34 numaralı ruhsat verilmiştir. Daha sonra bunlarda yukarıda bahsedilen Kirkor ve Vasil Efendiler gibi hisselerinin yarısını maden mühendisi Arabyan Haraçya Efendi'ye devretmek istemişlerdir. Bunun için kefaletname imzalayıp dilekçe ile birlikte Trabzon Vilayet Meclisi'ne göndermişlerdir. Vilayet Meclisi ise 23 numaralı ve 14 Mart 1325 (27 Mart 1909) tarihli kararında başvuruyu kabul etmiştir. Ayrıca ruhsatnamenin süresini uzatmak için başvuruda bulunmuşlar ve 5 Mayıs 1327 (18 Mayıs 1911) tarihinden itibaren ruhsatın süresi 1 yıl uzatılmıştır. Bu müracatları Bab-ı Ali tarafından usul ve yasalara uygun bulunmuş ve Maden Nizamnamesi'nin 23. maddesine istinaden kabul edilmiştir. Ayrıca harç ve askeri teçhizat vergisi ödenmesine de karar verilmiştir.¹⁶³

6.4. Piraziz Nahiyesi Manganez Madeni:

Piraziz nahiyesinde zikrettiğimiz madenler haricinde yine manganez madeni bulunmakla imtiyazı Bakırman Ali, Bedri Edvar Lafonten ve Jüjen Braçiyoti isimli sermayedarlara tevdi edilmiştir. Ancak bir süre sonra hissedarlardan Lafonten vefat etmiştir. Lafonten vefat edince hisselerine vekaleten diğer hissedar Braçiyoti bakmıştır. Braçiyoti ise bu durumu resmileştirmek için ilgili kurumlara başvuru yapmıştır. Bu hisseler ise resmi kurumlar aracılığı ile İngiltere vatandaşları olan Edvar Augusto ve kardeşlerine devredilmiştir. Bu işlemler Maden Nizamnamesi'nin beşinci maddesine¹⁶⁴ dayanarak Maden idaresinin ve Padişahın izniyle icra edilmiştir.

¹⁶³ BOA, ŞD, nr. 1240/10, 24 Mayıs 328 (6 Haziran 1912).

¹⁶⁴ Ma'âdin Nizamnamesi, Madde 5: Ma'âdini asliyenin işletilmesi doksan dokuz sene müddetle mültezimlerine ihale kılınır. Ancak krom ve zımpara ve boratlı maddelerden ve bunlara mümasil sair mevattan olupta damar halinde olmıyan ve bütün bütün yığın halinde bulunan mevaddı madeniye'nin Maadin İdaresinin takdirine göre doksan dokuz seneden ziyade ve kırk seneden eksik olmamak üzere ihalesi caizdir. Müddeti ihale zarfında

Piraziz'deki maden imtiyazlarının hemen hepsinin hisselerinin bir kısmı devredilmiş ve devir işlemleri Maden Nizamnamesi'nin 23. maddesine istinaden yapılmış olmakla mezkûr madde şu şekildedir:¹⁶⁵

“Maden aramaya yetkili şahıs veya şirket haiz olduğu ruhsatı Liva Meclisi İdaresince gerekli incelemelerden sonra Maden Nezareti'nden dört ay zarfında gerçekleşecek izin üzerine Meclis-i Mahsusa-i Vükela kararına göre Bab-ı Ali'den verilecek emir ile başkasına devir ve ferağ edebilecektir. Bab-ı Aliden dört ay süresinde karar verilmediği takdirde devir ve ferağ muamelesi nezaretçe icra olunur. Devrolunacak sancağın asıl ruhsatnameyi alan adamdan bidayeten aranılmış olan tüm vasıflar ve şartların olması şarttır. Bu devir muamelesinde ruhsatname harcının yarısı kadar harç alınır. Devir ve ferağ muamelesinin icrası için tayin olunan sekiz ay bir defaya mahsus olmak şartıyla ferağı icra olunacak ruhsatnamesinde müddetine ilave edilmesine itibar edilecektir.”

Görüleceği üzere bu maddede Maden Nezareti devir başvurusu hakkında Bab-ı Ali'nin dört ay zarfında karar vermesini, bu sürede karar vermezse Maden Nezareti'nin karar vereceğini, ilk ruhsat verilen şahısla imzalanan şartlar ve bütün hususların geçerli olacağı, ilk ruhsat harcının yarısı kadar harç yatırılması, devir işlemleri sekiz ay zarfında icra olunduğu için araştırma ruhsatı süresine ilaveten süre eklenmesi hususları esas alınmıştır.

6.5. Piraziz Nahiyesi, Abdal Suyu Mevkii Manganez Madeni

Piraziz Nahiyesi'nin Karaman Kırığı ve Bendehur mahallerinde ikamet eden Abdal Suyu mevkiindeki arazinin sahipleri Tiralizâde Ali ve Abdullah Beyler'de arazilerindeki madenin tahlilini yaptırmışlardır. Yapılan incelemeye göre, önemli miktarda manganez madeninin olduğu tespit edilmiştir. Arazi sahipleri madenin işletme imtiyazının, Amerika ve İngiltere vatandaşlarından Corci Pracivani ve

---

madenler âhara fûruht olunur ve irs tariklariyle âhara devir ve intikal dahi eder. İşbu devir ve intikal muamelâtı 'Maadin İdaresince teşkili tarafeyn ile defteri mahsusuna kayıt ve mukabilinde ilmühaber ita etmek hususlarından ibaretir, Şu kadar ki devir ve intikal muamelâtı işbu nizamnamede münderiç şeraitin icrasını tehir edemez. *Düstur*, 1. Tertip, Cilt VIII., s. 440.

¹⁶⁵ BOA, A.DVN.MKL, 32/4, 1 Teşrin-i sani 305 (13 Kasım 1889)

Lakonet'e 25 Mart 1879 tarihinde 99 yıllığına verilmesi için müracaat etmişlerdir. Bu maden imtiyazının askerî yönden bir zararı olup olmadığı araştırılmış ve herhangi bir zararının olmadığı kararı çıkmıştır. Bunun üzerine imtiyaz fermânı 21 Muharrem 1297 (4 Ocak 1880) tarihinde verilmiştir.¹⁶⁶ Bu imtiyaz için 10 maddelik mukavelenâme ve 16 maddelik şartnâme hazırlanmıştır. Mukavelenâme ve maddeleri ise kısaca şu şekildedir:

Mukavelenâme: Maden Nizâmnâmesinin 11. maddesine göre, 18 Ramazan 1291 (29 Ekim 1874) tarihli senet gereğince, Corci Pracivani, Lakonet ve şirketlerine verileceği kararlaştırılmıştır. Şirket toplam 250 lira ve maden çıkaracağı her sene için 20 lirayı arazi sahiplerine kira bedeli olarak verecektir.

1- Manganez Madeni 1 Rebiülâhır 1296 (25 Mart 1879) tarihinden itibaren 99 sene müddetle, Corci Pracivani, Lakonet ve şirketlerine ihale edilmiştir.

2- Madenin işletilmesi ve imali için 7386 dönüm arazi tahsis olunmuştur.

3- Bu arazi dahilinde manganez madeninden başka madenler çıkarılmayacaktır. Eğer böyle bir teşebbüs olursa, hem arazi sahipleri hem de imtiyaz sahipleri Maden Nizâmnâmesinin 35. Maddesine göre, yeniden müracaatta bulunacaklardır.

4- Tahsis olunan 7386 dönüm arazinin her dönümü için imtiyaz sahipleri, 5 paradan devlete 100 kuruş olarak senelik 923 kuruş resm-i mukarrer vereceklerdir.

5- Bu arazi sadece maden işletilmesi için tahsis olduğundan maden nizâmnâmesinin 60. Maddesi hükmünce imtiyaz sahipleri, arazide kuyu ve mağara açabilecekler, bunun dışındaki mahallere müdahale etmeye ve bu yerleri iskâna açmaya hakları olmayacaktır.

6- Madenden çıkarılacak manganezin %5 rusûm-ı nisbîsi devlete verilecek. Rusûmun oranını ya Maden ve Orman Meclisi kararlaştıracak, ya da mevcut rayice göre, Osmanlı altını 100 kuruş olarak imtiyaz sahipleri ve şirketi tarafından ödenecek. Ödeme ise, Giresun iskelesinde kaza idaresi tarafından tayin olunacak memura yapılacaktır.

7- İmtiyaz fermânının verildiği tarihten itibaren madenin, bir seneye kadar işletmeye açılmasına imtiyaz sahipleri mecburdur. Eğer herhangi bir mazeretten dolayı bir sene

¹⁶⁶ BOA, DUİT, nr. 17-1/4, 7 Şevval 1296 (24 Eylül 1879).

içinde faaliyete geçmezse ve bu mazeret Orman ve Maden Meclisi tarafından kabul edilmezse imtiyaz iptal edilecektir.

8- Madenin vergilerinin tahsili Trabzon Vilâyeti Valiliğine ait olduğundan, rusûm-ı nisbîye 100 kuruş itibariyle altın olarak zamanında teslim edilecektir.

9- İmtiyazı alan şirket bir defaya mahsus olmak üzere ferman harcı olarak Maden ve Orman Nezâreti veznesine 200 adet Osmanlı altını yatıracaktır.

10- İmtiyaz sahipleri ve şirket maden nizâmnamesine uyacaklarını ve imtiyaz fermanına ek olarak düzenlenen şartnâmeye de tâbi olacaklarını taahhüt edecekler.

1319 (1901) yılına ait Trabzon Vilâyeti Salnâmesi'nde 17 Nisan 1317 (30 Nisan 1901) tarihli cetvele göre, Piraziz Nahiyesi'ndeki bu madenin üretimi ve madenden alınan vergiler şu şekildedir:¹⁶⁷

Avrupa'ya Nakliyât	: 400
Naklolunan Madenin Kıymeti	: 200
Nakliyâtın Kıymeti Üzerinden Alınan % 5 Resm-î Nisbî	: 2,600
Senelik Alınan Rusûm-ı Mukarrere	: 6,790
Rusûm-ı Nisbîye	: 21.475

Trabzon vilâyetindeki diğer maden ocaklarının üretimleri ve vergileriyle karşılaştırıldığında, önemli bir işletme olduğu tespit edilmektedir.

1915 yılına kadar maden ocağının işletmesi devam etmiştir. Bu tarihte yapılan kontrolde, artık maden ocağının işletilmediğine dair bir rapor hazırlanmıştır. Rapor tarihinden itibaren madenin neden işletilmediği hakkında savunma yapmaları için imtiyaz sahiplerine, Maden Nizâmnamesi'nin 59. maddesi gereğince bir aylık süre verilmiştir. İmtiyaz sahiplerine gönderilen tebligât, ilgililerin ikâmetlerinde bulunamadıklarından ulaşamamış ve 19 Haziran-12 Temmuz 1915 tarihlerinde Takvim-i Vekâyi ve Hilâl gazetelerinde ilan edilmiştir. İmtiyaz sahiplerinden bir cevap alınamadığından imtiyazın, Maden Nizâmnamesi'nin 60. maddesi¹⁶⁸ gereğince

¹⁶⁷ Karaman, a.g.m., s.73.

¹⁶⁸ Ma'âdin Nizamnamesi, Madde 60: "Mültezim maddei sabıkada beyan olunan altı ay müddetin hitamında imalâta mübaşeret etmediği halde ihalenin fesholunacağı tahriren kendisine tebliğ olunur ve yine serdedeceği âzar kaideten şayanı kabul olmazsa feshi Maadin İdaresinden ba mazbata Babı- âliye arz olunmakla beraber bir gûna diyeceği varsa üç aya kadar Şûrayı Devlete müracaat etmekte muhtar olduğu resmen ve tahriren ihtar olunur. İhtarnamenin tebliğ olduğuna dair kendisinden ilmühaber alınır. Müddeti muayyene zarfında mültezim müracaat etmezse veyahut mazereti kabul olunmazsa Şûrayı Devletçe İhalenin feshine karar verilir ve bi'l-istizan sadır olacak iradei samiye mucibince fesih muamelesi icra ve Dersaadet'te ve maadinin bulunduğu mahalde gazetelerle üç defa ilân ettirilir". *Düstur*, 1. Tertip, Cilt VIII., s. 452-453.

ihalenin feshi için durumun Bâb-ı Ali'ye bildirilmesi kararlaştırılmıştır. Raporun ilan tarihinden itibaren 3 aya kadar imtiyaz sahiplerinin Şura-yı Devlet'e müracaatta bulunmaları beklenilmiş, yine 4 Kasım ve 21 Aralık 1915 tarihlerinde imtiyazın iptal edileceğine dair ilan verilmiştir.¹⁶⁹

Maden Nizamnamesi'nin ilgili maddelerine göre maden işletmesinin faaliyetlerinin devam edebilmesi için her türlü bürokratik işlem ifâ edilmiştir. Ancak imtiyaz sahiplerinden herhangi bir cevap alınmadığı için 4 Ocak 1880 tarihinde verilen imtiyaz, 14 Receb 1334 (17 Mayıs 1916) tarihinde Şuray-ı Devlet kararıyla feshedilmiştir.¹⁷⁰

Piraziz madenler açısından gayet zengin olmakla II. Abdülhamit döneminde burada bakır, çinko, manganez, demir ve simli kurşun madenleri tespit edilmiştir. Bu madenlerin imtiyazlarının ise çoğunlukla yabancılara verilmesi Müslim tebanın iktisadi ve içtimai durumu ile ilgili ipuçları vermektedir. Yerel sermaye birikiminin olmaması bölgedeki madencilik sektörünün konjonktörel olmasına da sebep olduğu söylenebilir. Çünkü yabancılar kısa vadede kazanç sağlamaya yönelik çalışmalar yaptığı için madenler yeterince verimli olmamakla çalışmalar savaşlar öncesinde belli bir dönemle sınırlı kalmıştır. Şüphesiz Piraziz'de de teknolojik zaafiyetler ve sermaye sıkıntısı önemli teamüllerdendir. Diğer teamüller ise devletin içinde bulunduğu siyasi-iktisadi buhranlar, isyanlar, savaşlar vb. olmakla bunlar sektörü inkitaya uğratan diğer önemli saiklerdir. Ayrıca Piraziz'deki maden ihaleleri 1900'lü yılların başlarında kesif olmakla bu dönemde ekonomik sıkıntılar nedeniyle memurların ve işçilerin maaşları gecikmeli olarak ödenmesi bazan da eksik verilmesi ve maden işçilerine kötü davranılması da madencilğe menfi tesiri olan sebeplerden olsa gerektir. Zaten madenlerden alınan % 1 ile % 6 arasında değişen Teçhizat-ı Askeriye vergisi de bu yıllarda konulmuştur. Buradaki maksat ordunun ihtiyaçlarını finanse etmektir. Günümüzde bu gibi teknik ve hukuki sıkıntıların hemen hemen hiçbirisi olmamakla beraber madencilğin bu derece zayıf olması da izahı ve telakkisi zor olan bir husustur. Milli servetimizi yeterince kullanamamız yerel ve milli ekonomiyi de olumsuz olarak etkilemektedir. Piraziz madenlerinin kıymetinin yüksek olduğu aşikar olmakla burada daha fazla arama ve çalışmalara ihtiyacı vardır.

¹⁶⁹ BOA, DUİT, nr. 17-1/4, 14 Kânun-ı Evvel 1331 (27 Aralık 1915).

¹⁷⁰ BOA, DUİT, nr. 17-1/4., 14 Receb 1334 (17 Mayıs 1916).

7. ŞEBİNKARAHİSAR'DA MADENCİLİK

Şebinkarahisar kadim zamanlardan beri zengin ve çeşitli madenlere sahip olmuştur. Bunların en çok bilineni simli kurşun ve şap madenleridir. II. Abdülhamit döneminde ise aşağıda nakledeğimiz üzere Lice simli kurşun madeninin imtiyazı verilmiştir. Şap, simli kurşun, kalker, bakır, demir, maden kömürü, grafit, linyit, potasyum, petrol, karaboya, kükürt ve mika muhtelif zamanlarda Şebinkarahisar ve sınırındaki Alucra köylerinde tespit edilen başlıca madenlerdendir. Ayrıca kadim dönemlerde maden suyuda tespit edilmiştir.

*“Şap madeni, Keylik, Gedehor köyleri ve Tamzara mahallesi arasında damar şeklinde uzanan bu maden genellikle boya işlerinde kullanılır. Şap madeni Gedehor Köyü'nde iptidai bir şekilde elde edilmekle aleminyum ve antimon oranı yüksektir. Simli kurşun madeni, Lice, Subak, Asarcık ve Üçköprü bölgesinde bol miktarda bulunur. Asarcıktaki bir Fransız şirketi ve Subak'taki ise Mısırlı Fazıl Paşa tarafından bir kaç kez işletilmiştir. Bu simli kurşun madenlerinde %3-5 civarında altın vardır. Maden kömürü, Karaköy ve Ordut köylerinde bulunur. Linyit cinsidir. Halk yakacak olarakta kullanılmaktadır. Potasyum madeni, Tamzara ve Sipahi güneyi mahallerinde çıkarılmaktadır. Petrol madeni, Göreze ve Gedehor Köyleri ve Tamzara mahallesinde bulunur. Petrol suların yüzeyine çıkmakla gözle görülür derecede aşıkardır. Kireç taşı olarakta bilinen kalker ise Şebinkarahisar'ın kuzey ve batı yönlerinin hemen hepsinde bulunmaktadır. Tamzara mahallesinin ötegeçe mevkiinde ise maden suyu tespit edilmiştir”.*¹⁷¹

Ayrıca Alucra'yı haricen inceleyemediğimiz için Alucra'nın Şebinkarahisar'a sınır köylerini de burada zikretmekte fayda var.

“Demir, bakır, kükürt, mika, ve petrol gibi madenler Alucra ve Şebinkarahisar'da üretilen diğer madenlerdir. Demir madeni, Alucra'ın Eşgüne ve Mesudiye'nin Gergeçi köylerinde çokça bulunmaktadır. Bu kazaların halkı bu madenden kazma, kürek, orak, sapan demiri vesaire gibi şeyler yapmak suretiyle istifade etmektedirler. Birinci cihan savaşında dahi Türk ordusu bu madenlerden önemli istifadeler görmüştür. Orduca Köyü'nde yapılan tahlil sonucunda bu

¹⁷¹ Hasan Tahsin Okutan, *Şebinkarahisar ve Civarı*, Yeşilgiresun Matbaası, Giresun 1949, s.17-18.

madende % 78 demir cevheri tespit edilmiştir. Bakır madeni ise, Mesudiye'nin maden köyünde bulunmaktadır. Hüviyetini tespit edemediğim bir şirket tarafından birkaç yıl işletilmiş ise de şirketin iflası sonucu metrük kalmıştır. Halk bu madenden istifade etmektedir. Mıka madeni ise, Şebinkarahisar'ın Saydere mevkiinde ve değirmenlerin baş tarafındaki tepelerde bol miktarda bulunur. Bu madenlerden mıka, bakır, kükürt ve petrol müstesna olmak üzere diğer madenlerin hepsi Maden Tetkik Arama Enstitüsü mühendisleri tarafından tetkik edilmiştir. Bu tetkik sırasında Göynük Köyü'nde çok bol miktarda tebeşire ve Tamzara'da da alçı madenine rastlanılmıştır. Şimdilik şap madeninin harp sonunda Sümerbank tarafından işletileceği haberi alınmıştır.”¹⁷²

Devlet ekonomisine önemli bir girdi sağlayan Giresun limanı da ihracat ve ithalat açısından büyük bir önem ihtiva eder. İç kesimlerdeki Şebinkarahisar'la yol bağlantısı olan ve bu kesimin hububatının ve madenlerinin ihraç limanı özelliğini kazanan Giresun, Ortaçağ'da dokuma mâmülleri ve şap ihracıyla dikkat çeken bir kale şehir durumundaydı.¹⁷³ 13. Yüzyılda Şebinkarahisar ilçesinde şap madenin üretilip işlenerek İtalya'ya ihraç edildiği nazara alındığında Giresun'da madencilik tarihi hakkında önemli kanaatler edinmemizi sağlar. Avrupa tekstil sanayinin boyamada kullandığı şap, İtalya'da Tolfa şap madenleri keşfedilinceye kadar Anadolu'dan gidiyordu.¹⁷⁴ Mezkûr dönemlerde Anadolu'da en önemli şap üretim merkezleri Kütahya ve Şebinkarahisardır. XIV. yüzyılın ilk yarısında Şebinkarahisar'daki şap ocaklarından yılda 14.000 kantar (790.202 kg.) şap çıkartılmaktaydı.¹⁷⁵ Fatih Sultan Mehmet Şebinkarahisar'daki şap ocaklarını beytülmale kaydettirmiş ve daha sonra bunlar iltizama verilerek geliri ile kale muhafızlarının maaşları karşılanmıştır.¹⁷⁶

Şebinkarahisar'da Lice, Asarcık ve Totak köyleri simli kurşun madeni yönünden oldukça zengindir. Asarcık simli kurşun madeni Fransızlar tarafından Totak mevkiindeki simli kurşun yatakları ise Mortaş Limited Şirketi tarafından

¹⁷² Okutan, a.g.m., s.17-18.

¹⁷³ Emecen, a.g.m., s.80.

¹⁷⁴ Halil İnalçık, *Devlet-i Aliyye Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar-1*, İş Bankası Kültür Yay. Cilt XXX., İstanbul 2009, s. 243.

¹⁷⁵ Karaman, a.g.m., s.65.

¹⁷⁶ Karaman, a.g.m., Mehmet Ergan, "XIII. - XIV. Yüzyıllarda Şap Ticareti ve Şebinkarahisar", *Şebinkarahisar I. Tarih ve Kültür Sempozyumu-Bildiriler*, (30 Haziran-1 Temmuz 2000), İstanbul 2000, s.55-61.

işletilmiştir.¹⁷⁷ Şebinkarahisar ilçesinde maden arama ve işletme talepli ruhsat sayısı aşağıda gösterilmiştir.

Tablo-7: Şebinkarahisar, Maden Arama ve İşletme Talepli Ruhsat Sayısını Gösterir Tablo¹⁷⁸

Maden Türü	Maden Arama Ruhsatname Sayısı	İşletme Talepli Ruhsatname Sayısı
Kurşun	3	7
Çinko	8	1
Toryum	1	-
Uranyum	20	-
Pirit	2	-
M. Kömürü	3	3
Perlit	1	-
Ametist	1	-
Fluorid	1	-
Şap (Alünit)	-	3
Toplam	40	14

Kaynak: Hasan Özdemir-Ali Özdemir

7.1. Şebinkarahisar Sancağı Licese Simli Kurşun Madeni ve Giresun Kazası Uzundere Köyü Kâlhânesi

Şebinkarahisar Licese simli kurşun madeni arazisinde yüzyıllar boyunca şap madeni çıkarılmış ve daha sonra simli kurşun madeni olarak işletilmeye başlanmıştır. Şebinkarahisar Sancağı tarihinde kaliteli şap üretimiyle kendine yer edinmiştir. Osmanlı Devleti döneminde de bu durumunu devam ettirmekle devlet ekonomisine önemli katkılarda bulunmuştur. Buradan çıkarılan madenler uzun süre Avrupa'ya ihraç edilmiş ve daha sonra devlet kontrolü ile iç pazarın ihtiyaçlarını karşılamak üzere kullanılmış ve ihraç kotası önemli oranda daraltılmıştır. Gediz, Karahisar-ı Şarki ve Maroniye gibi merkezlerde üretilen şap devlet tarafından kendi aralarında tüketim alanı olarak sınırlandırılmak suretiyle bir takım örülere ayrılmıştır.¹⁷⁹ Devlet zamanla ihracata kota koymuşsa da iç pazarlarda da satış bölgeleri belirlemiştir. Karahisar-ı Şarki şapının Tokat ve Halep'in doğusunda kalan bölgede tüketilmesine imkan

¹⁷⁷ Hasan Özdemir-Ali Özdemir, *Şebinkarahisar*, Şebinkarahisar Yayınları. Ankara 1983, s.218.

¹⁷⁸ Özdemir, a.g.m., s.218.

¹⁷⁹ Altunbay, a.g.m., s.797.

tanınmış, aksi hareketlerin önlenmesi için gereken tedbirler alınmıştır.¹⁸⁰ Zaten burada istihsal edilen şap tek başına ülke ihtiyacını karşılamış, ancak XIX. Yüzyılın ortalarında önemini kaybetmeye başlamıştır. Bölge ve devlet için önemli gelir kaynağı olan şap madeni XIX. Yüzyılda önemini kaybedince bölgede bulunan bakır, kurşun, çinko ve gümüş gibi madenler öne çıkmaya başladı.¹⁸¹ Zamanla burada önemli rezervlere malik simli kurşun madenleri tespit edilmiştir. Bundan sonra ise müteşebbisler bu madenleri işletebilmek için rekabete girmişlerdir.

Asarcık Köyü yakınlarındaki Licese madeni bir gümüşlü kurşun madeni olup Licese o zamanlar bir Rum köyüdür.¹⁸² Burada simli kurşun madenini ilk olarak 1838'de Şebinkarahisar'ın yerlilerinden olan Hafız Efendi adlı kişi Babıali'den yıllık 25 kıyye gümüş çıkarma imtiyazını aldıktan sonra maden ocağına beş saatlik mesafede bulunan Üçköprü mevkiinde bir dökümhane kurarak çalışmalara başladı.¹⁸³ 1863 tarihinde ise maden ocağı ihaleye çıkarılmış ve Pirzade Mustafa Ağa ve Tüccar Panayotaki Kostanti adlı ortaklar Giresunlu Kaptan Yorgi taahhüdüyle 20 seneliğine maden işletmesini aldılar. Daha sonra ise işletme defaatle el değiştirmekle II. Abdülhamit döneminde ise aşağıda zikrettiğimiz şahıslara ihale usulü ile verilmiştir¹⁸⁴.

Şebinkarahisar Sancağı'na bağlı Licese mevkiindeki simli kurşun madeni sahiplerinden Abraham Todoridi, madenden çıkaracağı cevherin işlenmesi için Giresun dahilinde Uzundere Köyü'ndeki bir araziyi uygun görmüş ve arazi sahibi olan Osmanlı vatandaşı Todoroğlu Vasil'e müracaat etmiştir. Vasil'in isteği üzerine Maden İdaresi tarafından tanzim olunan ruhsatnâme, Maden Nizâm-nâmesi'nin kâlhâne ve fabrikalara ait kısmına uygun görüldüğünden, Şurâ-yı Devlet'te kabul edilmiştir. Bu ruhsatnâmeye göre, ferman harcı olarak bir kereye mahsus 30 adet 100'lük altınla, kâlhânenin yapılacağı arazi için senelik 40 kuruş kira vermesi kararlaştırılmıştır.¹⁸⁵ Ayrıca Dereli İlçesi'ne bağlı Uzundere Köyü'ndeki kalhânenin bacası, sağlam durumda günümüze kadar ulaşmıştır.¹⁸⁶Kâlhâne ruhsatnâmesinin

¹⁸⁰ Altunbay, a.g.m., s.797.

¹⁸¹ Kemal Saylan, "Licese Maden Ocağı ve Asia Minor Mining Company'nin Licese'deki Faaliyetleri", *Tarih İnceleme Dergisi*, XXIX/2, 2014, s.628.

¹⁸² Saylan, a.g.m., s.628.

¹⁸³ Saylan, a.g.m., s.629.

¹⁸⁴ Karaman, a.g.m., s.68.

¹⁸⁵ Karaman, a.g.m., s.68.

¹⁸⁶ İltar- Eren, a.g.m., s.168.

maddeleri Şu Şekildedir:¹⁸⁷

1-Kâlhâneye ait binalar taş, tuğla, kireç ve kum ile kargir olarak yapılacaktır. Şu anda ve ileride inşa edilecek olan binalardan gaz ve diğer maddelerin çevreye zarar vermemesi için ocak ve bacalar 8.5 m. yüksekliğinde olacaktır.

2-Kâlhânenin imalâtına ait olup, su ile işleyecek olan makineler kimseye zarar vermeyecek ve değirmenlerin çalışmasına engel olmayacak. Cevheri yıkamak için suya ihtiyaç duyulduğunda, bu suyun başka sular ile karışmaması için su yolu yapılacak.

3-Kâlhânenin fırın, alet ve edevâtıyla makineleri gayet sağlam olarak inşa edilecektir.

4-Vilâyet valisinin ve maden mühendisinin emri üzerine, Maden İdaresi'nin teklif ettiği hususları kâlhâne sahibi yapmaya mecbur olacaktır.

5-Kâlhânenin inşa olunacağı mahal 24 cerib, 84 murabbâdır. Tarım arazisi olmasından dolayı aşâr vergisi için kâlhâne sahibi mal sandığına senelik 40 kuruş kira bedeli verecektir.

6-Kâlhânenin ihtiyacı olan odun ve kömür, Uzundere, Tamdere ve Karınca Köyleri sınırı içinde bulunan Őabanözü ormanından getirilecek ve ormanlar hakkındaki nizâmnameye uygun hareket edilecektir.

7-Her ay madenden kâlhâneye naklolunan ve işlenen cevherin miktarı, bu cevherden ne kadar sim ve kurşun çıktığına dair kâlhâne sahibi tarafından 3 ayda bir defter tanzim edilerek valiliğe verilecektir. Valilik istediği zaman teftiŐ yapabilecek ve kâlhâne sahibi hesapları göstermeye mecbur olacaktır.

8-Kâlhâne sahibi ferman harcı olarak Maden İdaresi'ne bir defaya mahsus olmak üzere 30 adet Osmanlı lirası verecektir.

9-Kâlhâne sahibi yukarıdaki maddelere, özellikle 7. Maddede belirtilen defterleri zamanında teslim etmezse, 5 adet Osmanlı lirasından 20 liraya kadar ceza verecek. Tekrarı halinde Maden İdaresi kâlhâneyi geçici olarak kapatacak. Üçüncü defa aynı hareket tekrarlanırsa, kâlhânenin ruhsatı iptal edilecek.

10-Kâlhânenin inşası için verilen fermanın teslim tarihinden itibaren bir sene içinde yapıma başlanmazsa veya inşaat bittikten sonra 2 sene boyunca kâlhâne işletilmezse,

¹⁸⁷ Karaman, a.g.m., s.68-69.

belirli bir süre verilecek. Bu süre sonunda yine işletilmezse, kâlhânenin fermanı iptal edilecek.

Abraham Todoridi ve ortakları bu madene kalhane ve çeşitli yatırımlar yapmakla madenden büyük karlar elde etmişlerdir. Daha sonra 1873 yılında ortaklardan Todoridi, maden ocağındaki 4.500 sterlin (495.000 kuruş) değerindeki hissesinin tamamını ortağı David Savalan'a satmıştır.¹⁸⁸ Bu yeni anlaşma için imzalanan şartname maddeleri ise özetle şöyleydi:¹⁸⁹ “Üç nüshalık maden haritası ve imtiyaz sahibinin imalat ve vergilerin şeklini beyan eden belge düzenleyecek, arazide yeniden yol, kuyu ve baca açmak gerekirse mültezimin ilgili kurumlardan izin alması gerektiği, zikrolunan madenin anlaşmalarda geçen yeri ve imalatından başka yeni bir şubenin açılması lazım olduğu zaman izin alınması gerektiği, mültezim üretim dolayısı ile araziye ve sahiplerine zarar verirse zararı karşılayacağı, bu madenlerin içinde açılan menziller arazinin dışındaki çevre araziye zarar verecek imâlat yapılırsa hükümet mühendisinin layihası veya mahalli hükümetin kararı üzerine mültezimin zararı ödeyeceği, madendeki imâlat işlerinin su yolları, bent, çeşme, karayolu ve demir yollarına yüz elli metre uzaklığında icra edilmesi gerektiği, arazi üzerinde açılmış olan kuyu ve mağaralar terk edilir veya düzeltilmesi gerekirse maden idaresinin göstereceği usûl üzerine masrafları mültezim tarafından karşılanmak üzere giriş ve çıkışlarının doldurulup kapatılacağı, imâl olunacak simli kurşun madeninin bitişiğindeki sınırında başka cins maden bulunduğu takdirde iki madenin biri diğerine karışır ise sınırın sonunda bulunan maden yataklarından bir miktar mahalın zarar gören diğer tarafa terk ettirileceği, madenin ihalesinde belirtilen sınırlar içinde demiryolu geçirilecek olursa ve kamu yararına yol vs. şeyler inşa edilecek olursa mültezimin itiraz ve tazminat talep edemeyeceği, ancak maden yataklarının giriş ve çıkışları üzerinden yol vs. geçerse o zaman doğacak zararın bağlı olunan yerel mahkemenin kararı üzerine icâb eden taraftan karşılanacağı, mültezimin bu madenlerden çıkaracağı cevherin miktarını açıkça yazdığı cetvel ve defteri takdim edeceği, mültezim önceki maddede yazılmış olan hesap cetvellerini teslim etmediği halde bir yüzlük altından beş yüzlük altına kadar nakit olarak ceza ödeyeceği ve mezkûr cetvellerde hasılatını noksan göstermiş olur ise kaçak olan

¹⁸⁸ Saylan, a.g.m., s. 629.

¹⁸⁹ Saylan, a.g.m., s.632.

miktarın vergisini iki kat olarak ödeyip ve ayrıca ceza mahkemesinde yargılanacağı, mültezimin bu madenlerden çıkarıp ihraç edeceği cevheri Giresun iskelesine nakl ile orada gümrük vergisi ve rüsum-u nisbiyesini belirtip öder ise hasılatını istediği mahallere nakl etmeye vakıf olup aksi taktirde hareket eder ise imtiyazın feshedileceği, ismi geçen madenin fermân-ı alisine eklenen bu şartnamenin hükümleri maden nizamnamesi hükümlerine göre tanzim edildiği ve mültezim tarafından kabul ve tasdik edilmiş olduğu için mültezim tarafından belirtilen şartlara aykırı hal ve hareket edilmeyeceği ve Osmanlı Devleti'nin kanun ve nizamlarına tamamıyla uygun hareket edileceği” gibi hususlar yer almaktadır.

Şartname ve ruhsatnâme maddeleri incelendiğinde, hem kâlhâne sahibinin hem de devletin zarar görmemesi için azâmi dikkat gösterilmekle herşey hukuki teminat altına alınmıştır.

Daha sonra ise madenin işletmesini Asia Minor Mining Company isimli bir İngiliz şirketi almıştır. Asia Minor Mining Company maden imtiyazını elde ettikten hemen sonra 1881 senesinin Ağustos ayında çalışmalarına başladı.¹⁹⁰ Yerli işçilerin yanında Avrupa'dan nitelikli işçilerde getirilerek Licese'de bir maden kasabası kuruldu.¹⁹¹ Günde üç yüz ila beş yüz kişinin çalıştığı madenden salnameye göre günlük 7 ton, maden müdürünün verdiği bilgiye göre ise 9 ton cevher çıkarılmakta ve işlenmektedir.¹⁹² Licese maden ocağının çok verimli olduğunu ve buradan büyük kârlar elde edildiğini zikreden Saylan da şunları aktarmaktadır:¹⁹³ *“Maden ocağından senelik ortalama 16.000 ton civarındaki ham cevher çıkarılıyordu. Bu cevherden ortalama 1.400 ton simli kurşun elde ediliyordu.(DCRTF 1886, 4-5) Örneğin, 1887 senesinde 14.270 ton ham cevherden 1.403 ton, 1888 senesinde 16.935 (¾) ham cevherden 1.473 (¼) 1891 senesinde 17.235 ton ham cevherden 1.039 ton simli kurşun elde edilmişti. Rakamlara bakıldığında her sene çıkarılan ham cevher miktarı artarken üretilen simli kurşun miktarının azaldığı görülmektedir. Bu durum madenin veriminin her geçen yıl daha da düştüğü anlamına gelmektedir. Ancak bu haliyle bile maden ocağı, Gümüşhane'deki simli kurşun madenlerinden daha fazla gelir*

¹⁹⁰ Saylan, a.g.m., s.633.

¹⁹¹ Saylan, a.g.m., s.633.

¹⁹² Hamdi Özdiş, Efsaneler, Gerçekler ve Yerel Siyaset Pratiği: “Eşkıya Micanoğlu Hüseyin”, *Kebikeç*. Sayı: 34 s.65.

¹⁹³ Saylan, a.g.m., s.634.

sağlamaktadır.”

Bölgede madenciliği olumsuz etkileyen faktörlerden birisi de eşkıyalık faaliyetleridir. Asia Minor Mining Company isimli İngiliz şirketi Licese simli kurşun madenini işletirken Micanoğlu çetesi şirkete büyük sorunlar çıkarmıştır. Micanoğlu, taşımacılık yapan katırcıları tehdit etmekle ve katırlarını öldürmekle kalmamış, şirket müdürü Twelvetrees'e bir de tehdit mektubu göndermişti.¹⁹⁴ Mektup ise şöyledir.¹⁹⁵

“Bu kerre zât-ı âlilerinize mahsûsen selam ederim. Kaldı ki sizler beş on seneyi mütecâviz madenci olduğunuz malum ve bendeniz de beş-altı seneden berü eşkıya olduğum beyan ol-cihet şimdiye kadar sizlere bir kusur getürmüş olmayub Licese isnadından dolayı karındaşım Mehmed ile Süleyman yirmi mâhı mütecaviz taht-ı tevkifde kalub bî-gayri hak halbuki bendeniz ile muhacir Küçük Hüseyin olduğu hepimize malumdur. Kaldı ki şimdiki halde sizlerden şu kadar çok rica ederim bu iki karındaşlarımı mahpusdan çıkarub kendünüze zabtiye idüb iskân itmenizi matlûb ederim. Her kaç lira altun mesarîf ederseniz bendenize beyan edesin. Onbeş güne kadar çıkarırsanız bendenize de iki bin altun vermiş kadar hükmü vardır. Ve eğer bu işe gayret itmezseniz evvela canınıza saniyen cevherine dahi Uzundere'den gelen şeylerine dahi Karagöl'den giden suya bu tahrir ile himam şeylere mânî-i şer'î olacağım malumunuz olsun. Kaldı ki sizlere on beş gün mühlet cevabınızı isterim. Bu işe gayret itmedikten sonra sizlere daha rahatlık yokdur. Katırcınızı işletmem. Her bir cihet kötülük ederim. Sonra bendenize beyan eylemedin dimiyesiniz. İrade[ye] muntazırım. Eşkıya-yı Giresun Keşap Micanoğlu Hüseyin Efendi (Y.PRK.EŞA, 6/1) ”

Görüleceği üzere Micanoğlu, Twelvetrees'ten kardeşlerinin hapisten çıkması için girişimde bulunmasını istemiştir. Hapisten kurtulunca da kendi yanında istihdam etmesini istemiştir. Kardeşlerinin yakalanması ise maden baskınında olmuş ve Ayhan Yüksel olayı şöyle nakletmektedir:¹⁹⁶ “Micanoğlu, haraç aldığı böyle büyük bir maden cevheri işleyen fabrikaya baskın yapmıştır. Bu baskını Micanoğlu ile Muhacir Küçük Hüseyin yapmasına rağmen, hükümet kuvvetleri Micanoğlu'nun kardeşi Mehmed ile Süleyman'ı yakalamışlardır.” İsteklerinin kabul edilmemesi halinde ise işletmeye zarar vereceği canına kastedeceği şeklinde tehditlerde bulunmuştur.

¹⁹⁴ Saylan, a.g.m., s.636.

¹⁹⁵ Özdiş, a.g.m., s.68.

¹⁹⁶ Ayhan Yüksel, *Giresunlu Ünlü Eşkıya Micanoğlu*, Doğu Karadeniz Araştırmaları, İstanbul 2013, s.119.

Twelvetrees İngiliz konsolosu Longworth'e durumu bildiren mektuplar yazacak ardından da Longworth konuyu Londra'ya aktaracaktır.¹⁹⁷ Ayrıca konsolos Trabzon valisi Sururi Efendi'ye ve İstanbul'a, Sultan Abdülhamid'e, Dahiliye ve Hariciye Nezaretlerine konu hakkında mektuplar gönderecektir.¹⁹⁸ İngiliz hükümetinin Osmanlı hükümeti nezdinde yaptığı girişimler netice vermiş ve Dâhiliye Nezâreti'nden Sivas Vilayetine 22 Haziran 1303 (6 Temmuz 1887) tarihli yazı müsveddesinden anlaşıldığına göre “*madenin müdürünü tehdit eden ve cevherin Trabzon'a nakline engel olan*” Micanoğlu'nun takibine çıkılmış, hatta muhbir de kullanılarak Şebinkarahisar'da Bandıra Köyü'nde kaldığı tespit edilmiştir.¹⁹⁹ Yapılan takibatla 20 Temmuz 1887 tarihinde Micanoğlu yakalandı.²⁰⁰ Ancak Micanoğlu kaçmayı başardıysa da takibat devam ettirildi ve Micanoğlu çatışmada öldürüldü.²⁰¹ Micanoğlu bölgede efsaneleşmiş ve türkülere de konu olmuştur.

Ayrıca Şebinkarahisar'daki madenler ile ilgili Cumhuriyet arşivlerinde de kayıtlar vardır. Şebinkarahisar'da Mustafa Fazıl Paşa varislerinin ellerinde bulunan simli kurşun madeni imtiyazının iptali isteği²⁰² ve Şebinkarahisar'ın Sobak ve Katıralanı Köyleri'ndeki simli kurşun madeni imtiyazının feshine²⁰³ dair kayıtlar bulunmaktadır. Buradan da anlaşılacağı üzere madenlerin imtiyazı Cumhuriyet dönemi öncesinde verilmiştir.

Şebinkarahisar Sancağı'nda çıkan simli kurşun madeninin işlenmesi için Giresun'un tercih edilmesinin en büyük sebebi hiç şüphesiz, deniz ulaşımının olmasıdır.²⁰⁴ Denizyolu ulaşımının tercih sebebi ise karayolu ulaşımına göre daha güvenli, basit ve ekonomik oluşudur. Zaten Osmanlı Devleti ana karayollarını genelde iskelerle bağlantılı şekilde yapmış ve Giresun'un ilk karayolu Şebinkarahisar karayoludur.

¹⁹⁷ Özdiş, a.g.m., s. 70.

¹⁹⁸ Özdiş, a.g.m., s. 70.

¹⁹⁹ Yüksel, a.g.m., s.120.

²⁰⁰ Saylan, a.g.m., s.638.

²⁰¹ Saylan, a.g.m., s.638.

²⁰² 14/10/1928 - 19126 30.10.0.0 175.209.15.

²⁰³ 26/06/1929 - 8186 - 30.18.1.2. 4.37.13.

²⁰⁴ Karaman, a.g.m., s.69.

8. TİREBOLU'DA MADENCİLİK

Tirebolu II. Abdülhamit döneminde Trabzon vilayetinin kazası olmakla 1920'li yıllarda Giresun'un müstakil olmasına kadar Trabzon'a bağlı olmuştur. Tirebolu stratejik açıdan kadimden beri büyük öneme haiz olmuştur. Bunda Doğu Anadolu, İç Anadolu ve İran'ın Karadeniz bağlantısını sağlayan önemli ve stratejik bir liman olması etkili olmaktadır. Ayrıca İran vasıtasıyla tarihi İpekyolunu'da Karadeniz'e bağlayan önemli bir ticaret merkezidir.

Tirebolu eski dönemlerden beri çeşitli madenlere sahip olmakla bunların nakli, ihracı ve diğer maden ihtiyaçlarının ithali hususunda zorluk yaşamamıştır. Ancak Osmanlı Devleti'nde madenciliğin yeterince gelişmemesi yerel madencilik sektörünü de menfi olarak etkilemiştir. Bu hususta devletin finansal gücü, madencilikte کافی derecede ihtisaslaşmamış oluşu ve ilgili dönemin sanayileşmemiş düzenini doğru telakki etmek elzemdir.

Tirebolu madenciliği savaşıardan da etkilenmiştir. Stevens, bölgedeki madenler ile ilgili olarak, Kırım Savaşı sırasında iş gücü ve yakacak ihtiyacı için Tirebolu madenlerinin terk edildiğini, şimdilerde yeniden açılacaklarına dair bir belirsizlik bulunduğunu ve bu madenlere gerektiği kadar ilgi gösterilirse ülke için önemli bir unsur olabileceklerini yazmaktadır.²⁰⁵ Fakat ilerleyen yıllarda bu madenler kiralanmakla, 1860 yılında kiralanın Eserli bakır madeninden ise 150.000 okka bakır, 27.000 okka kurşun ve 30 okka yıllık gümüş elde edilmektedir.²⁰⁶ II. Abdülhamit döneminde bölgede bakır, kurşun, demir, gümüş ve kömür gibi madenler tespit edilmiş ve çeşitli vasıtalarla işletilmiştir. Ayrıca bakır, kurşun, altın, demir ve gümüş madenleri mezkûr dönemden önce de bölgede tespit edilmiş ve bazıları muhtelif dönemlerde işletilmiştir.

Sife, Oğurca ve Keban'da simli kurşun-bakır madenleri, Lahnaz, Kirlek, Kızılkaya, Karalar, Karaerik ve Ağlak Nahiyelerindeki madenler 1904 yılında ihale usûlü ile ecnebi sermayedarlara tevdi edilmiştir. Bazı madenlerin işletmesi de yerel sermayedarlara verilmiştir. Bu işletmelerden iktibas edilen hasılatın bir kısmı yerel ihtiyaçlarda kullanılmış, bir kısmı da iç pazarlara ve dış ülkelere ihraç edilmiştir.

²⁰⁵ Yılmaz, a.g.m., s.530.

²⁰⁶ Yılmaz, a.g.m., s.176.

Görüleceği üzere zikredilen yerlerin çoğu II. Abdülhamit döneminde daha mamür olmakla bugün dahi Tirebolu uhdesindedir. Bu tarihi realiteye istinaden Tirebolu'da altın ve gümüş madenlerinin istihsal edildiği de aşikardır.

II. Abdülhamit dönemindeki madencilik faaliyetleri konumuz olsa da Tirebolu'da bu madenlerin birçoğu daha önceleri faal ve metrûk maden arazisi olup Abdullah Saydam'ın naklettiğine göre Ticaret nazırı İsmail Paşa 1850'de bu bölgeyi gözlemleyip Tirebolu'daki madenleri şu şekilde rapor etmiştir:²⁰⁷

Tablo-8: Ticaret Nazırı İsmail Paşa'nın 1850 Yılındaki Raporunu Gösterir Tablo

Tirebolu-İseli	Bakır	Halen faal olup ancak iyi işletilememektedir.
Tirebolu-Kân	Gümüş	Mağarasını su bastığından metrûk haldedir.
Tirebolu-Çuftrak	Gümüş	Metrûk
Tirebolu	?	Maktûan işlettirilmekte ise de içinde zehirli gaz oluşmuştur.
Tirebolu-Ağalık	?	Masrafını karşılamıyor.
Tirebolu-Lazası (?)	Bakır	Halen faal ise de ıslaha muhtaçtır.
Tirebolu-Küllük	?	Masrafını çıkaramadığından 5-10 seneden beri metrûk.
Tirebolu-Kızılkaya	Demir-Bakır	Halen faal ise de ıslaha muhtaçtır.

Kaynak: Abdullah Saydam, Ticaret nazırı İsmail Paşa'nın 1850 Yılındaki Raporu

Abdullah Saydam Paşa'nın sorunları gidermek için teklif ettiği çözümü de şöyle nakletmektedir: *“Su baskınına karşı ocakların fiziki yapıya göre açılması, mağaralardaki suyun dağın alt taraflarından açılacak kanallarla atılması, gazın ise dağın tepesinden açılacak bacalarla temizlenmesi, ayrıca madenciliğin ilmi-fenni esaslara uygun olarak yapılabilmesi için Avrupa'dan Bolini gibi mühendislerin getirilmesi, özel bir memur tayin edilerek ocakların sürekli kontrol altında tutulması, maden çıkarılması amacına yönelik şirketler kurulması gibi.”*²⁰⁸

Görüldüğü üzere Tirebolu maden açısından gayet zengin olmakla ülkenin sanayileşmemiş olması hasebiyle madenlere (dolayısıyla hammaddeye) yeterince önem verilmemesi, madencilik sektörünün toplum bazında rağbet görmemesi ve teknolojik olarak ülkenin geri kalmışlığı nedeniyle madenleri de atıl kalmıştır. Ayrıca madencilik alanında ihtisaslaşmanın çok zayıf olması, maden çıkaracak ve işleyecek

²⁰⁷ Abdullah Saydam, “Osmanlı Madenciliği ve XIX. Yüzyılın Ortalarında Trabzon'daki Maden Ocakları”, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, S.6, Samsun 1991, s.262-263. Başbakanlık Arşivi, İrade-i Dahiliye No:14318.

²⁰⁸ Saydam. a.g.m., s.262-263.

şirketlerin yokluğu maden mühendislerinin olmayışı gibi nedenlerde durumun vehametinde etkilidir. Maden Nizamnameleriyle birçok sorun giderilmeye çalışılmış ise de sermayenin ve mühendislerin çoğu Avrupa menşeli olduğu için milli maden şirketleri oluşturulamamış yabancı şirketler ve sermayedarlar ise sömürgeci ruhla hareket etmişlerdir. Sömürgeci zihniyette hareket edildiği için çalışmalar yüzeysel olmuş, cevheri hemen çıkarmak gayesiyle hızlı hareket edilmiş ve madenler tahrip edilmiştir. Tirebolu'da daha sonra da çeşitli madenler keşfedilmiş ve ihale usulüyle yerli ve yabancı maden işletme gücü olan sermayedarlara verilmiştir.

Trabzon Vilayeti Salnamelerine göre Tirebolu'daki bazı madenler hakkında verilen bazı bilgiler şu şekildedir:²⁰⁹

Bakır 7-Karaerik, Ağlak, Lahnas, Kızılkaya, Kariler, Kirlik ve Eskirlik isimlerinde meşhur madenlerdir hala metrûk olup imaline talip zuhur etmiştir. Bunların evvelki dördünden çıkan bakır milhiyatını içeren suları muhafaza için yapılmış olan havuzlardan evvelki ikisine ahali tarafından demir vaz' olunarak münasebat-ı kimyeviye ile hasıl olan bakır kâl furunlarında ayrıştırılıp Avrupa'ya nakil olunmaktadır.

Bakır 2- İsrail ve Karakaya namında iki adet madendir mültezim uhdesinde ise de metrûkdur ve bunlardan çıkan sulardan dahi ahali bakır alır.

Bakır 1- Silve isimli yerde büyük bir maden olup bazı kişiler tarafından işletilir.

Bakır 9- Kiç Karyesi'nde ve Hızırılan Dağı'nda Çatalarmut ve kaza-yı mezkûr yaylasında Eğirikar isimli yerde ve Bozerhan, Kızılot, Dere, Fırat, Şelkemcik ve Kan isimlerinde olup metrûkdurlar.

Demir 5- Kütyan Köyü'nde vaki nehr-i caride ve Kiç Köyü'nde ve Kidikilise Köyü'nde ve kasabaya dokuz saat mesefede Boynunyayla isimli yerde ve kasabaya on dört saat mesafede Ağaçaşısı isimli yerdeki madenlerin evvelki dördünden ahali bir miktar demir imal ederler beşincisi metrûktur.

Kurşun 1-Kasabaya yarım saat mesafede Harşit Deresi'nde olup metrûktur.

Kömür 1-Ortacamilik Karyesi'nin güney tarafında bulunup metrûktur.

Kayıtlardan görüldüğü üzere Tirebolu'nun birçok bölgesinde çeşitli madenler bulunmakta bir kısmı işletilirken bir kısmı atıl durumdadır. Bakır madeninin 13 ayrı

²⁰⁹ TVS., 1881, s.179-180.

köy ve ocakta çıkarıldığı nazara alındığında Tirebolu'nun bakır madeni yönünden oldukça zengin olduğu görülmektedir. Ayrıca tüfek içinde ateşleme araçlarından olan tüfek çakmağı ve makas imal edilip Tirebolu'da ve diğer yerlerde satılmıştır. Tirebolu kasabasında kağıt mikrazı ve tüfenk çakmağı imal olunup kasaba içinde ve bazan Canik taraflarına gönderilip satılır.²¹⁰ Tirebolu'da taş ocakları da işletilmekte olup istihsali ve varidatına dair bilgiler mevcuttur. 1903 Trabzon Vilayeti Salnamesi'nde Tirebolu'da taş ocaklarından 987 kuruş 10 para gelir hasıl olduğu yazılıdır.²¹¹

Ayrıca bakır madeninin ayrıştırılıp işlenerek Avrupa'ya nakledildiği de kayıtlarda mevcuttur. Ayrıca Tirebolu limanından maden ihracatı yapıldığı gibi maden ithalatı da yapılmıştır. Tirebolu limanının kadim ve iktisadi güce haiz olduğunu zikretmiştik. Deniz taşımacılığında bazı vasıtaların Tirebolu'da inşa edildiği sabittir. XX. yüzyıl başlarında Tirebolu'da sadece sandal ve kayık yapılyordu.²¹² XIX. yüzyıl sonlarında Tirebolu iskelesine mensup büyük küçük 1.098 tonilato hacminde 122 yelkenli gemi vardı.²¹³ 1903 tarihli Trabzon Vilayet Salnamesinde Tirebolu limanından 4.468.200 kuruşluk ithalat, 5.036.240 kuruşluk ihracat yapıldığı kayıtlıdır.²¹⁴ Aynı kayıta ithal edilen malların bir kısmı maden ve madeni eşyalar olmakla demir, bakır, çelik çivi, petrol gazı ve madenlerden imal edilmiş malzemenin de ithal edildiği mevcuttur. 1904 tarihli salnamede ise demir, bakır ve diğer madenler adıyla 557550 kuruşluk ve mamül maden olarak da 28800 kuruşluk ithalat yapıldığı kayıtlıdır.²¹⁵ Çıkarılan madenlerin ihracı az olmakla hammadde olarak ihraç edildiği ve işlenmiş madeni ürünler ithal edildiği kayıtların tetkikinden anlaşılma ile yerel ve milli sanayinin zayıf olmasının madenciği de olumsuz etkilediği anlaşılmaktadır. Ayrıca Tirebolu'nun merkezi bir konumda olması ve limanının önemli olması iç pazarın dışa açılış noktası dışardan gelen malların da dağıtım noktası olmasında etkili olmuştur. Yani ithal edilen ürünlerin çevredeki kaza ve nahiyelerine nakledilmiş olması ve ihraç edilen ürünlerin bir kısmının da çevreden temin edilmiş olması da muhtemeldir. Ayrıca Tirebolu limanı haricinde mal sevkiyatı için Tirebolulu girişimciler, Trabzon gümrüğünü de kullanmışlardır. Trabzon

²¹⁰ TVS, 1876, s.278.

²¹¹ TVS, 1903, s. 482-483.

²¹² Faruk Sümer, *Tirebolu Tarihi*, Trebolu Kültür ve Yardımlaşma Derneği Yayınları. İstanbul 1992, s. 135.

²¹³ Sümer, a.g.e., TVS, 1902-1903, s. 194.

²¹⁴ TVS, 1903, s.468.

²¹⁵ TVS, 1904, s. 424.

gümrüğüne uğrayan Trabzonlu tüccarlar haricinde Tirebolu ve Elgülü/Görelili olanlar ağırlıkta olmak üzere Giresunlu girişimciler 13 kez Trabzon Gümrüğünde kayda girmişlerdir.²¹⁶

Bazı kayıtlarda bakır üretimiyle ilgili bilgiler de mevcuttur. “Tirebolu kazısında Ağalık ve İsrail isimli bakır madenlerinde bir nevi maden suyu olup bu su için eskiden beri taraf-i miriden yaptırılmış olan havuzlar içerisine eski ve çürük demir ve çevgan tabir olunur hışır demir konulup on beş gün sonra mezkûr hışır eriyip kum olarak badevvel kum kalkerinde izabe edilerek ondan halis bakır hasıl olur.”²¹⁷

Tirebolu'da zengin bakır madenine malik olan diğer bir maden ise İseli/İsalı bakır madenidir. Yukarıda devletin verdiği imtiyazları tahlil ederken Saylan'dan naklettiğimiz “Trabzon Vilayet Salnameleri incelendiğinde, elimizdeki İngiliz Konsolosluk raporları ve Arşiv belgelerine bakıldığında yüzyılın başında yörede Türk müteşebbis olarak sadece Giresun'un Görele nahiyesinde İsalı bakır işletmelerinin sahibi Muhtar Efendi'nin olduğu görülmektedir.” Yukarıda bahsedilen maden ocağı Saylan'ın bahsettiği bakır madeni olup daha sonra Görele müstakil olunca Görele'ye bağlandığı görülmektedir.

Ticaret Nazırı İsmail Paşa'nın (Saydam'ın aktardığı) raporunda da İseli bakır madeninden şöyle bahsedilmektedir. *"O yörede kain bakır madeninden biri ve belki en zengini Tirebolu Kazasındaki İseli madenidir. Eğer şimdileri haftada yedi fırın işletdirilmekte olduğuna nazaran yılda elli-altmış bin batman nemasın layıkıyla kal ve tasfiye olunmamasına mebni tekrar izabesinde haylinden hayli miktarı tenezzül edegeldiğinden maada birde ücret-i nakliyeden dolayı ziyade masraf vukû bulmakta idüğüne binaen kâl maddesinin evvel emirde gayet temiz ve yolunda yapılmasına dikkat ve ihtimam olunubda bununla beraber bazı teshilat-ı lazıme ve ıslahat-ı mümkünenin kemâ yenbağı icrasına ikdam ve gayret kılındığı halde bu fırınlarla şimdikinin bir misli daha ziyade şey hasıl olacağı ve çünkü o civarlarda bulunan balkanlarda külliyesi orman olmuş ve maden-i mezburun dahi bayağı Ergani madeni gibi mâ'mur bulunmasına göre mezkûr fırınlardan başka birkaç fırın daha*

²¹⁶ Necmettin Aygün, "Osmanlı Devleti'nin Son Zamanlarında Karadeniz'in Güney Kesiminde İktisadi Faaliyetler", *Karadeniz Araştırmaları*, Cilt. VI., Sayı: 23, Güz 2009, s.45.

²¹⁷ TVS, 1877, s.259.

açtırılacak olur ise senevi yüz elli-iki yüz batman temiz neması alınabileceği layıkıyla tahkik olunmuştur".²¹⁸

Paşa'nın raporunda Tirebolu madenleri ile ilgili birçok husus zikredilmekle diğerleri ise şu şekilde zikredilmektedir:²¹⁹

"Tirebolu Kazâsında Kân isminde bir gümüş madeni olup mağarasını su basmak hasebiyle uzun süreden beri bakımsız ve atıl kaldığı Çufrak Nâhiyesi'nde dahi sîm madeni denilen bir maden bulunup pek çok zamandan beri metrûk olduğu rivâyet ve istihbâr olunmuştur.

Ve Tirebolu Kazâsı'nda vâki İrseil madeni eski dönemlerde işletilirmekte ise de mağarası içinde hâsıl olan buğudan dolayı içine girilemediğinden icâbına göre yukarisından bir iki baca açıldığı taktîrce şimdikinden ziyâde bakır ihrâcı mümkün olacağı anlaşılmıştır.

Ve yine adı geçen kazada vâki Ağalık madeni denilen maden masrafını idâre edemediğinden birkaç seneden beri ta'til olunmuş ise de bu senede pek az bir şeyle maktû olarak verilmiş olduğu rivâyet olunmuştur.

Ve yine adı geçen kaza da olup Lazası tabir olunan bakır madeni her ne kadar devâmlı işlettilirmekte ise de bazı mertebe ıslâhatına bakılıp da lâyıkiyla çalışma yapıldığı zaman şimdikinden daha fazla bakır alınabileceği ve yine kazâ dâhilinde Küllük nâmında bir maden bulunup fakat irâdı masrafını korutmadığından beş-on seneden beri alâ hâlihi bırakılmış olduğu istihbâr olunmuştur.

Ve yine adı geçen kazada Kızılkaya denilen bir maden vardır. Bu madenin mağarasında hâsıl olan su havuzlara akıttırılıp o havuzlara külçe demirler atılıp atılan demirler çürüdükten sonra fırında âdeta cevher işlenir gibi imâl olunarak bakır hâsıl olmakta ise de şimdileri yalnız cevheri işlettilirmekte olduğundan belirli yöntemlerle havuzlar içine külçe demirler atılarak çürüdükten sonra işlettilirdiği halde ziyâde bakır hasıl olacağı anlaşılmıştır."

Yukarıda görüleceği üzere Paşa raporunda, İseli Karyesi'nde madenleri eritip ayrıştırmak için haftada 7 adet fırın çalıştırıldığı, ancak yeterli olmadığı, daha iyi imkanlar sağlanırsa daha verimli olacağı, madenlerin nakliye masrafının yüksek olduğu, Kân isimli gümüş madenini ise su bastığı , suyun tasfiye edilmediği için

²¹⁸ Saydam, a.g.m., s.266.

²¹⁹ Saydam, a.g.m., s.266-267-268.

madenin atıl kaldığı, Çufrak sim madeninin ise terk edilmiş olduğu , İrseil (İsrail) isimli bakır madeninin faal olmasına karşın gaz vb. şeyler nedeniyle işletilemediği, baca açılması gerektiği, Ağalık isimli yerdeki madenin masraflarının finanse edilemediği için işletilmediği, Lazası madeninin ise kötü işletildiği ancak ıslah edilirse verimli olabileceği ve Kızılkaya isimli madenin ise demir ve bakır gibi madenlerin imal edildiği ve daya iyi şartlarda imâl edilebileceği gibi hususlara dikkat çekmekle madenlerin verimli şekilde işletilememesinin sebepleri üzerinde durmuştur.

II. Abdülhamit döneminde mezkûr raporda ve salnamelerde zikredilen madenlerden Tirebolu'da bazı tarihlerde verilen imtiyazlar şu şekildedir :²²⁰

Tablo-9: II. Abdülhamit Dönemi'nde Tirebolu'da Verilen İmtiyazları Gösterir Tablo

	Kaza	Nahiye ve Karye	Madenlerin Cinsi	Mültezim	İhale Tarihi	Senelik Vergi
1	Tirebolu	Sife ve Oğurcu	Bakır ve simli kurşun	Sebuh David ve Mösyö Tomas	29 Şaban 1305 (11 Mayıs 1888)	4183
2	“	Kirlek ve Lahnaz ve Eski Kirlek	Bakır ve simli kurşun	Sebuh David ve Mösyö Tomas	“	6603
3	“	Keban	Simli kurşun ve Bakır	Sebuh David ve Mösyö Tomas	“	3328
4	“	Karalar ve Karaerik ve Ağalık	Bakır	Sebuh David ve Mösyö Tomas	“	6513
5	Tirebolu, Görele, Kürtün	Tirebolu, Görele, Kürtün	Simli Kurşun ve Bakır	Sebuh David ve Savan Tomas	“	6705

Kaynak : 1904 Trabzon Vilayeti Salnamesi

Görüldüğü gibi 1904 yılındaki salnamede bakır ve simli kurşun madenlerinin işletme ruhsatları verilmiş olduğu yazmakla bu süreçte eskiye nazaran daha sistematik ve düzenli çalışıldığı aşikardır. Çünkü bu madenlerin müzayede ve ihaleye çıktığı daha önceki salnamelerde de yazılıdır. Madenlerin çoğunun cevher yönünden orta derecede olduğu bazılarının zengin olduğu, bunların işletmeye değer olduğu ve ekonomik getiri sağladıkları da sabittir. Cumhuriyet arşivlerinde de Tirebolu'daki madenlere ve maden imtiyazlarına ilişkin kayıtlar aşağıdaki gibidir.

²²⁰ T.V.S., (ilk 4 tanesi) 1904, s.444, A.DVN.MKL 30/3 (5.madde), s.1.

Tablo-10: Cumhuriyet Arşivlerinin Kayıtlarına Göre Tirebolu'da Verilen Bazı Maden İmtiyazları ve İmtiyazların Nihai İşlemleri Hakkında Tablo

1	Tarih : 26/5/1909 Sayı : 65 Dosya : 4744 Fon Kodu : 310..10.0.61 Yer No : 2506.3375..0.	Giresun Harkköy'de Şevki Efendi'ye verilen Bakır madeni işletme ruhsatı.
2	Tarih : 26/5/1909 Sayı : 66 Dosya : 4743 Fon Kodu : 310..10.0.61 Yer No : 2507.3376..0.	Giresun Kuzgun ile Ketençukur'da Bandeli'ye verilen Bakır madeni, Kurşun madeni, Manganez madeni ve Çinko madeni işletme ruhsatı.
3	Tarih : 7/3/1920 Sayı : 141 Dosya : 11 Fon Kodu : 310..10.0.61 Yer No : 2512.3395..0.	Giresun Kızılelma, Gebeş ile Çanakçı'da Ahmet Turan'a verilen Bakır madeni, Kurşun madeni, Manganez madeni ile Çinko madeni işletme ruhsatı.
4	Tarih : 8/6/1933 Sayı : 14540 Dosya : 195-60 Fon Kodu : 30..18.1.2 Yer No : 37.44..1.	Giresun'un Bada, Eldeçivil ve Bugalı köylerinde demir ve manganez madenleri arama ruhsatnamesinin Mahmure'ye satılması.
5	Tarih : 10/6/1930 Sayı : Dosya :19130 Fon Kodu : 30..10.0.0 Yer No : 175.210..1.	Giresun'un Hark köyündeki bakır madenine ait imtiyazı feshedilen Kırzade Şevki Bey'in kanuni süresi içinde itiraz dilekçesi vermediği.
6	Tarih : 3/9/1930 Sayı : 9925 Dosya : 192-66 Fon Kodu : 30..18.1.2 Yer No : 13.60..9.	Giresun'un Tirebolu kazası Hark köyünde bakır madeni imtiyazının feshedilmesi.
7	Tarih : 8/6/1933 Sayı : 14540 Dosya : 195-60 Fon Kodu : 30..18.1.2 Yer No : 37.44..1.	Giresun'un Bada, Eldeçivil ve Bugalı köylerinde demir ve manganez madenleri arama ruhsatnamesinin Mahmure'ye satılması.
8	Tarih : 22/3/1948 Sayı : 3/7242 Dosya : 67-6 Fon Kodu : 30..18.1.2 Yer No : 116.22..15.	Cemal Eriş, Hayri Ögelman ve Selahattin Ögelman'ın Giresun ili Tirebolu Civil, Bada ve İlegür köylerinde manganezyun aramak isteyen taleplerinin reddi.
9	Tarih : 1/7/1967 Sayı : 8446 Dosya : 6472 Fon Kodu : 30..18.1.2 Yer No : 208.48..9.	Tirebolu'ya bağlı Arslancık köyü civarında bulunan bakır, kurşun ve çinko ile pirit madeninin, işletme imtiyazının Etibank Genel Müdürlüğü'ne verilmesi.
10	Tarih : 3/8/1967 Sayı : 8642 Dosya : 6471 Fon Kodu : 30..18.1.2 Yer No : 209.58..5.	Giresun'un Köseler köyü civarında bulunan bakır, kurşun ve çinko ile karışık madenin işletilmesi imtiyazının Etibank Genel Müdürlüğü'ne verilmesi.
11	Tarih : 30/5/1973 Sayı : 1187 Dosya : 555 Fon Kodu : 310..10.0.28 Yer No : 1209.1712..0.	Giresun Eynece'de Galen Madencilik ve Tic. Ltd. Şti. ile Etibank Genel Müdürlüğü'ne verilen Bakır, Çinko ve Kurşun madeni işletme ruhsatı.
12	Tarih : 29/9/1975 Sayı : 1603 Dosya : 6495 Fon Kodu : 310..10.0.28 Yer No : 1212.1715..0.	Giresun Tirebolu'nda Demir Export A.Ş.'ne verilen Çinko madeni işletme ruhsatı.

Kaynak: Cumhuriyet Arşivleri

Tabloda gösterilen madenlerin birçoğu II. Abdülhamit döneminde de

işletilmiş olmakla bazılarının tarihinde de anlaşılacağı üzere bazılarının işlemleri II. Abdülhamit döneminde yapılmıştır. Cumhuriyet döneminde madencilik politikalarının değişmeye başlaması, 1935'te madenleri işletmek ve değerlendirmek üzere sanayimizin ihtiyacı olan endüstriyel hammaddeyi, enerjiyi üretmek ve bankacılık işlemlerini de icra etmek üzere Etibank kurulunca madenlerin işletme imtiyazları Etibank'a verilmeye başlanmıştır. Tablodan da anlaşılacağı üzere daha sonraları özel sektöre de maden imtiyazları verilmeye başlanmıştır.

8.1. Tirebolu, Danişmend Köyü Bakır Madeni

Tirebolu'nun Danişmend Köyü'nde de bakır madeni olmakla Tirebolu halkından olan ancak İstanbul Galata'da Karakaşoğlu hanında ikamet eden Papadopulo isimli sermayedar bu madeni keşfetmiştir. Papadopulo 1 Mart 1320 (14 Mart 1904) Trabzon Vilayet Meclisi'ne başvurarak araştırma için ruhsatname talebinde bulunmuştur. Ancak hukuki işlemler Maden Nizamnamesine (cari olan 1887 Maden Nizamnamesi) göre yürütüldüğü ve yeni bir maden nizamnamesi için 1887 Maden Nizamnamesinin feshedildiği anlaşılmıştır. Bu durum ona tebliğ edilmekle yeni maden nizamnamesi tesis olana kadar haklarının saklı kalacağı belirtilmiştir. 9 Nisan 1906²²¹ tarihinde yeni Maden Nizamnamesi yürürlüğe girmiştir. Papadopulo 17 Şubat 1322 (2 Mart 1907) tarihinde saklı tutulan haklarını yeniden talep etmek üzere arzual yazmış ise de Danişmend Köyü'nün Görele sınırlarına dahil edildiğini öğrenmiştir. Bu sırada madenlerin ruhsatını Görele'de maden işleten Anastas Lamiryanidi, Militiyadi, Zozopolo ve Goril almışlardır. Ancak bu durumun usul ve yasalara aykırı olduğunu iddia etmiştir. Görele nüfus kayıtlarında da Danişmend'in Görele'ye kayıtlı olmadığı, Görele'den bilirkişi sıfatıyla görevlendirilen memur ve mühendisinde ilgili şahıslara verilen ruhsatında usule aykırı olduğu şeklindeki raporlarıyla 24 Haziran 324 (7 Temmuz 1908) tarihinde Bab-î Aliye başvurmuştur. Bu başvuruda da daha önce başvuru yaptığını ancak Maden Nizamnamesinin tadil edilmesi sebebiyle başvurusunun tehiriyle, haklarının gasp edildiğini ve Danişmend'in Görele'ye uzaklığı gibi sebepler²²² göstermiştir.

²²¹ Mehmet Hakan Sağlam, *I. Tertip Düstûr Klavuzu (1839-1908)*, Tarih Vakfı Yurt Yay. İstanbul 2006, s.212.

²²² ŞD., 3053/80, 24 Haziran 324 (7Temmuz 1908).

8.2. Tirebolu, Harkköy Köyü Kükürtlü Bakır Madeni

Tirebolu'da ihale ile işletmesi verilen diğer bir maden ise, Harkköy Köyü Kükürtlü Bakır madenidir. Osmanlı tebasından Kırzâde Şevki Efendi Harkköy'de bakır, çinko, simli kurşun ve demir madenleri aramak üzere 8 Haziran 1909'da müracat etmiş, 10 Ağustos 1909'da başvurusu kabul edilmiş, ancak maden işine başlayamamıştır. Tekrar müracaatı üzerine 4 Aralık 1910 tarihinden itibaren müddeti bir sene uzatılmış olan 47/44 numaraları ruhsatname ile Şevki Efendi'ye maden çıkarma yetkisi verilmiştir. Madenin cevher numunesi, fen bilirkişisi raporu ve üç adet haritasıyla birlikte maden mühendisliğinden 15 Kasım 1911'de gönderilmiştir. Numunenin % 47 tam ve % 65 küsür kükürt ve % 3 küsür bakırı ihtiva ettiği tahlil memurluğundan verilen raporda belirtilmiş ve bu durumda madenin imale değer nitelikte bulunduğu anlaşılmıştır. Kükürtlü bakır madeni ihalesinin Kır-zade Şevki Efendi'ye verilmesi gereği Şura-yı Devlet Maliye ve Nafia Dairesi'nde müzakere edilerek yazı sureti, gerekli muamele ve kararlaştırılan ihale şartları Madenler Nizamnamesi (Ma'adin Nizamnamesi) hükmüne uygun bulunmuştur. Bununla beraber 22 Mart 1913'te İrade-i seniyye üzerine Kır-zade Şevki Efendi'ye 99 seneliğine imtiyaz verilmiştir.²²³

Cumhuriyet arşivlerinde ise "Tablo-4" te referans numarasını ve kaydını gösterildiği üzere bu madenin imtiyazının feshine karar verildiği ve Kırzâde Şevki Efendi'nin yasal süresinde itiraz etmediği gerekçesi ile 03/09/1930 tarihinde imtiyazın feshedildiği kayıtlıdır.

8.3. Tirebolu, Görele ve Kürtün Madeni Simli Kurşun ve Bakır Madeni

Tirebolu, Görele ve Kürtün kazalarında bakırla karışık olan simli kurşun madenlerinin David Sebuğ ve Tomas Savan'a ihalesine dair 29 Şubat 305 (13 Mart 1890) tarihli vesika²²⁴ elimizde olmakla bu ihale öncesinde emaneten imal ve idare olunan madenler, bu kez ihale yöntemiyle zikrettiğimiz sermayedarlara tevdi

²²³ Beşirli, a.g.m., s.392-393.

²²⁴ BOA, A.DVN.MKL, 30/3, 29 Şubat 305 (13 Mart 1890), s.1.

edilmiştir. İlgili şahıslarla imzalanan maden mukavelenamesi ise şu şekildedir:²²⁵

Trabzon Vilayeti celilesi dahilinde Tirebolu, Görele ve Kürtün Kazaları'nda kain olub bu ihaleden önce devlet tarafından emaneten imal ve idare olunmuş ve sonradan bu usulle işletilemeyince Osmanlı vatandaşı David oğlu Sebuğ ve İngiltere vatandaşı Savan Tomas'a ihale usulüyle imtiyazı verilen arazinin sınırında bulunan Karaburun ve Zozan bakır madenlerinden akan bakır ve eriyiklerin ayrılmadan bu ihaleye dahil olacağı belirtilmiş ve ihale verilmiştir.

Mukavelename: 1- Maden bin iki yüz doksan beş sene-i maliyesinin mart ayının başında doksan dokuz sene müddetle Sebuğ ve Savan Efendilere ihale olunmuştur.

2- Haritada belirli olduğu gibi üç bin beş yüz yetmiş sekiz dönüm arazide kazı ve imalat hakları olmakla arazi kuzeyinde Karaburun Tepesiyle Dadaşdağı Tepesi, batısında Zozan Tepesi, güneyinde Köseleadağı Tepesi ve doğuda Karaburun Tepesinin uzantısı niteliğindeki hat ile çevrilidir.

3- İkinci maddede²²⁶ sınırları belirtilen arazi içinde anlaşmada belirtilen madenlerden başka cins maden tespit edilirse bu anlaşmaya dahil olmadığı için maden nizamnamesinin 35. maddesi²²⁷ gereğince imtiyaz sahipleri veya diğer taliplerine ihale edilebileceği hususunda işlem yapılacaktır.

4- Bu 3578 dönüm arazinin her dönümü için beşer parayı yüz kuruş hesabıyla Osmanlı lirası olarak senelik 447 kuruş 10 para ve Karaburun madeni için %5 rüsûm ve başlangıçta elli Osmanlı altını maktu olarak ödenecektir.

5- Mültezime verilen sınırlar içerisindeki arazi yalnız madenlerin işletilmesi için tahsis edilmiş olup Maden Nizamnamesinin 60. maddesine binaen ilgili arazi dışında mağara ve kuyular açılmayacaktır.

²²⁵ BOA, MV, 31/28, s.1/4, 7 Şubat 1305, (19 Şubat 1890).

²²⁶ Ma'âdin Nizamnamesi, Madde 2: "Ma'âdini asliyeden madûd olan mevadd ziri zeminde arzın derinliğine doğru ya damar ya tabaka veyahut yığın halinde vaki altın ve gümüş ve platin ve civa ve kurşun ve demir ve nühas ve kalay ve çinko ve bismut ve kobalt ve nikel ve krom ve arsenik ve manganez ve antimoan ve aleminyum ve bunlara mümasil mevaddı madeniye ile kehribar ve kükürt ve şap ve grafit ve envai maadin kömürü ve zift ve neft ve asfalt ve petrol ve petrola mümasil sair mevaddı madeniye ve her nevi kıymetli taşlar ve zımpara ve lüle taşı ve borasitli mevaddı müştemil ecsâmı muhtelif ve kaya tuzu ve tuzlu sular ile tabii tuzlu ve bakırlı sular ve sıcak ve soğuk miyahı madeniyeden ibarettir". *Düstur*, 1. Tertip, Cilt VIII., s. 440.

²²⁷ Ma'âdin Nizamnamesi, Madde 35: "Bâ fermanı âli imâl olunacak madenin arazii mahdûdesi dahilinde emri âlii mezkûrun tasrih eylediği maadin ile mahlut olmiyarak sair cins maden zuhur eder ise anın imalı için dahi mevaddı sabıka beyan olunan muamelat icra olunarak başkaca fermanı âli istihsal olunmak lazımdır Böyle bir maden zuhur ile ihraç ve imalı için ruhsat istida olundukta o mahalde maden imal ve ihracına zaten ba fermanı ali mezun olan mültezim müddeti ilân zarfında talib olduğu surette şeraiti mutesaviye ile mucide tercih olunacaktır Fakat mucidlik hakkının temini için işbu nizamnamede münderiç mevaddı ahkamı bunlara dahi şamildir". *Düstur*, I. Tertip, Cilt V., s. 893-894.

6- İhraç olunacak madenden %5 oranında vergi verilecek ya da ürünün rayiç bedelinin vergiye denk gelen kısmı kadar Osmanlı lirası ödeme yapılacaktır. Ürün olarak (aynı) vergi verildiği takdirde ise nakliye masrafı mültezime ait olmak üzere Trabzon iskelesine götürülüp ilgili devlet memurlarına teslim edilecektir.

7- İmtiyazın verilmiş tarihinden itibaren mültezim, bir yıl içerisinde araştırma ve imalata başlamadığı takdirde Orman ve Maden Nezareti mültezimin mazeretini geçerli bulmazsa ihale feshedilecektir.

8- Bu madenlerin vergileri bağlı olunan vilayete nakden ve bedelen ödenmekle, maktu olarak ödendiğinde ise altın olarak belirlenen sürede ödenmesi gerekmektedir.

9- Madenlerin işletildiği ve imalat yapıldığı sürece bir defa olmak üzere ferman harcı olan yüz adet Osmanlı lirasını Maden Nizamnamesinin 38. maddesine²²⁸ istinaden Orman ve Maden Nezareti veznesine yatırılacaktır.

10- Mültezim bütün hususlarda Maden Nizamnamesinin ilgili maddeleri ve şartnameye uyacağını ve anlaşmaya muvafakat edeceğini taahhüt eder.

Görüldüğü üzere madenin sınırları, yıllık vergisi, fesh şartları vs. hemen her şey alenen belirtilmekle beraber üretimin devamlılığı esas alınmıştır. Emanet usulü ile işletilemeyen madenler ihale usulü ile vergi ve fesih gibi şartlar sayesinde daha verimli hale gelmiştir. Ayrıca çıkarılan madenlerin maden üzerinden vergi verilmesi halinde Trabzon iskelesine gönderilmesi maden ithalatı ve ihracatının değerlendirilmesinde Trabzon limanı da dikkate alınmalıdır. Tirebolu limanından da gıda, giyim, maden vs. ithal ve ihraç edildiği de kayıtlarda sabittir.

Görüleceği üzere bu dönemde Tirebolu'da birçok bölgede maden mevcut olup bazı madenler işletilmiş olarak ihracat yapılmıştır. Bazıları uzun bir süre hukuki eksikliklerin ikmalini beklemiştir. Ancak en önemli husus Osmanlı Devleti din, dil, ırk ayrımı gözetmeksizin herkese ihaleler vermiş ve devletin bürokratik vasıtalarını, demokratik telakkilere uygun olarak milletin hizmetine sunmuştur.

Cumhuriyetin ilk yıllarında Giresun Ticaret ve Sanayi Odasının tespitlerine göre Tirebolu'daki madenler şu şekildedir:²²⁹

²²⁸ Ma'âdin Nizamnamesi, Madde 38: "Ma'âdini mekşûfe veyahut metrûkeden olupta devletçe malum ve mukayyed olan madenler ile ihalesi münfesih bulunan madenler maadin idaresi canibinden resmen neşr ve ilan ve icabına göre bir sene müzayedesi icra olunup senelik en fazla vergi veren talibine ihale olunur, vergi ve vazifeleri hakkında diğer madenler gibi işbu nizamname mucibince muamele edilir". Düstur, I.Tertip, Cilt V, s.894.

²²⁹ Giresun, *Ticaret ve Sanayi Odası*, s.255-257.

Tablo-11: Cumhuriyetin İlk Yılarında Tirebolu'daki Madenleri Gösterir Tablo

Mekşuf Madenler		Gayri Mekşuf Madenler	
Günyan	Demir	Kızılırmak	Simli Kurşun Manganez,
Dikenci	Bakır, Simli Kurşun, Çinko, Manganez	Kara kaya	Bakır
Esbiye Andoz	Bakır, Simli Kurşun, Demir, Manganez	Mürsel	Bakır,Çinko, Manganez
Dikmen Taflancık	Bakır, Simli Kurşun, Demir, Manganez	İsrail	Bakır
Yazlık Elmadere	Bakır, Simli Kurşun, Demir, Manganez, Çinko	Kuzkun	Bakır, Çinko, Simli Kurşun
Günyan Kızıl elma	Bakır, Simli Kurşun, Demir, Manganez, Çinko	Adabük	Manganez
Adabük ve Çeğel	Bakır, Simli Kurşun, Demir, Altun, Kömür	İnköy	Manganez, Bakır, Demir, Simli Kurşun
Esbiye	Bakır, Simli Kurşun, Demir, Altun, Kömür	Kızıl Elma	Manganez, Bakır, Demir, Simli Kurşun, Çinko
Güce	Bakır, Simli Kurşun, Demir,	Örücük	Manganez, Bakır, Demir, Simli Kurşun, Çinko
Danışman	Bakır, Kurşun, Manganez	Hark köy	Kükürtlü bakır
Bada Ede Civil	Kurşun, Manganez	Sade göre	Bakır
Boynu Yoğun	Bakır, Simli Kurşun, Demir, Altun, Kömür	Ak köy	Bakır
Dikmen	Bakır, simli kurşun	Sille ve Ağraça	Bakır
Sinanlı ve Manastrı	Bakır, simli kurşun, Manganez	Killik	Bakır
Avculu İregür	Bakır, Simli Kurşun, Demir, Manganez	Keban	Bakır, Simli Kurşun
Yazlık	Demir, Manganez, Krom	Karabörk	Bakır, Simli Kurşun
Sinor	Bakır, Simli Kurşun, Demir, Manganez,	Karalar	Bakır
Köseler	Bakır, Sim, Manganez		
Sakarya	Bakır, Simli Kurşun, Demir, Manganez,		
Orta cami balâ ve zir	Bakır, Simli Kurşun, Manganez, Kömür		
Sinanlı ve Kızıllar	Bakır, Simli Kurşun, Manganez, Krom		
Kara Erik	Bakırlı su		

Kaynak: Giresun, Ticaret ve Sanayi Odası

Cumhuriyetin ilk yıllarında tespit edilen bu kayıtlarda Espiye'nin Tirebolu'ya bağlı olması nedeniyle Espiye madenleri de Tirebolu adı altında incelenmiştir. Giresun ve ilçelerinin maden yakacakları ormanlardan temin edilmiştir. Sahildeki madenler ormanlara uzak olmakla yakacak temini meşakkatli olmuştur. Ayrıca ormanların bilinçsizce tüketilmesi doğaya zarar vermiştir.

9. YOMRAHISAR BAKIR MADENİ

Avusturya tebaasından Sefelder isimli birisi Yomrahisar Karyesi'nde bakır, simli kurşun ve çinko aramak için başvuruda bulunmuş ve Trabzon Vilayet Meclisinin Şuray-ı Devlete göndermiş olduğu 17 Mart 324 (30 Mart 1908) tarihli tahriratda şöyle ifade edilmektedir:²³⁰ *“Dersaadet'de Beyoğlu'nda Siraserviler Sokağında yüz otuz iki numrolu hanede ikamet eden Avusturya Devleti tebaasından banker Lodovik Sefelder namı kimseye Giresun Kazası'na tabi Yomrahisar ve Yağmurca Karyeleri'nde vaki sınırları belirli iki parça arazide bakır ve simli kurşun ve çinko madenleri aramak üzere 14 Şubat 323 (27 Şubat 1908) tarihinde iki adet ruhsatname ita kılındığının kayden anlaşıldığı Meclisi-i İrade-i Vilayetden irade kılınmış olmağla”* araştırmalar neticesinde bakır madeni zuhur etmiştir. Ancak bu ruhsatnameden bir gün önce Sefelder vefat etmiştir.

Trabzon Vilayeti'ne tabi Giresun Kazası'nın Yomrahisar karyesi hududunda bulunan bir tarafı Gümüşlü Tepe namıyla bilinen yerde bakır madeni keşfedildiğinden sözü edilen madenin kanunen müzayedeye konularak ihalesi lazım gelirken Avusturya tebaasından Sefelder adında birisi ile ortaklarına verilen ruhsatnamenin tasdik edildiği²³¹ Orman ve Maadin Nezareti'nin kayıtlarından anlaşılmaktadır. II. Abdülhamit döneminde madenin imtiyazının verildiği kayıtlarda sabit olmakla madenin altmış sene öncesinde de işletildiği, cevherin altın ve gümüş karışık olarak çıkarıldığı ve zengin rezerve sahip olduğu kayıtlıdır. Madenin zengin rezerve sahip olması açık artırma usulü ile ihale edilmesinde etkilidir. Bu sırada Sefelder'in vefat ettiği, maden bölgesinin askeri açıdan ehemmiyeti haiz olduğu, maden bölgesi yakınlarında harabe kale bulunduğu, sınırında Güngüne ormanı bulunduğu, maden mühendisinin burayı keşfe geldiği ve bu hususları nazara almadığı belirtilmiştir.

²³⁰ BEO, 3145/235886.

²³¹ BEO, 3145/235886.

SONUÇ

Giresun, Osmanlı Devleti'nin ve bölgenin maden potansiyeli en yüksek şehirlerinden birisi olmuştur. Vilayet salnameleri ve arşiv kayıtlarından da anlaşılacağı üzere Giresun, Trabzon vilayetinin madenlerce en zengin kazasıdır. Kadim dönemlerden beri Giresun'da madencilik iktisadi ehemmiyeti yüksek bir sektör olmuştur. II . Abdülhamit döneminde Giresun ve çevresinde bakır, simli kurşun, antimon, çinko, şap, manganez, gümüş, demir ve altın madenleri çıkarılmıştır.

Yukarıda izah edildiği üzere Giresun'da çıkarılan madenler hem yerel ihtiyaçlarda kullanılmış hem de diğer vilayetler ve Avrupa'ya nakil edilmişlerdir. Örneğin, Piraziz nahiyesi Abdal suyu manganez madeni, Şebinkarahisar'ın simli kurşun ve şap madenleri, Görele'nin Çimide karyesinde İsalı, Karaburun ve Kırlak isimlerinde olan üç bakır madeninin ham cevher olarak Tirebolu ve Giresun limanlarından Avrupa'ya ihracatı yapılmıştır. Yukarıda bazı kısımlarda maden hasılatının mali verilerini de paylaşmıştık. Ayrıca taş ocaklarından da gelir elde edilmiştir. Trabzon Vilayeti Salnamesinde Tirebolu ve Görele'de taş ocaklarından 529 kuruş kuruş 20 para gelir hasıl olduğu, aynı kayıtlarda Tirebolu ve Görele'nin maden hasılatından elde edilen gelirinde çeşitli vergilerle birlikte 145812 kuruş olduğunu beyan etmiştik. Bazı madenler ve işletmeler yeterli olmadığından Avrupa'dan da maden ithali yapılmıştır. Ancak burada dikkat çeken en önemli husus madenlerin mamül madde olarak ithal edilmesidir. Osmanlı Devleti'nin sanayi bakımından geri kalmış olması yerel ve ulusal servetlerin yeterince değerlendirilememesine neden olmuştur. Madenler ham olarak Avrupa'ya satılıp, işlenmiş olarak geri alınmıştır.

XIX. Yüzyılın ortalarına kadar devlet eliyle işlenen madenler, bu süreçte işletilemez hale gelmiştir. Devlet bu sorunları gidermek için özel teşebbüsü desteklemeye başlamıştır. Avrupa'da sermaye birikimi oluşmasıyla Avrupa'lı müteşebbisler buraya akın etmişler ve imtiyaz alabilmek için siyasi ve hukuki mücadelelere dahi girmişlerdir. II. Abdülhamit yabancı sermayeye karşı olmamakla beraber ekonomiyi koruyacak tedbirleri de almıştır.

Giresun'daki imtiyazların çoğunu da Osmanlı vatandaşı olan Gayrimüslimler

ve yabancılar almışlardır. Yerel sermayedar sıkıntısı sektörü olumsuz etkileyen diğer hususlardandır. Aslında özel teşebbüs devreye sokulmaya başlandığında imtiyazları ilkin yerel müteşebbisler almışlarsa da daha sonra yeni ihtiyaçlara binaen yeni yatırımlar gereği hasıl olunca, imtiyazları yabancı finansörlere devretmek zorunda kalmışlardır. Onlarda kısa sürede büyük kâr elde etmek için aceleci bir tutumla madeni tahrip etmişlerdir. Giresun maden ocakları da bundan nasibini almıştır. Zaten kısa sürede madenin el değiştirmesi ya da ruhsatların iptali olayın mahiyetini özetler niteliktedir.

Madenler istikrarlı bir şekilde işletilememiş ve verilen ruhsatların çoğu zamanla iptal edilmiştir. Bu istikrarsızlığın başlıca nedenleri arasında ulaşım sorunları, yerel finansman sıkıntısı, işçi maaşlarının azlığı, işçilerin tahkir edilmesi, yabancı müteşebbislerin ihale ve imtiyaz alabilmek için bürokratik vasıtaları aracılığıyla yerel ve genel yönetime siyasi ve mali baskıları, teknik kadroların ve teçhizatın eksikliği, iletişim sorunları, bürokratik engeller nedeniyle işlemlerin uzun sürmesi ve bazı bölgelerde eşkiyalık faaliyetleri vb. hususlar vardır. Bu hususların bu şekilde neşet etmesinin en önemli nedeni şüphesiz devletin siyasi ve iktisadi olarak buhranlı bir dönemde olmasıdır. Mezkûr dönemde Giresun'da madencilikle ilgili günümüze nazaran daha çok çalışmalar yapıldığı da söylenebilir. Ancak zikrettiğimiz şartlar nedeniyle istenilen verim elde edilememiştir. II. Abdülhamit'in basiretli siyaseti dahi konjonktörel engelleri aşmaya yetmemiştir.

Diğer bir husus ise madenleri işletmek kal ve izabe edebilmek için ormanları ve diğer doğal kaynakların bilinçsizce tüketilmesidir. Madenler yüksek derecede ve uzun sürede kal ve izabe edildiği için büyük oranda yakacağa ihtiyaç duyulmuştur. Yakacak temin edilen ormanların maden ocaklarına uzak olması zaten meşakkatli olan ulaşımı iyice zorlaştırmış ve daha masraflı hale getirmiştir.

Giresun kadim dönemlerden beri birçok madene sahip olmakla kadim dönemlerde iç kesimlerde geçim kaynağı olan madencilik sektörü II. Abdülhamit döneminde de önemini korumuş, hatta yatırımlar (ağırlıklı özel sektör) ve maden hukuku alanındaki gelişmeler artmıştır. Kadim dönemlerde Giresun limanından ihraç edilen gümüş ve bakır gibi madenler mezkûr dönemde de ihraç edilmiştir. Ancak imparatorluğun içinde bulunduğu siyasi iktisadi durum Giresun'un madencilikten

yeterince yararlanmasını engellemiştir. II. Abdülhamit döneminde Giresun'un hemen her ilçesinde maden arama ruhsatları verilmiş, çeşitli maden ocakları açılmış ve çoğunluğu yabancı sermayedarlara ihale usulüyle tevdi edilmiştir.

Diğer bir husus ise mühendis ve işçi ithalidir. II. Abdülhamit döneminde yukarıda da zikrettiğimiz mukavele ve şartnamelerde yerel halktan başkasının çalıştırılması yasaklanmışsa da bazan teknik bilgisi olan işçi de ithal edilmiştir. Mühendislerin hemen hemen hepsi ise Gayrimüslim menşelidir.

II. Abdülhamit döneminde yerel istihdama önem verilmiştir. Burada bölge ekonomisinin gelişmesi hedeflenmiştir. Giresun'un gelişmesi ve bölgenin fiziki silüetinin bozulmamasına da dikkat edilmiştir. Çevre arazilere zarar verilmemesi, verildiği takdirde zararın tazmin edilmesi, yol ve kuyu açılması gerekirse yerel yetkililerden izin alınması, maden arazisi içinden kara ve demiryolu geçmesi gerekirse kamulaştırmaya engel olunamayacağı ancak maden zarar görürse devletin mültezimin zararını karşılayacağı, mazeretsiz olarak madenin işletilmemesi durumunda belirli sürede imtiyazın iptal edileceği gibi hususlar mültezimlerle yapılan anlaşmalarla karşılıklı olarak güvence altına alınmıştır. Ayrıca yapılan anlaşmalarda bölgenin askeri açıdan sakıncalı olup olmadığı da araştırılmış ve imtiyazlar ona göre verilmiştir. Görüleceği üzere hemen her husus ayrıntılı olarak düzenlenmiş ve mültezimlerin hukuki boşluklardan yararlanıp Giresun'a ve doğal olarak devlete zarar vermesine engel olunmaya çalışılmıştır.

KAYNAKÇA**Belgeler****Başbakanlık Osmanlı Arşivi**

Babıali Evrak Odası (BEO), No: 3657/274219.

BEO, 3145/235886

Dâhiliye Mektûbî Kalemi Evrakı (BOA, DH. MKT), No:143/68; 1377/80; 1417/22;

Dosya Usulü İradeler Tasnifi (DUİT), No:17-3/12.

İrade-i Meclisi Mahsûs Evrakı (İ.MMS), No: 82/3536.

İrade-i Şura-yı Devlet (İ.ŞD), No. 975.

Meclis-i Vûkela Mazbataları (MV), No: 7/51-52,

Sadaret Divan Mukavelenamer (BOA, A.DVN.MKL), No: 27/21.

Sadâret Mektubî Mühimme Kalemi Evrakı (BOA, A. MKT. MHM), No: 661/36.

1418/8; 1423/118; 1429/70; 1495/35; 1596/44; 1629/22; 1724/81.

Şûrâ-yı Devlet Evrakı (ŞD), No: 3211/23.

Yıldız Mütenevvi' Ma'rûzât Evrakı (BOA, Y. MTV), No: 68/44.

Vilayet Salnameleri

EMİROĞLU, Kudret, **Trabzon Vilayeti Salnameleri**, Trabzon İli ve İlçeleri Eğitim, Kültür ve Sosyal Yardımlaşma Vakfı Yay., Ankara 2009,

1286 (1869), Trabzon Vilayeti Salnamesi.

1287 (1870), Trabzon Vilayeti Salnamesi.

1288 (1871), Trabzon Vilayeti Salnamesi.

1289 (1872), Trabzon Vilayeti Salnamesi.

1290 (1873), Trabzon Vilayeti Salnamesi.

1291 (1874), Trabzon Vilayeti Salnamesi.

- 1292 (1875), Trabzon Vilayeti Salnamesi.
1293 (1876), Trabzon Vilayeti Salnamesi.
1294 (1877), Trabzon Vilayeti Salnamesi.
1295 (1878), Trabzon Vilayeti Salnamesi.
1296 (1879), Trabzon Vilayeti Salnamesi.
1298 (1881), Trabzon Vilayeti Salnamesi.
1305 (1888), Trabzon Vilayeti Salnamesi.
1309 (1892), Trabzon Vilayeti Salnamesi.
1311 (1894), Trabzon Vilayeti Salnamesi.
1313 (1896), Trabzon Vilayeti Salnamesi.
1315 (1898), Trabzon Vilayeti Salnamesi.
1317 (1900), Trabzon Vilayeti Salnamesi.
1319 (1901), Trabzon Vilayeti Salnamesi.
1320 (1902), Trabzon Vilayeti Salnamesi.
1321 (1903), Trabzon Vilayeti Salnamesi.
1322 (1904), Trabzon Vilayeti Salnamesi.

Kitap ve Makaleler

ALTUNBAY, Mustafa, “Klasik Dönemde Osmanlı'da Madencilik” **Türkler**, C.X, Yeni Türkiye, Ankara 2002, s.791-801.

ALTUNBAY, Mustafa, ”XVIII. Yüzyılda Espiye Madenleri” **Tarihi Kültürel Özellikleri ve Gelenekleriyle Espiye Sempozyumu**, Espiye Belediyesi Yay., İstanbul 2007, s.97-130.

AKGÜNDÜZ, Ahmed, **Osmanlı Kanunnameleri ve Hukuki Tahlilleri**, Cilt.I, İstanbul 1990.

AYGÜN, Necmettin, “Osmanlı Devletinin Son Zamanlarında Karadenizin Güney Kesiminde İktisadi Faaliyetler”, **Karadeniz Araştırmaları**, Cilt. IV, Sayı. 23. 2009, s.41-76

BEŞİRLİ, Mehmet, “Tirebolu Harkköy Köyü Kükürtlü Bakır Madeni'nin İhalesi 1913, **Uluslararası Giresun ve Doğu Karadeniz Sosyal Bilimler Sempozyumu (9-11 Ekim 2008) Bildiriler**, Cilt.I, Ankara 2009, s.391-405.

BLAISDELL, Donald C., Osmanlı İmparatorluğunda Avrupa Mali Denetimi “Düyun-u Umumiye" Çev. Ali İhsan Dalgıç, **Doğu-Batı**, İstanbul 1979.

BORATAV, Korkut, **Türkiye İktisat Tarihi (1908-2009)**, İmge Kitabevi Yay., (18. Baskı), Ankara 2013.

BOSTAN, Mehmet Hanefi, “XV-XVII. Yüzyıllarda Espiye'nin Sosyal ve İktisadi Tarihi”,**Tarihi Kültürel Özellikleri ve Gelenekleriyle Espiye Sempozyumu**, Espiye Belediyesi Yay., İstanbul 2007, s.17-33.

ÇADIRCI, Musa, **Tanzimat Döneminde Anadolu Kentlerinin Sosyal ve Ekonomik Yapısı**, TTK, (3. Baskı), Ankara 2013.

ÇAĞATAY, Neşet, “Osmanlı İmparatorluğunda Maden İşletme Hukuku” , **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Çoğrafya Fakültesi Dergisi**, Cilt I. s.117-126.

EMECEN, Feridun, **Doğu Karadeniz'de İki Kıyı Kasabasının Tarihi, Bulancak-Piraziz**, Bayrak Matbaası, İstanbul 2005.

EMECEN, Feridun, “Giresun”, **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, C.XIV, İstanbul 1996, s.78-84.

FATSA, Mehmet, **XV. ve XVI. Yüzyıllarda Giresun Kırsalının İdari ve Sosyal Tarihi**, ÜBL Yayınları., 2005.

GÖKMEN, Ertan, “II. Abdülhamit Dönemi Maden İmtiyazları (1878-1899)”, **Bellekten**, C.LXXI. Sayı:262, Ankara 2007, s.969-996.

İLTAR, Gazanfer-EREN, Sevinç, “Giresun'da Bakırcılık”, **Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi**, C.IV, Sayı::XIV, Eskişehir 2012, s.157-171.

İNALCIK, Halil, **Devlet-i Aliyye Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar-1**, İş Bankası Kültür Yay., C. XXX, İstanbul 2009.

KARPAT, Kemal, **Kısa Türkiye Tarihi**, Timaş Yay., (3. Baskı) İstanbul 2013.

KARAL, Enver Ziya, **Osmanlı Tarihi**, C. VI, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1988.

KARAMAN, Oktay, "Seyahatnamelere Göre Giresun" , **Giresun Tarihi Sempozyumu (24-25 Mayıs 1996), Bildiriler**, İstanbul 1997. s.163-171.

KARAMAN, Oktay, Giresun Kazası (1850-1900), **Erzurum Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum 1999.

KARAMAN, Oktay, “XIX. ve XX. Yüzyılda Giresun ili Çevresindeki Madenler ve Maden İşletmeciliği”, **Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt.V, Sayı I (Haziran 2003), s.63-74.

KESKİN, Özkan, “Osmanlı Devletinde Maden İşletme Hukukunun Tekâmülü (1861-1906)”, **OTAM**, 29, 2011, s.125-148.

KESKİN, Özkan, “Osmanlı Devleti'nde Yabancı Maden Mühendislerinin İstihdamı ve Osmanlı Madenciliğine Hizmetleri” **İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi**, İstanbul 2007, s.79-92.

REFİK, Ahmet, **Osmanlı Devrinde Türkiye Madenleri (967-1200)**, Enderun Kitabevi, (2. Baskı), İstanbul 1989.

SAĞLAM, Mehmet Hakan, **I. Tertip Düstûr Klavuzu**, Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul 2006.

SAYDAM, Abdullah, “Osmanlı Madenciligi ve XIX. Yüzyılın Ortalarında Trabzon'daki Maden Ocakları”**Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Samsun 1991, s.255-270.

SAYLAN, Kemal, “Ordu ve Giresun Yöresinde Madenler ve Maden İşletmeciliği (1860-1914)”, **OTAM 25**, 2009, s.167-182.

SAHİLLİOĞLU, Halil, “Altın”, **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, C.XIV, İstanbul 1989, s.532-536.

SÜMER, Faruk, **Tirebolu Tarihi**, Tirebolu Kültür ve Yardımlaşma Derneği Yay. İstanbul 1992.

OKUTAN, Hasan Tahsin, **Şebinkarahisar ve Civarı**, Yeşilgiresun Matbaası, Giresun 1949.

ÖKÇÜN, Gündüz, **Osmanlı Sanayi**, Hil Yayın., Ankara 1970.

ÖZCAN, Abdülkadir, “İâne”, **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, İstanbul 1989, s.228-232.

ÖZDİŞ, Hamdi, “Efsaneler, Gerçekler ve Yerel Siyaset Pratiği: Eşkîya Micanoglu Hüseyin” **Kebikeç**, Sayı. 34, s.61-84.

PAKALIN, Mehmet Zeki, **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, C II, İstanbul 1983.

PAMUK Şevket, **Osmanlı İmparatorluğu'nda Paranın Tarihi**, Tarih Vakfı

Yurt Yayınları, İstanbul.

TIZLAK, Fahrettin, "Osmanlı Maden İşletmeciliğinde Kanunnâmeden Nizamnâmeğe Geçiş ve 1861 Tarihli Maden Nizamnâmesi", **Türk Dünyası Araştırmaları**, S.98, İstanbul 1995, s.75-91.

TURAN, Murat, "Madencilüğimizin Tarihsel Gelişimi", **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, İletişim Yay., İstanbul 1983. s.47-63.

VARLIK, M. Bülent, "Osmanlı Devleti'nde Madenlerde Çalışma Koşulları", **Tanzimat'tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi**, C.IV, İletişim Yay., İstanbul, s.917-922.

YILMAZ, Özgür, "19. Yüzyılın İkinci Yarısında İngiliz Konsolos Belgelerine Göre Giresun (1850-1900)", **Uluslararası Giresun ve Doğu Karadeniz Sempozyumu**, (9-11 Ekim 2008), Ankara, s.517-536.

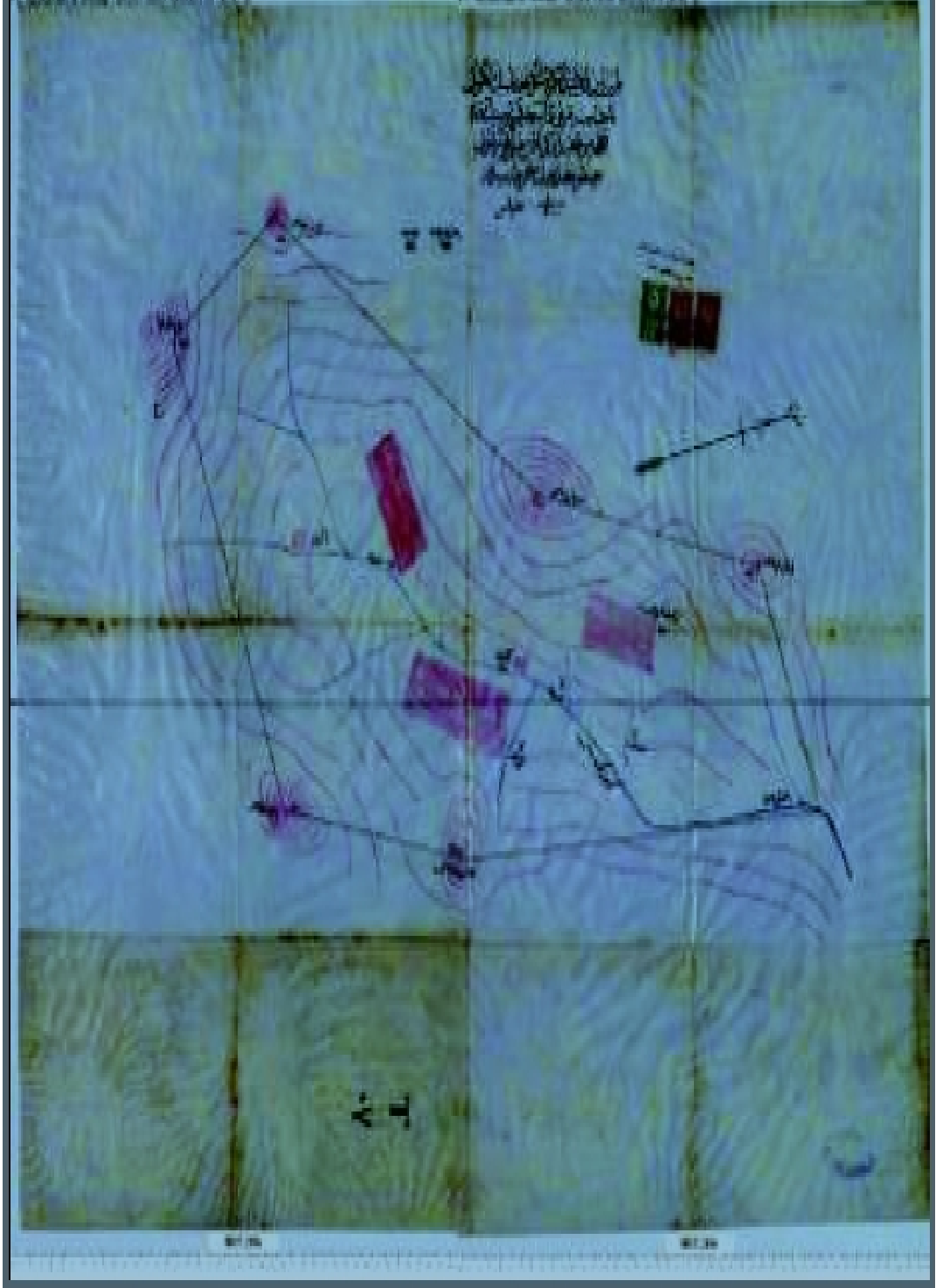
YÜKSEL, Ayhan "Giresunlu Ünlü Eşkıya Micanoğlu Hüseyin", **Tarih ve Toplum**, 226, (2002) s. 204-207.

YÜKSEL, Ayhan, **Giresun Tarihi Yazıları**, Kitabevi Yayınları. (3. Baskı), İstanbul 2007.

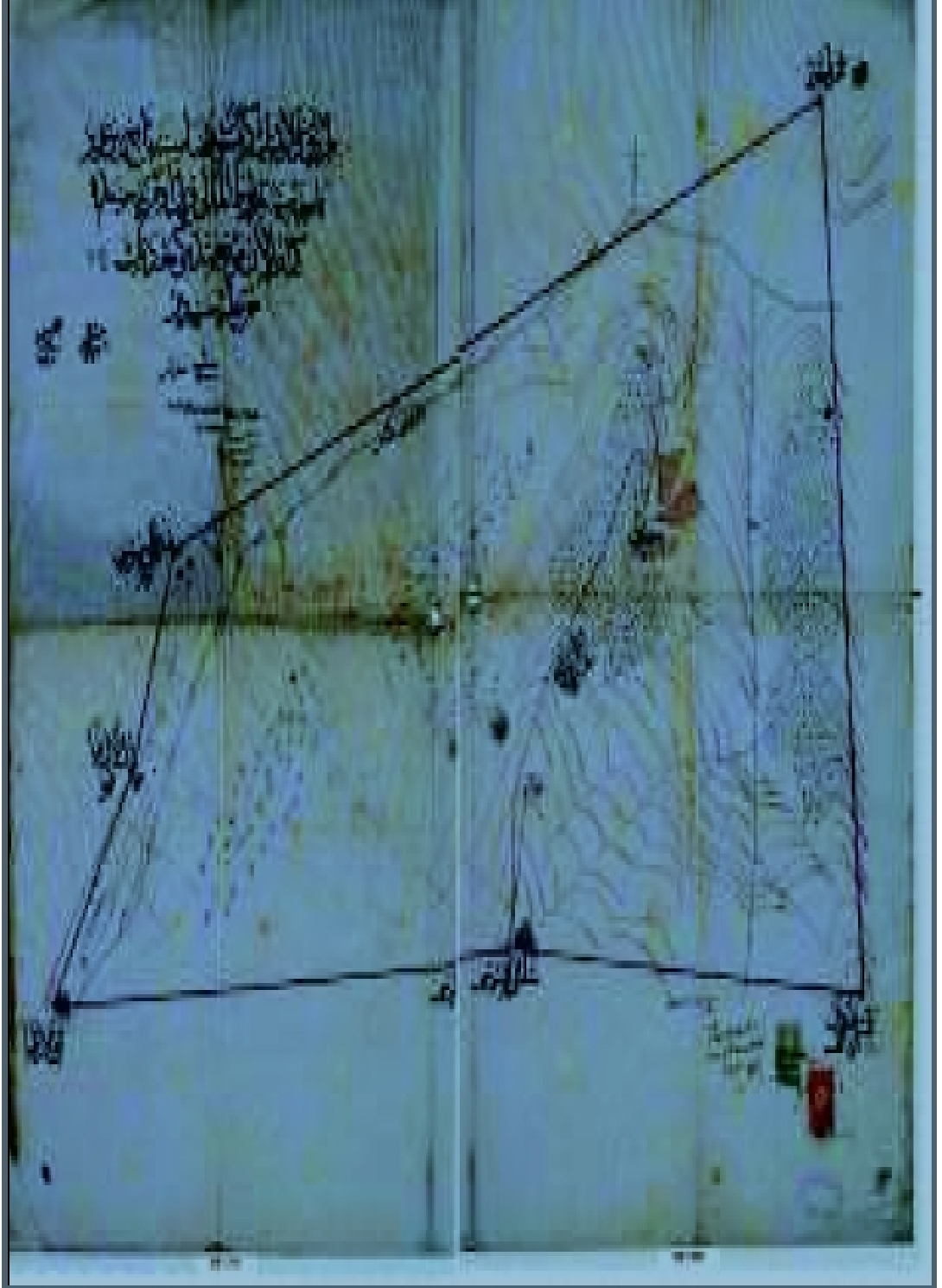
YÜKSEL Ayhan, YEŞİLOT Okan, **Geçmişten Günümüze, Giresun'dan Sımlar**, İstanbul 2012.

QUATAERT, Donald, "19. yy'da Osmanlı Devleti'nde Madencilik", **Tanzimattan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi**, C. IV, İletişim Yay., İstanbul 1985, s.914-921.

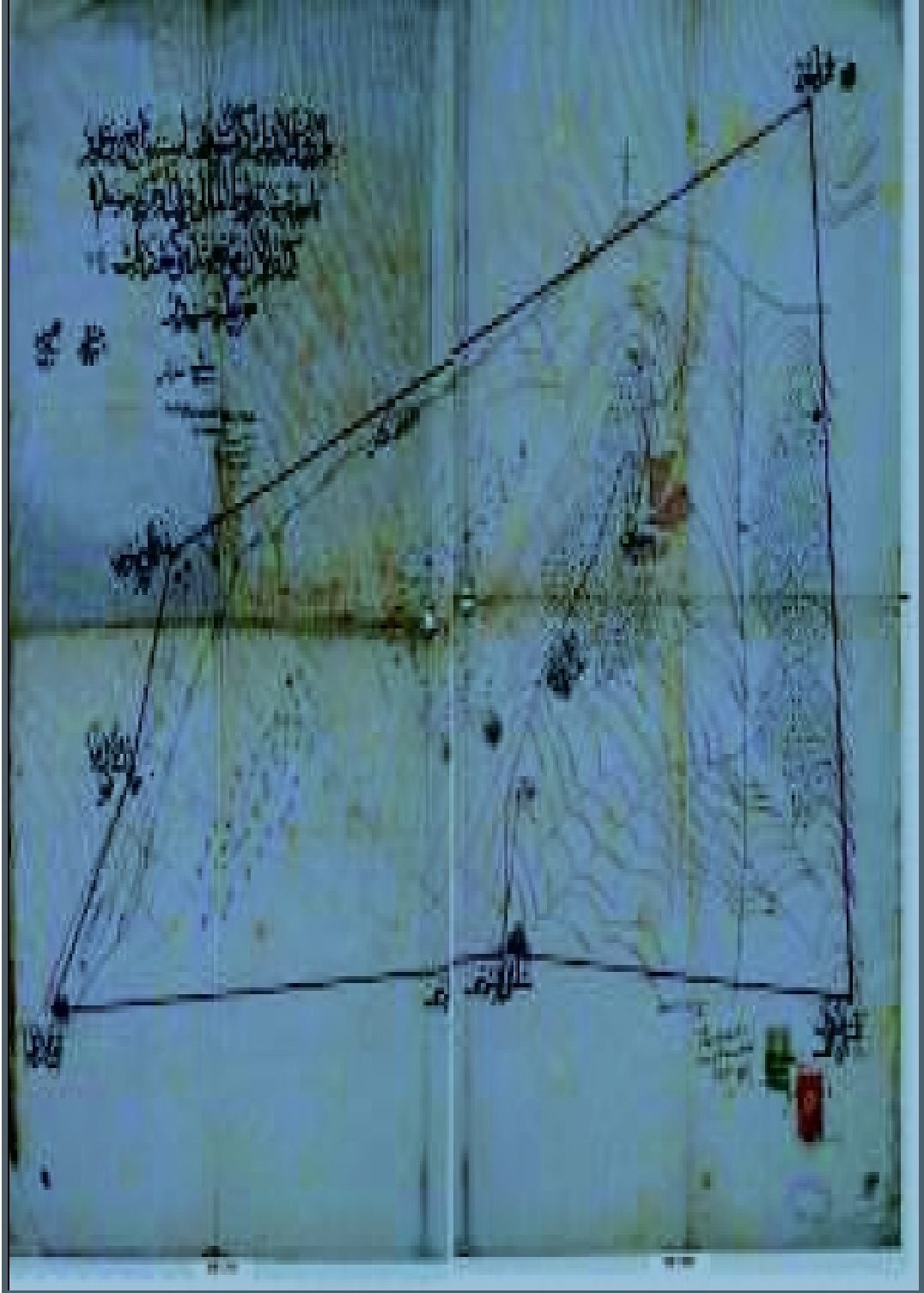
QUATAERT, Donald, **Osmanlı Devleti'nde Avrupa İktisadi Yayılımı ve Direniş (1881-1908)**, Ankara 1987.

EKLER

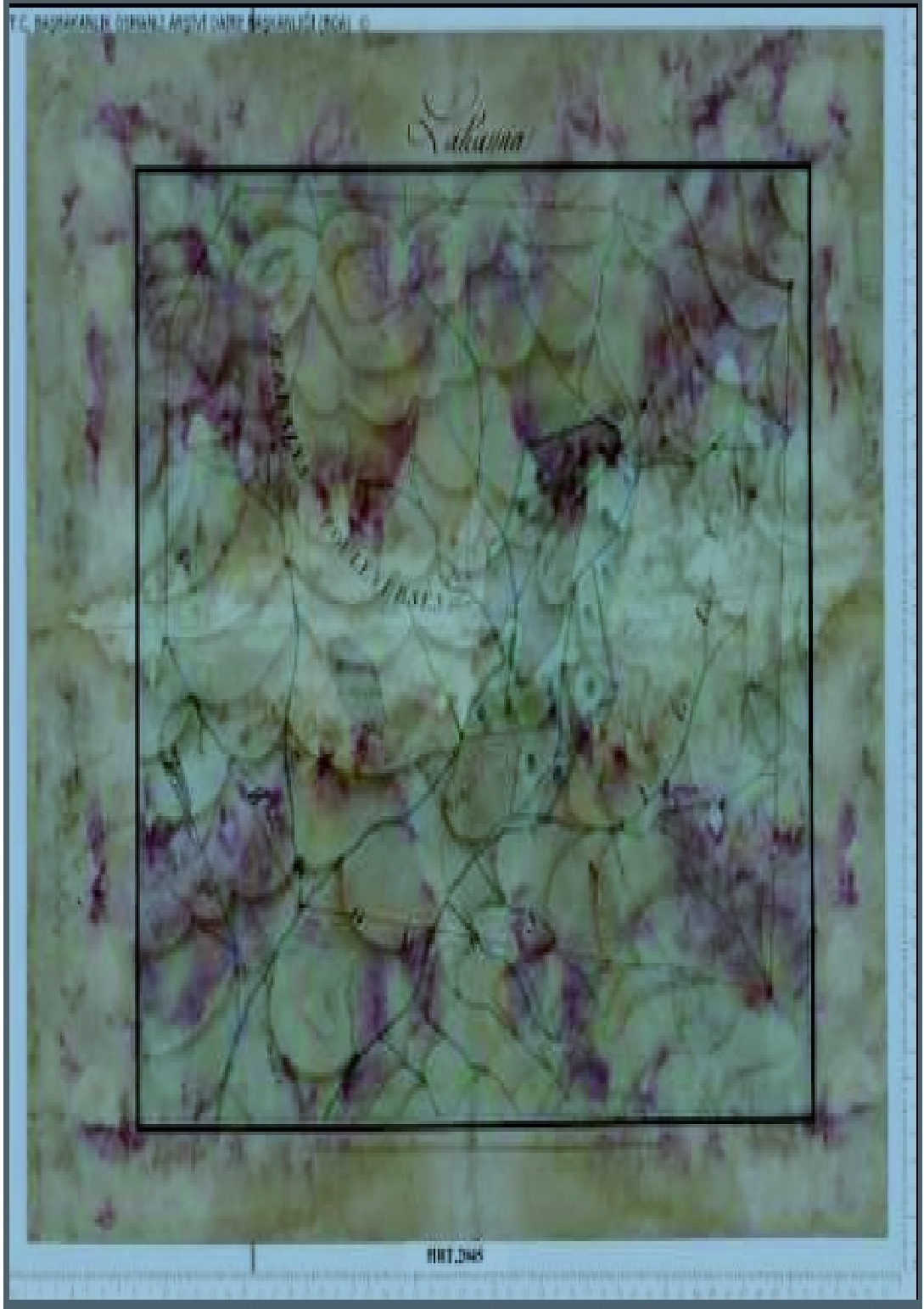
1. Akköy Nahiyesi'ne Bağlı Eynece Köyü'nün Derebahçe Mevkiindeki Bakır Simli Kurşun ve Çinko Madenlerinin Haritası
(BOA, HRT. 2186, İltar-Eren)

2. Akköy Nahiyesi'nin Elmali Köyü'nün Kirazalan Mevkii'ndeki Madenin Haritası
(BOA, HRT. 0941, İltar-Eren)

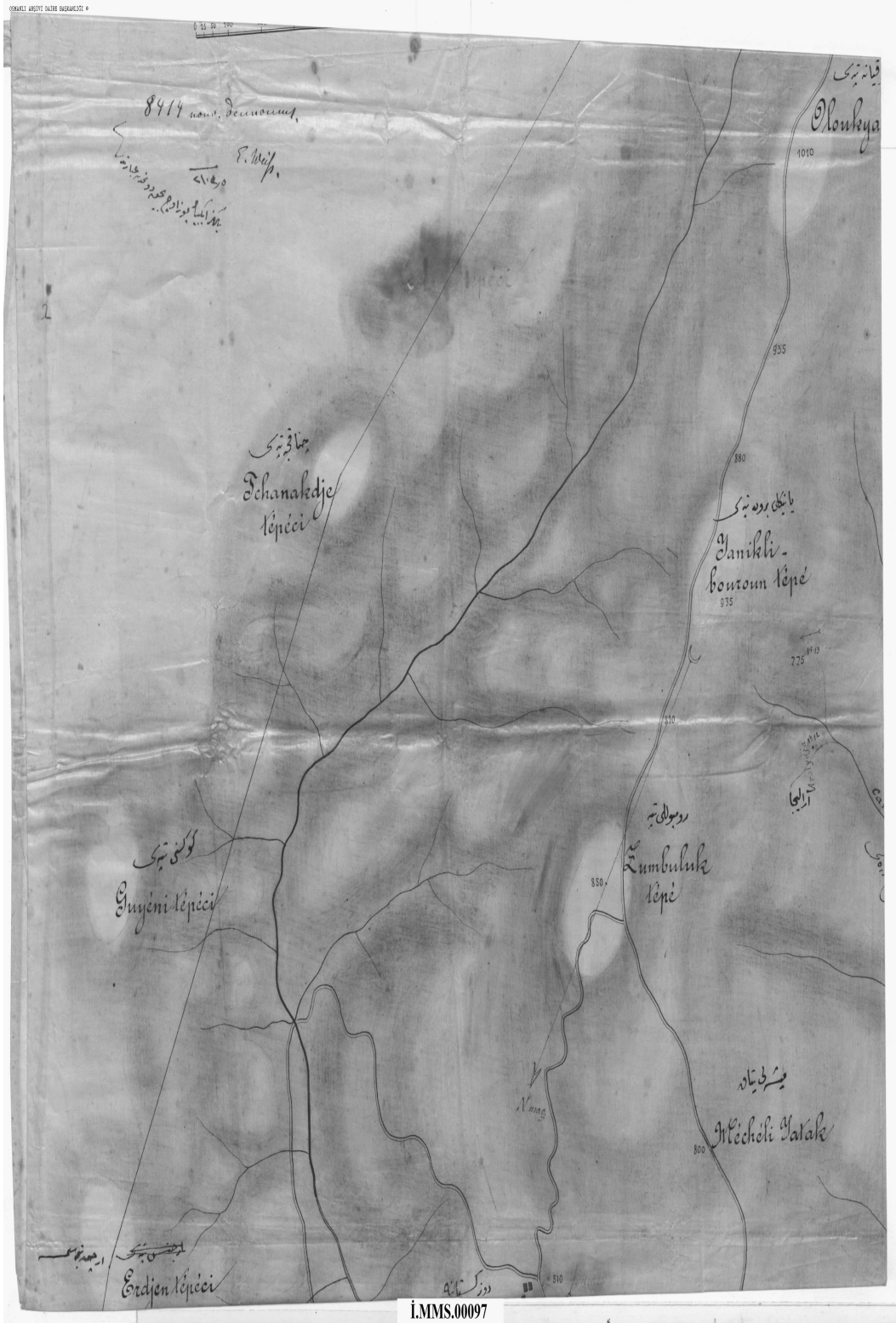

3.Piraziz Nahiyesi'ne Bağlı Elmalı Köyü'nün Oyrak Mevkii'ndeki Bakır ve Simli Kurşun Madeninin Haritası
(BOA, HRT. 2478, İltar-Eren)

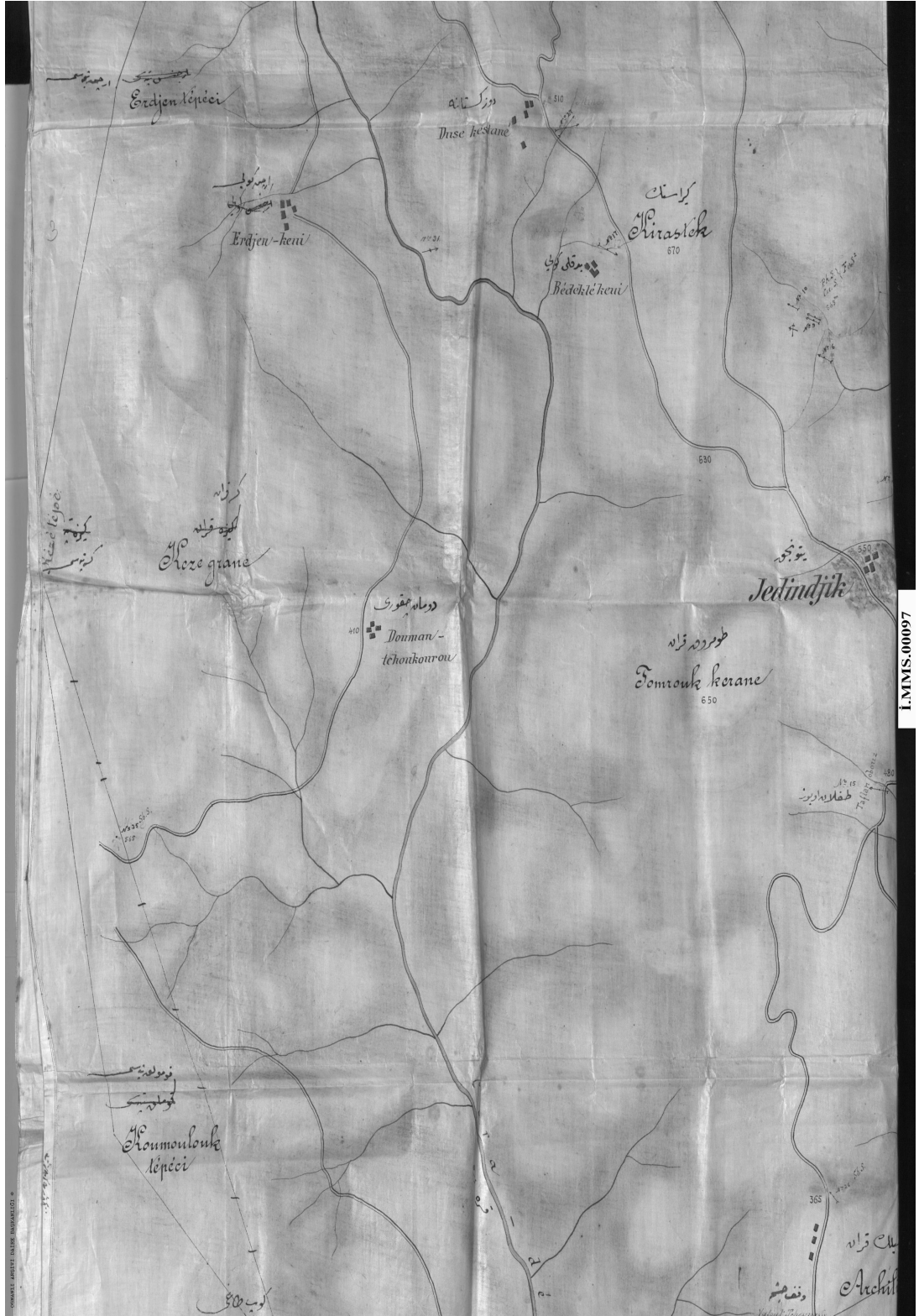

4. Espiye Lahnas Bakır Madeni Haritası (BOA, HRT. 2045, İltar-Eren)

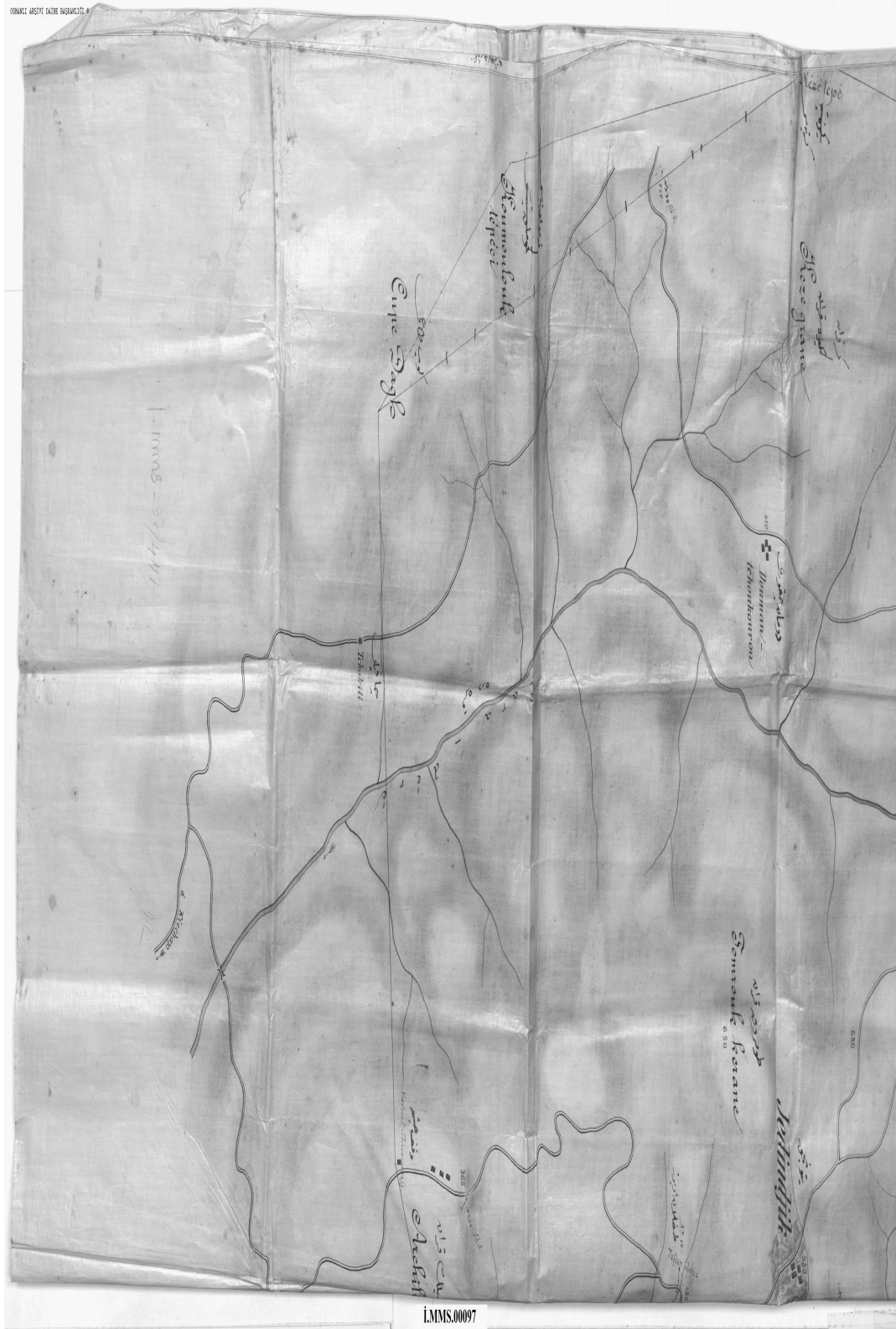

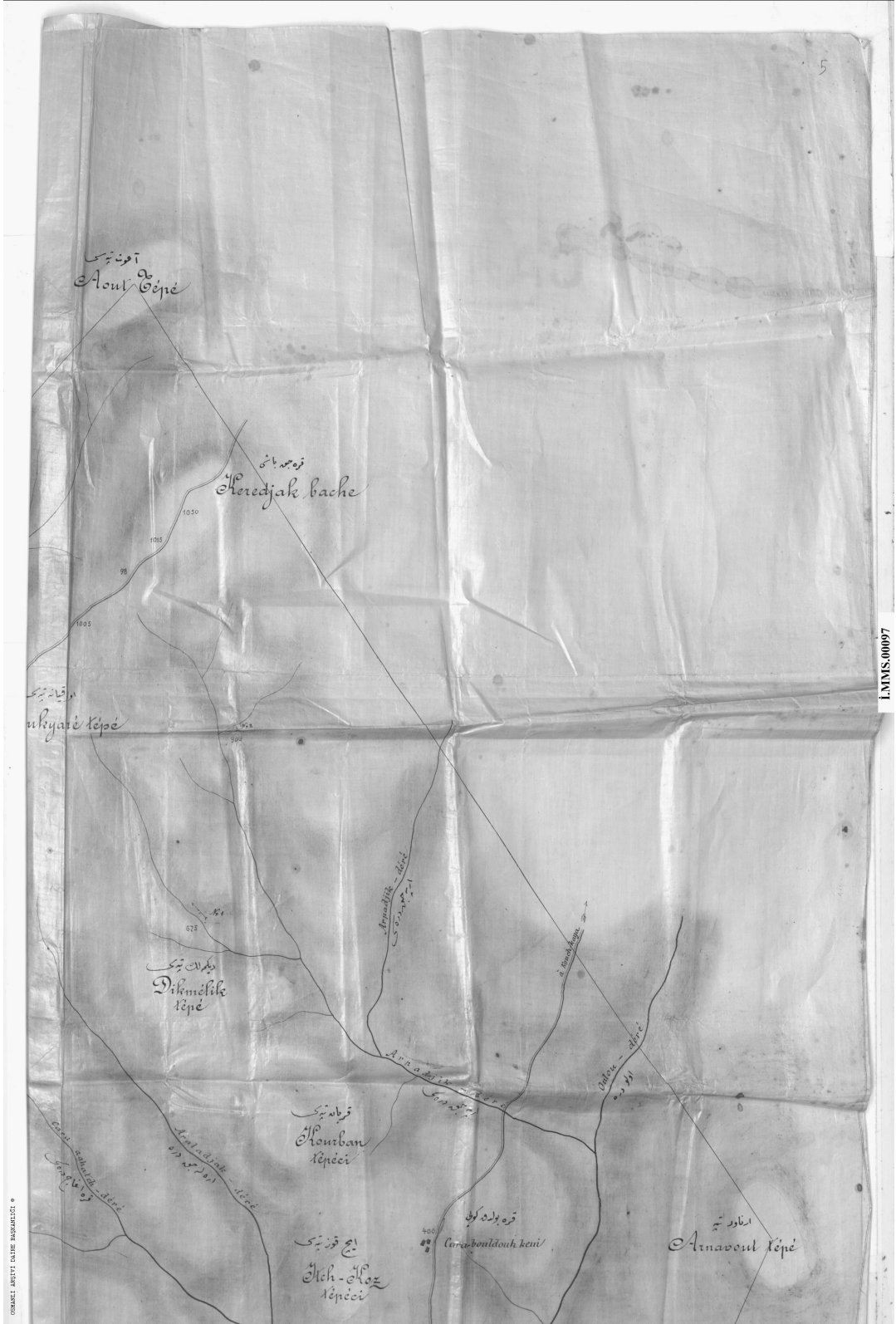
5. Keşap Nahiyesi'nin Yivdincik Karyesi'ndeki Simli Kurşun ve Antimon Madenleri Haritası (BOA, İ.MMS. 00097)

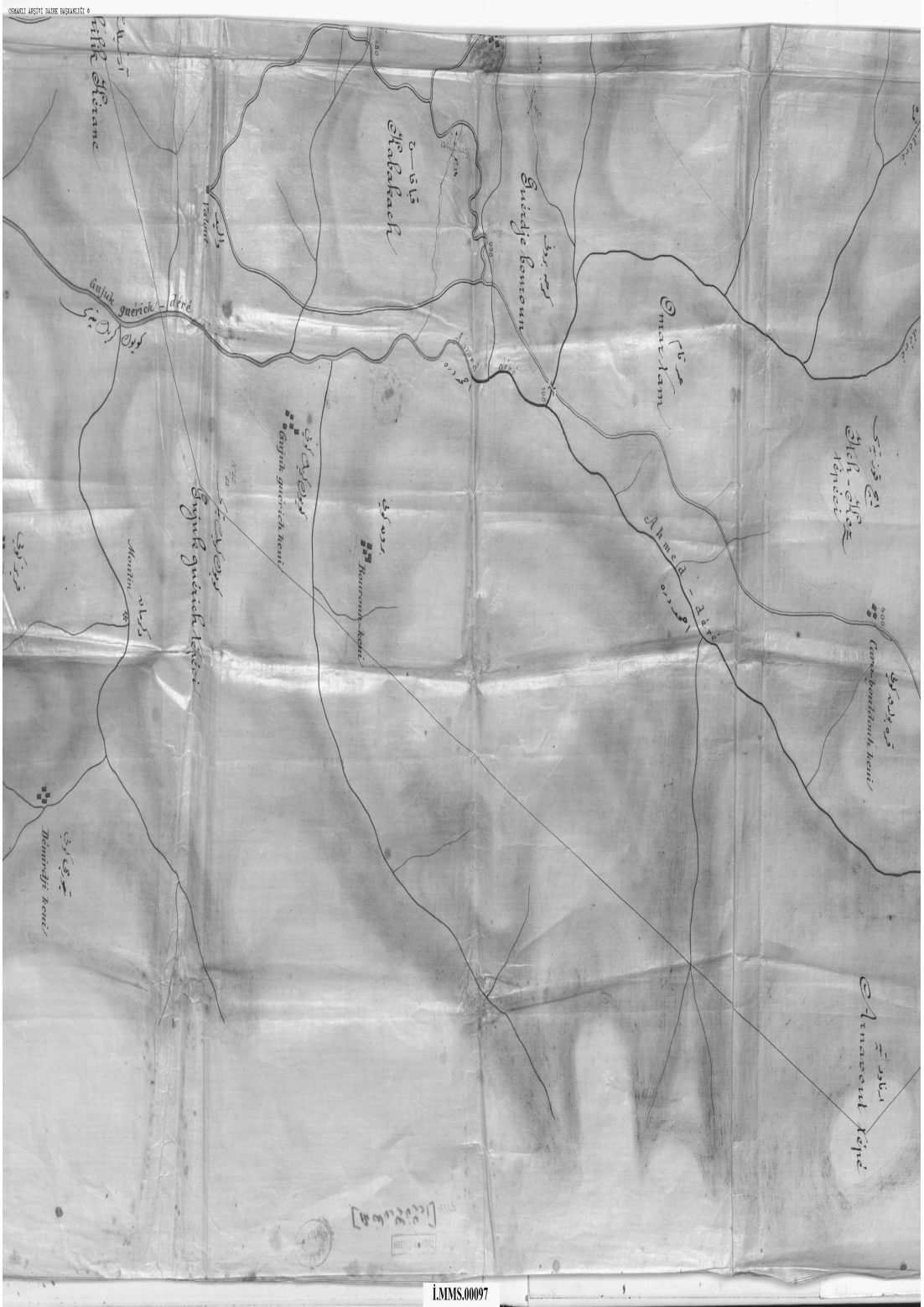
6. Keşap Nahiyesi'nin Yivdincik Karyesi'ndeki Simli Kurşun ve Antimon Madenleri Haritası (BOA, İ.MMS. 00097)

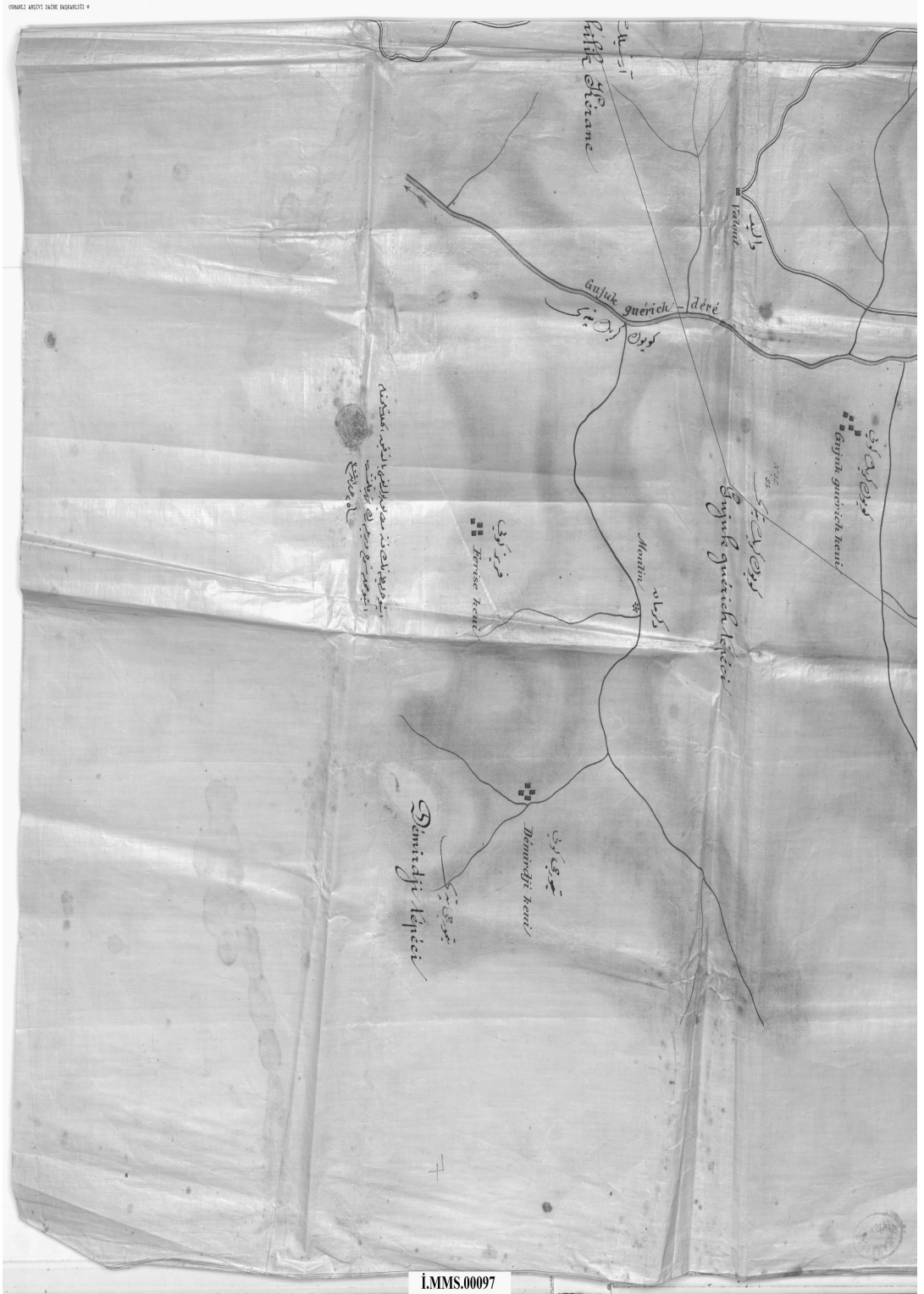
7.Keşap Nahiyesi'nin Yivdincik Karyesi'ndeki Simli Kurşun ve Antimon Madenleri Haritası (BOA, İ.MMS. 00097)

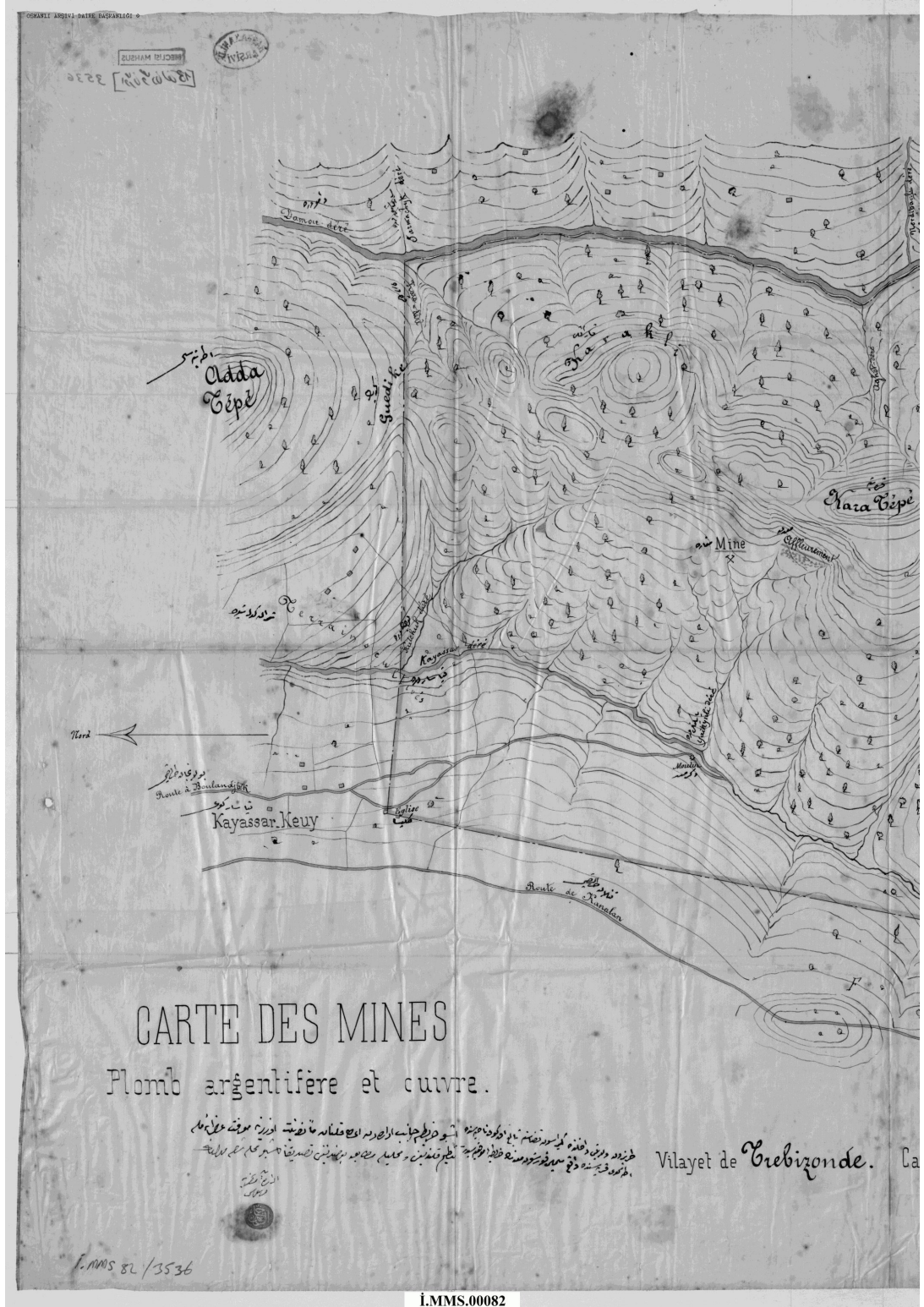
8.Keşap Nahiyesi'nin Yivdincik Karyesi'ndeki Simli Kurşun ve Antimon Madenleri Haritası (BOA, İ.MMS. 00097)

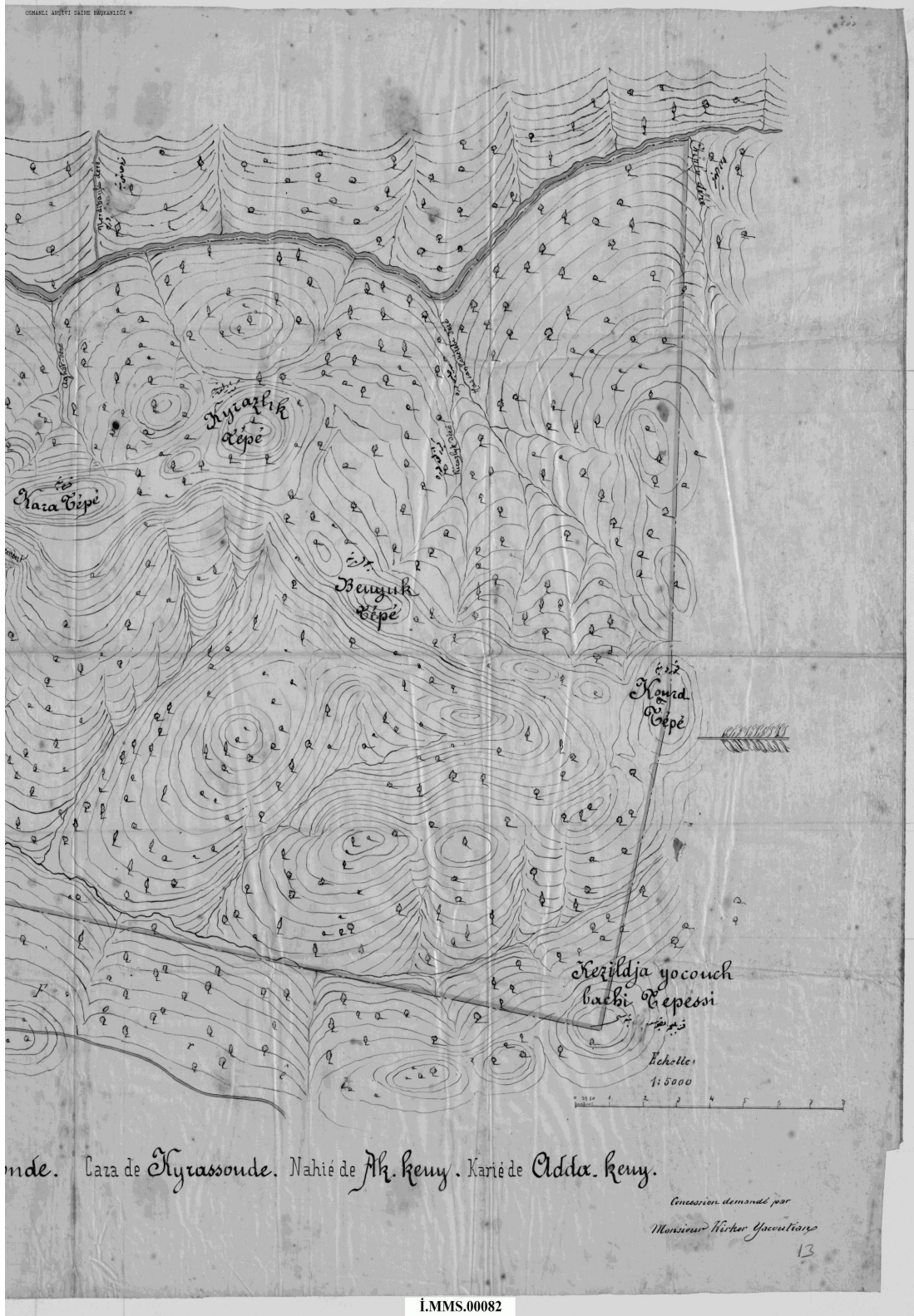
9. Keşap Nahiyesi'nin Yivdincik Karyesi'ndeki Simli Kurşun ve Antimon Madenleri Haritası (BOA, İMMS. 00097)

10.Keşap Nahiyesi'nin Yivdincik Karyesi'ndeki Simli Kurşun ve Antimon Madenleri Haritası (BOA, İ.MMS. 00097)

11. Akköy Nahiyesinin Adaköy Karyesindeki Simli Kurşun Madeninin Haritası (BOA, İ.MMS. 00082)

12. Akköy Nahiyesinin Adaköy Karyesindeki Simli Kurşun Madenin Haritası (BOA, İ.MMS. 00082)

13. Akköy Nahiyesinin Adaköy Karyesindeki Simli Kurşun Madeninin Haritası
(BOA, İ.MMS. 00082)

ÖZGEÇMİŞ**ERDEM SAKA – GİRESUN**

Adres : Sayfiye Mah. Fevzi Çakmak Cad. 33/2 Görele - Giresun

Gsm : (541) 273 78 69

E-mail : sakaerdem_69@hotmail.com

Askerlik Durumu: 03/11/2014 tarihinde başladığı askerliğini 03/05/2015 tarihinde (İstanbul Harp Akademileri Komutanlığında 357. kısa dönem piyade er olarak) bitirmiş.

Kariyer Hedefim:

Lisans ve lisans üstü eğitimim süresince edindiğim bilgi ve becerilerimi, doktora yaparak artırmak ve hizmet edeceğim kurumlara, edindiğim bilgi birikimi ve akademik ahlak ile olumlu yönde katkılarda bulunup devletimizin bekası, milletimizin selameti için çalışmak.

Eğitim:

Lisans: Giresun Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü 2008-2012 Lisans Derecesi: (2,89/4)

Lise: Bayburt Lisesi 2001-2004

İlköğretim: Örence Köyü İlköğretim Okulu 1993-2001

Katıldığı Eğitim ve Seminerler:

2013-2014 döneminde (05/02/2014-06/06/2014 tarihleri arasında) Giresun Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretmenlik Pedagojik Formasyon Sertifikası Programına katılmış.

İş/Staj Deneyimleri:

27/04/2011 tarihinden itibaren Adalet Bakanlığı personeli olarak Görele/Giresun Adliyesinde mübaşir olarak görev yapmakta.

İlgi Alanları:

Uluslararası İlişkiler

Siyasal Bilimler

Türk Dili ve Edebiyatı

Coğrafya

Ekonomi